

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

Hlavní specializace: Cestovní ruch

Přínos kláštera v Želivě pro cestovní ruch regionu

Diplomová práce

Autor: Bc. Václav Pojezdný

Vedoucí práce: PhDr. Jarmila Netková

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Přínos kláštera v Želivě pro cestovní ruch regionu“ zpracoval samostatně a že jsem veškeré použité zdroje uvedl v seznamu literatury.

V Praze dne 12. prosince 2013

.....

Václav Pojezdný

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval své vedoucí diplomové práce, paní PhDr. Jarmile Netkové za to, že mi poskytla své odborné vedení a cenné rady během zpracovávání mé diplomové práce. Také bych rád poděkoval manažerce želivského kláštera, paní Lence Vackové, za důležité informace a pomoc při dotazníkovém šetření a opatu Jáchymu Jaroslavu Šimkovi za důležité konzultace a ochotnou spolupráci.

Obsah

Úvod.....	1
Vymezení základních pojmů.....	2
1. Cestovní ruch České republiky.....	4
1.1 Typy cestovního ruchu.....	4
1.1.1 Rekreační cestovní ruch.....	4
1.1.2 Kulturně poznávací cestovní ruch.....	4
1.1.3 Cestovní ruch se vzdělávacími motivy.....	5
1.1.4 Cestovní ruch se společenskými motivy.....	5
1.1.5 Zdravotně orientovaný cestovní ruch.....	5
1.1.6 Sportovně orientovaný cestovní ruch.....	5
1.1.7 Typ cestovního ruchu zaměřený na poznání přírody.....	5
1.1.8 Cestovní ruch s dobrodružnými motivy.....	6
1.1.9 Cestovní ruch s profesními motivy.....	6
1.1.10 Cestovní ruch specificky orientovaný.....	6
1.2 Náboženský cestovní ruch České republiky.....	7
1.2.1 Charakteristika náboženského (religiózního) cestovního ruchu.....	7
1.2.2 Účastníci náboženského cestovního ruchu.....	7
1.2.3 Poutní tradice na území Čech.....	8
1.2.4 Motivy poutí.....	9
1.3 Nejvýznamnější česká poutní místa.....	11
1.3.1 Pražská Loreta.....	12
1.3.2 Chrám sv. Víta, Václava a Vojtěcha.....	13
1.3.3 Kostel Panny Marie Vítězné na Malé Straně.....	13
1.3.4 Strahovský klášter – Kostel Nanebevzetí Panny Marie.....	14
1.3.5 Svatá Hora u Příbrami.....	15
1.3.6 Kostel sv. Václava a kostel Nanebevzetí Panny Marie ve Staré Boleslavi.....	15
1.3.7 Zelená Hora – Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého.....	16
1.3.8 Kutná Hora – Chrám sv. Barbory.....	17
1.3.9 Svatý Kopeček – Kostel Navštívení Panny Marie.....	17
1.3.10 Velehrad – Kostel Nanebevzetí Panny Marie a sv. Cyrila a Metoděje.....	18
1.3.11 Poutní kostel Nanebevzetí Panny Marie v Hostýně.....	18
1.3.12 Hora Matky Boží v Králíkách.....	19
1.4 Celostátní projekty na propagaci církevních památek.....	19
1.4.1 Noc kostelů.....	20
1.4.2 Dny evropského dědictví.....	20

1.4.3 Magni – Cesty s příběhem.....	21
1.4.4 Dědictví reformace	22
2. Cestovní ruch v kraji Vysočina	23
2.1 Obecná charakteristika kraje	23
2.1.1 Poloha	23
2.1.2 Přírodní podmínky	23
2.1.3 Obyvatelstvo a územní členění	23
2.1.4 Hospodářství	23
2.1.5 Školství	24
2.1.6 Doprava.....	24
2.1.7 Kultura, sportovní příležitosti.....	24
2.2 Nejvýznamnější atraktivity regionu.....	25
2.2.1 Světové památky.....	25
2.2.2 Církevní památky	29
2.2.3 Další významné atraktivity regionu	31
2.3 Předpoklady kraje Vysočina pro rozvoj cestovního ruchu – SWOT analýza	34
2.4 Návštěvnost kraje Vysočina v roce 2012	37
2.5 Institucionální zajištění CR v kraji Vysočina	41
2.5.1 Krajský úřad.....	41
2.5.2 Vysočina Tourism.....	41
2.5.3 Strategický dokument pro oblast rozvoje cestovního ruchu	42
3. Klášter v Želivě	44
3.1 Obec Želiv	44
3.1.1 Historie obce a poloha.....	44
3.1.2 Premonstráti a historie želivského kláštera	44
3.2 Architektura želivského kláštera	48
3.3 Jan Blažej Santini-Aichel	50
3.3.1 Život J. B. Santiniho.....	50
3.3.2 Dílo J. B. Santiniho	51
3.4 Popis prostředí kostela a kláštera a jejich okolí	53
4. Současné využití kláštera v Želivě	55
4. 1 Kulturní akce	55
4.1.1 Kulturně-výchovné akce.....	55
4.1.2 Komerční akce	58
4.1.3 Komerční akce spojené s klášterním pivovarem	59

4.2 Služby.....	60
4.2.1 Ubytování.....	60
4.2.2 Stravování	60
4.2.3 Pronájem sálů a učeben.....	60
4.2.4 Pořádání zahraničních zájezdů	61
4.2.5 Prodej upomínkových předmětů, vstupenek a klášterních produktů	61
5. Dotazníkové šetření	63
5.1 Výsledky dotazníku.....	63
5.2 Vyhodnocení dotazníku	76
5.3 Návrhy a doporučení	77
6. Závěr.....	80
Prameny	82
Seznam tabulek, grafů a obrázků.....	85
Seznam příloh	86

Úvod

Dané téma diplomové práce si její autor zvolil mimo jiné z důvodu osobního vztahu a sympatií k regionu, ve kterém se želivský klášter nachází. Výhodná poloha této oblasti v srdci České republiky ji navíc předurčuje k tomu, aby se stala ještě více vyhledávanou destinací než je tomu nyní.

Hlavním cílem této diplomové práce je analyzovat, jakým způsobem se želivský klášter podílí na cestovním ruchu regionu. Vytyčeným regionem je zde kraj Vysočina. Tento přínos kláštera bude vyvozen ze statistik návštěvnosti samotného kláštera a dalších turistických aktivit v regionu. Mezi další cíle patří analýza současného využití areálu premonstrátského kláštera v Želivě. Analýza se bude týkat jak využití pro duchovní, tak i pro komerční účely.

Práce je rozdělena do několika hlavních částí. První část se věnuje především popisu základních typů cestovního ruchu. Dále je zaměřena na výklad některých důležitých pojmů, které úzce souvisí s oblastí náboženského cestovního ruchu. Po úvodním popisu náboženských pojmů následuje výčet a stručný popis nejvýznamnějších českých poutních míst. Následující kapitola se pak věnuje projektům, které se zásadním způsobem podílejí na propagaci církevních památek v České republice. Další část se již podrobněji zaměřuje na cestovní ruch ve vymezeném regionu, kterým je výše zmíněný kraj Vysočina. Zde je provedena také SWOT analýza, mající za cíl konkretizovat předpoklady kraje pro rozvoj cestovního ruchu. Hlavní částí této kapitoly jsou statistiky návštěvnosti jednotlivých atraktivit kraje, pomocí kterých je pak provedena analýza postavení kláštera mezi dalšími atraktivitami v kraji. Následuje část práce analyzující využití kláštera, ve které jsou také detailněji popsány jednotlivé kulturní akce, které zde probíhají. Pozornost je zde věnována také popisu kláštera a jeho historii.

Závěrečná část přináší návrhy projektů, které by mohly dále přispět ke zvýraznění želivského kláštera v rámci regionu a zvýšit jeho návštěvnost. Tyto návrhy a doporučení vzniknou na základě dotazníkového šetření provedeného přímo mezi návštěvníky kláštera a dále na základě konzultací s místním opatem. Informace a fakta uvedená v diplomové práci byla získávána jednak z primárních zdrojů jako jsou například osobní konzultace s pracovníky kláštera, elektronická korespondence se správci jednotlivých atraktivit či vědomosti nabyté díky návštěvě některých lokalit. Sekundární zdroje pak byly zastoupeny především webovými stránkami jednotlivých památek, brožurami, novinovými články nebo odbornými knihami věnujícími se dané problematice.

Vymezení základních pojmů

Pro správné a úplné pochopení obsahu práce je důležitá znalost základních pojmů, které se objevují v textu. V této části budou proto definovány některé pojmy, které mají v této práci zásadní význam.

Prvním z nich je **cestovní ruch**, což je „činnost osoby, cestující na přechodnou dobu do místa mimo její běžné životní prostředí (mimo místo bydliště) a to na dobu kratší než je stanoveno, přičemž hlavní účel její cesty je jiný než vykonávání výdělečné činnosti v navštíveném místě.“¹

Návštěvník je pak v rámci mezinárodního cestovního ruchu chápán jako „osoba, která cestuje do jiné země než v níž má své trvalé bydliště na dobu nepřekračující jeden rok, přičemž hlavní účel její cesty je jiný než vykonání výdělečné činnosti v navštívené zemi. V domácím cestovním ruchu je návštěvníkem osoba, která má trvalé bydliště v dané zemi a která cestuje na jiné místo v zemi mimo své trvalé bydliště na dobu kratší než šest měsíců, přičemž hlavní účel její cesty je jiný než vykonávání výdělečné činnosti v navštíveném místě.“²

Dalším důležitým pojmem je **sakrální umění**. Jde o „umění vázané k náboženskému kultu. Kromě „tradiční“ sakrální architektury jakou jsou chrámy, kláštery, kostely, katedrály, boží muka atd., jde mimo jiné i o chrámy a pyramidy Inků a Aztéků v Americe, v Egyptě o pyramidy, stély aj. V Evropě se výrazně rozvinulo v pozdní antice a mělo výsostné postavení v Byzanci.“³

S cestovním ruchem též úzce souvisí **genius loci** (nebo také duch místa). Jde o „pojem pocházející z antického Říma, kde znamenal ochranného ducha určitého muže či místa. V současnosti je používán ve významu atmosféry místa, jak ji člověk prožívá. Tento prožitek může být specifický pro konkrétního člověka a ovlivňuje ho mnoho faktorů: roční doba, aktuální počasí, přírodní prostředí, kulturní ztvárnění, historie místa i aktuální psychický a fyzický stav člověka. Lidé na daných místech často mívají pocit neopakovatelnosti, záhadnosti nebo splynutí s místní komunitou.“⁴

¹ Indrová, Jarmila a kol.: *Cestovní ruch (základy)*. Oeconomica, Praha 2007, str. 12

² Indrová, Jarmila a kol.: *Cestovní ruch (základy)*. Oeconomica, Praha 2009, str. 13

³ Pásková, M., Zelenka, J.: *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj. 2002. 448 s. ISBN 80 239 0152-4

Veverková, Božena: *Vliv náboženských svátků na cestovní ruch Vysočiny*. VŠE Praha, 2011. Diplomová práce. str. 9

⁴ Pásková, M., Zelenka, J.: *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj. 2002. 448 s. ISBN 80 239 0152-4

Ludvíčková, Anna: *Analýza náboženského cestovního ruchu v Pardubickém kraji*. VŠE Praha, 2012. Diplomová práce. str. 4

Dobré je také zmínit **poutní místo**. Lze jej popsat jako „*místo, které je širokými vrstvami obyvatelstva uznáváno jako místo výjimečné, vzniklé na základě zásahu nadpřirozené bytosti, tj. zázraku. Je zpravidla opatřeno kostelem, kaplí či určitým kultovním objektem (soška apod.)*“.⁵

Poslední pojem navazuje na předchozí a je jím **pout'**. Je tak označováno „*putování věřících lidí na posvátná a zázračná místa, významná pro jednotlivá světová náboženství (např. spjatá s důležitými postavami z dějin daného náboženství, se svatými a proroky). Tradičně se putuje pěšky, na kole, na koních apod. Nejznámějšími poutními místy na světě jsou Jeruzalém v Izraeli, Mekka a Medína v Saúdské Arábii, Váránasí v Indii, Fudjisan v Japonsku, v Evropě dále portugalská Fátima, španělské Santiago de Compostela a El Rosía, francouzské Lourdes, italský Řím, Vatikán, polská Czenstochowa atd. Mezi nejnavštěvovanější česká poutní místa patří Velehrad, Svatý Hostýn, Stará Boleslav, Svatý Kopeček u Olomouce, Svatá Hora u Příbrami, Zelená Hora u Žďáru nad Sázavou ad. Na místní úrovni bývá poutí označována také oslava svátku patrona konkrétního kostela či kaple*“.⁶

⁵ Pásková, M., Zelenka, J.: *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj. 2002. 448 s. ISBN 80 239 0152-4

Veverková, Božena: *Vliv náboženských svátků na cestovní ruch Vysočiny*. VŠE Praha, 2011. Diplomová práce. str. 8

⁶ Pásková, M., Zelenka, J.: *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj. 2002. 448 s. ISBN 80 239 0152-4

Veverková, Božena: *Vliv náboženských svátků na cestovní ruch Vysočiny*. VŠE Praha, 2011. Diplomová práce. str. 8

1. Cestovní ruch České republiky

1.1 Typy cestovního ruchu⁷

1.1.1 Rekreační cestovní ruch

Jde o jeden z nejrozšířenějších typů cestovního ruchu. Je důležitý hlavně z hlediska uspokojování potřeby lidí relaxovat a regenerovat. K realizaci tohoto typu cestovního ruchu jsou důležitá místa, která přináší jeho účastníkům uspokojení těchto potřeb. Prostředí, které je vhodné pro relaxaci, se může mezi jednotlivými účastníky cestovního ruchu velice výrazně lišit a odvíjí se od preferencí jednotlivých účastníků. Někdo považuje za ideální místo pro odpočinek chatu mimo veškerou civilizaci, jiní lidé naopak mohou nejlépe relaxovat na přeplněné pláži v některém z vysoce frekventovaných přímořských letovisek. Zásadní je pouze to, aby zde člověk dosáhl fyzické i duševní regenerace. Českým specifikem u tohoto typu cestovního ruchu je chalupaření a chataření.

Na základní služby cestovního ruchu jako je zajištění ubytování, stravování a doprava je tento typ cestovního ruchu poměrně náročný. Účastníci vyžadují od místa, kam přijeli za rekreací, aby jim bylo schopné nabídnout přijatelné ubytování, širokou škálu možností stravování a také pohodlný způsob, jak se dopravit do místa jejich pobytu. Neméně důležitá je též nabídka doplňkových služeb pro provozování volnočasových aktivit.

1.1.2 Kulturně poznávací cestovní ruch

Je založen na motivu poznání. Jde zde především o to, poznat kulturu, historii či tradice svého vlastního národa nebo i národů jinde ve světě. Významným rysem je jeho výchovně vzdělávací funkce, která rozšiřuje kulturní a společenské povědomí obyvatel.

Pod tento typ cestovního ruchu lze zahrnout především navštěvování památek jako jsou hrady, zámky nebo jiné kulturně historické objekty, dále návštěvy muzeí, festivalů či folklorních představení.

Aby bylo možné rozvíjet kulturně poznávací cestovní ruch, je nutné, aby byly v regionu zastoupeny kulturní atraktivity ať už lokálního, národního či mezinárodního významu. Do památek mezinárodního významu lze zahrnout všechny, které jsou zapsány v Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO. Členství v tomto prestižním seznamu pak místu zajistí celosvětový zájem, který pak napomáhá danému regionu v jeho dalším rozvoji.

⁷ Kapitola zpracována ze zdrojů: Indrová, J. a kol.: Cestovní ruch (základy), Oeconomica, Praha 2009; Petrů, Z.: Základy ekonomiky cestovního ruchu, Idea Servis, Praha 1999; Kolektiv autorů KCR: Venkovský cestovní ruch – jeho specifika a podmínky pro rozvoj, Oeconomica, Praha 2007

1.1.3 Cestovní ruch se vzdělávacími motivy

Jako jeho hlavní motiv se uvádí cestování spojené s dalším poznáváním a vzděláváním. Program cesty a celý pobyt je přizpůsoben studijním účelům. Do této kategorie můžeme zahrnout zájezdy, kde probíhá výuka nejrozličnějších sportovních disciplín, jazykové pobyty nebo exkurze do podniků, kde si účastník může na vlastní kůži vyzkoušet výrobní postup určitého výrobku (např. zájezdy do pivovarů s možností uvařit své vlastní pivo).

1.1.4 Cestovní ruch se společenskými motivy

Vznikl jako reakce na potřebu lidí mezi sebou komunikovat, sdílet společné zájmy a družit se. Tento typ cestovního ruchu zahrnuje například návštěvy u známých a přátel a dále účast na hudebních festivalech a podobných kulturních akcích.

1.1.5 Zdravotně orientovaný cestovní ruch

Cílem tohoto typu cestovního ruchu je udržet si dobrou zdravotní formu a předcházet onemocněním. Toho se mimo jiné dosahuje prostřednictvím zdravotní prevence a rehabilitací. Zdravotní cestovní ruch realizuje především v lázních nejrozličnějšího typu. Velký boom v posledních letech zaznamenaly vedle pobytů v klasických lázních také wellness pobyty. Ty jsou zaměřeny na klientelu, která dbá na zdravý životní styl a uvědomuje si důležitost péče o své vlastní zdraví. Civilizační choroby jsou pak dalším faktorem, který stojí za nebývalým rozmachem pobytů wellness.

1.1.6 Sportovně orientovaný cestovní ruch

Do sportovně orientovaného cestovního ruchu lze zahrnout pobyty se sportovním zaměřením, krátkodobé či dlouhodobé povahy. Je možné rozlišovat jejich aktivní a pasivní formu. Pokud jde o aktivní formu, máme na mysli aktivní zapojení účastníka cestovního ruchu do sportovních aktivit. V případě pasivní formy je pak účastník cestovního ruchu pouze v roli diváka. Jde například o návštěvy fotbalových a hokejových zápasů. Řada cestovních kanceláří zahrnuje do své nabídky zájezdy na různé šampionáty, aby tak vyšly vstříc sportovním nadšencům.

1.1.7 Typ cestovního ruchu zaměřený na poznání přírody

Prolíná se s dalšími typy cestovního ruchu. Jde v něm především o bližší poznání přírodního prostředí. Zaměřuje se jak na faunu tak i floru. Do tohoto typu cestovního ruchu lze zařadit například výlety do přírodních rezervací, odlehlých oblastí mimo civilizaci nebo návštěvy safari, pouští či cesty za polární kruh. Velký rozmach v posledních letech zaznamenává také ekoturistika, což je specifický typ tohoto cestovního ruchu. Lidé vyznávající ekoturistiku jsou v jejím rámci vychováni k šetrnému zacházení s přírodou a je tak zvyšována jejich gramotnost

v oblasti ochrany přírodního prostředí. Ekoturistika má často podobu pobytů na farmě, při kterých mohou její účastníci poznat zblízka život některých zvířat a vyzkoušet si, co všechno obnáší péče o ně.

1.1.8 Cestovní ruch s dobrodružnými motivy

K jeho samostatnému vyčlenění došlo teprve v posledních letech. Jde v něm především o uspokojení potřeb dobrodružně naladěných účastníků cestovního ruchu, kteří mají zálibu v aktivitách, při jejichž provozování jim hrozí určité nebezpečí a při kterých se vystavují přiměřenému riziku. Do této kategorie můžeme zařadit vyznavače extrémních sportů jako je bungee jumping, horolezectví, sjíždění divoké vody. Tento typ cestovního ruchu poskytuje jeho účastníkům možnost zažít neobvyklé situace a uniknout tak každodenní rutině.

1.1.9 Cestovní ruch s profesními motivy

Na rozdíl od předchozích typů cestovního ruchu je cestovní ruch s profesními motivy realizován v rámci pracovního času účastníků. Profesní zájmy jsou jeho základním motivem, avšak objevují se u něj i rysy dalších typů cestovního ruchu, realizovaných mimo pracovní dobu účastníků. Účastníci semináře mohou například po jeho skončení vyrazit na prohlídku města, ve kterém se konference koná a stát se tak účastníky kulturně poznávacího cestovního ruchu.

Do tohoto typu cestovního ruchu je zařazován jednak obchodní cestovní ruch, kam můžeme zařadit klasické služební cesty, jejichž náplní jsou různé typy obchodních jednání, dále sem patří kongresový cestovní ruch, cestovní ruch veletrhů a výstav a v neposlední řadě je sem řazen též incentivní cestovní ruch, s jehož pomocí firmy motivují své zaměstnance ke kvalitnější práci a ke snaze o dlouhodobé setrvání ve firmě. Firmy si tak chtějí zajistit loajálnost svých zaměstnanců a předejít tak případným nákladům nutným k získání nových pracovníků.

Jedná se o velice výnosný typ cestovního ruchu, jelikož lidé, kteří se ho účastní, vyhledávají vysokou úroveň všech služeb. Ať už se jedná o návštěvy luxusních restaurací nebo ubytování v těch nejlepších hotelech.

1.1.10 Cestovní ruch specificky orientovaný

Do této kategorie patří cestovní ruch, který má určité specifické motivy. Můžeme sem zařadit třeba nákupní cestovní ruch, jehož účastníci podnikají cesty do zahraničí za účelem výhodného nákupu. Nákupní cestovní ruch je rozšířen především v pohraničních oblastech. Dále sem lze zahrnout politický cestovní ruch, reprezentovaný cestami diplomatů. Nežádoucím typem cestovního ruchu pak může být například sexuální cestovní ruch, se kterým se často státy snaží bojovat a omezovat ho.

1.2 Náboženský cestovní ruch České republiky⁸

Náboženský neboli religiózní cestovní ruch lze definovat „v širším smyslu: forma cestovního ruchu, jejíž účastníci jsou motivováni návštěvami a prohlídkami religiózních památek – kostelů, katedrál, hřbitovů, poutních míst aj.

v užším smyslu: cestování, jehož hlavním důvodem jsou náboženské obřady a poutě.

Vedle tohoto pojmu používáme i označení náboženská turistika či poutní turistika.“⁹

1.2.1 Charakteristika náboženského (religiózního) cestovního ruchu

Jde o typ cestovního ruchu, k jehož realizaci dochází v nekomerčních zařízeních a který je spojen s určitým prostředím.

Jeho realizace je velice náročná co se přípravy týče, a to především z toho důvodu, že organizátoři musí striktně dodržovat veškeré kulturní, společenské a náboženské aspekty. Velké množství náboženských akcí nabývá masového charakteru, přičemž některých z nich se často účastní celé statisíce věřících. Organizátoři jsou nuceni uspokojit specifické požadavky účastníků u všech typů poskytovaných služeb jako je ubytování, stravování, doprava či průvodcovské služby. Na průvodce jsou kladeny vysoké nároky v oblasti znalosti náboženské problematiky. Ideálně by měl být průvodce též věřícím. Účastníci se v rámci zájezdu také scházejí ke společným modlitbám a duchovním cvičením a to spolu s knězi či jinými duchovními představiteli, v jejichž farnosti se zrovna nacházejí.

1.2.2 Účastníci náboženského cestovního ruchu

Účastníci tohoto typu cestovního ruchu jsou rozdělováni do dvou skupin, z nichž každá má jiný motiv účasti na náboženském cestovním ruchu a rovněž se liší ohledně svých požadavků a potřeb. První skupinu tvoří poutníci, mezi jejichž hlavní motivy patří návštěva místa, které hraje významnou roli v jeho náboženství. Součástí této návštěvy je rozjímání a pomyslné setkání s Bohem. Obecně platí, že mezi poutníky najdeme v současnosti spíše lidi středního a vyššího věku.

Druhou skupinu účastníků náboženského cestovního ruchu tvoří běžní turisté, jejichž hlavní motivací je poznání sakrálních památek, poznání jejich historie a architektury. V některých případech může docházet ke znevažování posvátného místa jejich nepatřičným chováním, což může vést ke konfliktům s první skupinou, která tato místa navštěvuje z naprosto

⁸ Kapitola zpracována ze zdrojů: Kolektiv autorů: Atlas cestovního ruchu České republiky, CzechTourism 2006 <http://www.vipmag.cz/cestovani/819-nabozenske-cestovani-nehynouci-byznys>, Kupečková, Vendula. *Postavení českých poutních míst v mezinárodním cestovním ruchu*. VŠE Praha, 2008. 75 s. Diplomová práce, Veverková, Božena. *Vliv náboženských svátků na cestovní ruch Vysočiny*. VŠE Praha, 2011. 76 s. Diplomová práce

⁹ Veverková, Božena: *Religiózní cestovní ruch v České republice se zaměřením na italskou klientelu*. Vysoká škola polytechnická Jihlava, 2009. Bakalářská práce. str. 12

odlišného důvodu. Avšak právě běžní turisté jsou těmi, ze kterých mají takováta místa největší profit a kteří jim přinášejí největší zisky. Je tomu tak z toho důvodu, že běžní turisté většinou požadují vyšší kvalitu služeb a rovněž bohatší nabídku služeb doplňkových, za něž neváhají utratit i vyšší peněžní částku.

1.2.3 Poutní tradice na území Čech

Nejčastějším cílem českých poutníků byla v dávných dobách především Svatá země. Velice známým poutníkem byl například biskup Jindřich Zdík známý z počátku 12. století. Jde o člověka, který osobně navštěvoval místa související se vznikem křesťanství a kterému se podařilo získat množství církevních relikvií. Tradice poutních míst však v Čechách sahá ještě do období o jedno až dvě století staršího, a sice do 10. století. V této době byla již známa poutní místa jako Tetín, kde byla zavražděna sv. Ludmila, Budeč a i další místa, poznamenaná přítomností českých světců.

Status poutního místa získala též Praha a to za vlády Karla IV. Na místě, kde se dnes nachází Karlovo náměstí, byly příležitostně vystaveny říšské korunovační klenoty. V období, kdy byla gotika na svém vrcholu, byla ve velké míře uctívána Panna Marie, což se projevovalo například tím, že vznikalo velké množství napodobenin obrazů Madon. Jedním z velkých ctitelů Panny Marie byl i Karel IV. či Václav II.

Uctívání církevních památek se nelíbilo některým českým reformátorům. Výsledkem bylo poškození nebo i úplné zničení těchto památek na počátku 15. století, kdy probíhaly husitské války. Došlo tak i k útlumu poutních cest, k jejichž obnově došlo až ke konci 16. století.

Po vítězství katolíků v bitvě na Bílé hoře byly nastartovány rozsáhlé náboženské a společenské změny. Zvýšil se počet lidí, kteří se hlásili ke katolické víře. Toto přijetí katolické víry však bylo pouze vynuceno a církev tedy musela vynaložit velké úsilí na to, aby lidé přijali víru též vnitřně. To bylo úkolem tzv. domácích misí, hlavně jezuitského řádu, jehož koleje byly postupně zřizovány na celém území Čech. Došlo tak postupně k obrácení téměř celých Čech na katolickou víru.

Největší rozmach zaznamenaly poutě na českém území v průběhu 17. a 18. století. Největší úcta byla chována k Panně Marii, dále byli velmi uctíváni zemští patroni. Poutníci se vydávali na poutě i mimo území Čech a ze svých výprav si přinášeli růžence a různé další předměty spojené s jejich vírou. Nově také docházelo k výstavbě či alespoň k obnově poutních chrámů či celých areálů, v jejichž prostorách bylo příchozím poutníkům k dispozici zázemí.

S příchodem osvícenství postupně poutě ztrácejí na významu. Velice razantně byla poutní tradice ovlivněna reformami Josefa II., kdy došlo někdy až k úplnému zákazu některých procesí.

Spolu s tím, že zanikly některé řeholní komunity, došlo i k tomu, že poutě známé z období baroka se již netěšily takové slávě.

Poutní tradice se v Evropě zachovala i v průběhu 19. a 20. století, avšak již ne v tak hojně míře za což mohla politická a společenská situace tehdejší doby. Největší ránu pro poutní tradici potom znamenal příchod socialismu v polovině minulého století. Docházelo k záměrnému potlačování poutní tradice, avšak zájem poutníků o jejich tradiční poutě potlačen nebyl.

Od roku 1989 pak tradice poutí zažívají renesanci. Poutní objekty, které za minulého režimu chátraly, se dočkaly oprav a s nimi i další církevní památky. Ústřední seznam kulturních památek České republiky v současnosti obsahuje bezmála 6000 církevních objektů, z čehož tři jsou zapsány na seznamu UNESCO. Nejvíce církevních památek se pak nachází na území města Prahy.

1.2.4 Motivy poutí¹⁰

Během různých historických období se měnily i motivy poutníků, kteří podnikali své poutě. V této kapitole jsou zmíněny a popsány některé hlavní typy poutí, které během staletí vznikly.

Poutě se žádostí

Dá se označit jako jeden z nejrozšířenějších typů poutí. Jsou spojeny se žádostmi lidí k Bohu o pomoc. Lidé se často ke svým svatým obraceli a stále obrazení v dobách přírodních či jiných katastrof a dále především s žádostmi o různé laskavosti jako je zachování jejich zdraví nebo vyléčení z nemoci. Poutníci mnohdy podnikají pouť bosi. Tyto rituály nejsou doménou pouze křesťanství. Podobné výjevy lze spatřit i v rámci mnoha jiných světových náboženství.

Votivní poutě

Tyto poutě se v některých aspektech podobají poutím se žádostí. Charakteristickým znakem je zde tzv. votivní dar. Důkazy o jejich existenci lze nalézt již v období starého Egypta. Rituál votivních darů spočíval v tom, že lidé obětovali bohům napodobeniny orgánů či údů, jejichž uzdravení si přáli. Tyto napodobeniny byly zhotoveny z různých materiálů, podle čehož bylo možné poznat, o jak bohatého člověka se jedná.

Tradice byla převzata křesťany s tím rozdílem, že dary byly Bohu odevzdány většinou až po splnění přání věřícího (ex voto). Představitelům církve se však nelíbilo množství napodobenin lidských údů v okolí poutních míst, a tak v období středověku přišel zákaz tohoto zvyku. Po nějaké době však došlo pro jeho velkou oblibu k jeho opětovnému povolení. Na poutní místa lidé jako dary nepřinášeli pouze napodobeniny lidských údů, ale i svíce, které se lišily podle typu

¹⁰ Kapitola zpracována ze zdrojů: Doleželová, Dana. *Analýza náboženského cestovního ruchu v Itálii se zaměřením na Assisi*. VŠE Praha, 2013. 76 s. Diplomová práce

prosby jednotlivých poutníků. Dále také potraviny nebo svaté obrázky. Všechny tyto dary měly jediný účel a tím bylo zajištění přízně svatých.

Poutě v zastoupení

Vznikly v návaznosti na dary *ex voto*, které byly Bohu odevzdávány až po splnění přání, kvůli kterému věřící vykonal pout'. Často se však stávalo, že pro věřícího bylo velice složité nebo úplně nemožné absolvovat celou pout' znovu a přinést svému Bohu slíbený dar. Ať už byl důvod, kvůli kterému nemohl věřící vykonat pout' jakýkoliv, měl na výběr ze dvou možností. První z nich bylo podání žádosti k biskupovi, který jim mohl opětovnou pout' odpustit. Další alternativou pak bylo poslat s darem někoho jiného.

Zpočátku si takto navzájem vypomáhali rodinní příslušníci či přátelé. Zanedlouho se však vytvořila nová komunita poutníků, kteří se vyloženě specializovali na poutě v zastoupení a vykonávali poutě za lidi, kteří je již nebyli schopni uskutečnit sami. Tito profesionální poutníci byli za takovouto službu finančně odměňováni. V důsledku vzniku takovéto služby došlo k ještě většímu rozvoji poutnictví. Problémem však byla nepoctivost některých profesionálních poutníků, kteří se nechovali tak, jak by to od nich lidé očekávali.

Poutě mnichů – misionářů

Počátky mnišských poutí jsou datovány již do období 2. pol. 6. století. Šlo o irské mnichy, kteří podnikali poutě především do Británie, kde byli křesťané utlačováni ze strany agresivních Anglosasů. Avšak někteří z nich se vydávali i do vzdálenějších koutů Evropy a na svých cestách zakládali kláštery. Tito mniši přicházející z Irska jsou možná i zakladateli jednoho z českých klášterů a sice kláštera v Modré, z něhož se však do dnešních dnů dochovaly pouze fragmenty. Důkazem toho, že se irským misionářům na jejich výpravách dařilo je fakt, že i v dnešní době najdeme irské kněží ve všech možných koutech světa. Jedná se např. o Indii, Jižní Koreu či Latinskou Ameriku a Afriku.

Démonické poutě

K největšímu rozkvětu černé magie stejně jako čarodějnictví docházelo v období středověku. Ačkoliv se může zdát, že černá magie má s tematikou náboženských poutí pramálo společného, opak je pravdou. Ve skutečnosti spolu náboženské a démonické poutě úzce souvisely. Účastníci obou typů poutí chodili ke svému cíli pěšky a současně měl tento cíl podobné znaky u obou poutí. Cíle jedné skupiny byly typické přítomností náboženské síly, cíle druhé skupiny vyzařovaly pro změnu energii negativní. Tyto démonické poutě byly typické svými nočními setkáními tzv. sabaty.

Nebylo vždy úplně snadné rozpoznat, zda jde o čarodějnický či náboženský rituál, jelikož oba typy mají některé společné znaky.

Poutě bláznů

Jedná se o další typ poutě, k jehož rozšíření došlo především v období středověku. V těchto dobách lidé věřili, že jedinci postižení malomocenstvím a dalšími nevyлéčitelnými chorobami, byli stiženi božím hněvem za jejich hříchy. Jedinou možností, jak se mohli spasit, pro ně bylo podniknutí poutě. Na tyto poutě byli malomocní často vyháněni ostatními lidmi, kteří se tak snažili nemocné dostat mimo svou komunitu.

Poutě mladých

Vlnu těchto poutí odstartovala špatná životní situace mnoha mladých lidí během 13. a 14. století. Tento fenomén se týkal nejvíce mladých Francouzů a Němců, kteří putovali Evropou a hledali místo pro lepší život.

Křížácké výpravy

Tyto výpravy představují specifickou formu poutnictví. Byly iniciovány katolickými papeži v průběhu 11. až 13. století, tedy po tom co byla vyhlášena svatá válka. Prioritou těchto výprav bylo získání Božího hrobu v Jeruzalémě, který byl do té doby v muslimském obležení. Podle tehdejších představitelů katolické církve docházelo ze strany muslimů ke znesvěcování Božího hrobu a zároveň prý bránili poutníkům vykonávat jejich poutě do Jeruzaléma. Dalším důvodem těchto výprav byly samozřejmě i politické a ekonomické faktory a náboženství tak posloužilo jako zástěrka.

1.3 Nejvýznamnější česká poutní místa¹¹

Česká republika se může pochlubit velkým množstvím poutních míst. V následující kapitole jsou popsána některá z nejvýznamnějších poutních míst, které se nacházejí na území našeho státu. Příkladem může být Pražské Jezulátko na Malé straně, Velehrad, Hostýn a mnoho dalších. Čeští poutníci znají tato místa velmi dobře a hojně je proto navštěvují. Poutní místa na našem území jsou navštěvována většinou českými návštěvníky, jelikož návštěvníci z okolních států o těchto místech většinou nemají moc dobré povědomí. Určitou výjimku mohou tvořit poutní místa nacházející se blízko hranic s okolními zeměmi. I tato příhraniční místa jsou však známa pouze kousek za hranicemi a nelze tak mluvit o jejich celosvětovém významu. Takovýchto poutních míst, která jsou známá pouze lokálně, je na území našeho státu většina. Mezi celosvětově známá česká poutní místa pak lze zahrnout např. kostel Panny Marie Vítězné spolu s jeho soškou Pražského Jezulátka, který se nachází v Praze na Malé Straně nebo Kutnou Horu, která je zařazena na seznam památek UNESCO.

¹¹ Kapitola zpracována ze zdrojů: Dibelková, I. a kol.: Poutní místa v Čechách, Olympia, Praha 2004; Baštová, M., Cvachová, T.: Pražská Loreta – průvodce poutním místem, Řád menších bratří kapucínů, Praha 2001; www.loreta.cz; Kupečková, Vendula. *Postavení českých poutních míst v mezinárodním cestovním ruchu*. VŠE Praha, 2008. 75 s. Diplomová práce

Pražské Jezulátko si získalo mnoho příznivců po celém světě. Ti za ním neváhají přijet i ze vzdálených koutů planety, aby jej mohli vidět a pomodlit se k němu. Kostel Panny Marie Vítězné je hojně navštěvován především díky tomu, že se nachází v České metropoli, kam při svém pobytu v Česku zavítá téměř polovina turistů. K tomuto poutnímu místu tak nepřicházejí pouze věřící poutníci, ale i velké množství turistů, kteří věřícími vůbec nejsou a na poutní místo se dostanou pouze díky pražským průvodcům, kteří je sem zavedou v rámci prohlídkové trasy, kterou si u nich objednají. Díky malé vzdálenosti od Prahy se může vyšší návštěvnosti těšit např. i Svatá Hora u Příbrami. Je tomu tak především díky trendu poslední doby, kterým je nabízení jednodenních výletů návštěvníkům Prahy do méně známých koutů Česka.

Specifickou vlastností poutních míst je jejich schopnost propagace bez nutnosti vynakládat přílišné úsilí. Jejich propagace probíhá pomocí šíření jejich kultu. Poutníci podnikají své poutě na základě jejich víry, která vychází z jejich hlubokého přesvědčení a ke které jsou ve většině případů vedeni již od dětství. Tato jejich životní filosofie a víra může být jen velmi těžko ovlivněna jakoukoliv reklamní kampaní. I zde je však prostor pro určitou propagaci např. pomocí propagačních materiálů v cizojazyčných mutacích. Nepostradatelnou součástí propagace jakékoliv atraktivity v dnešní době jsou samozřejmě důkladně zpracované a přehledné webové stránky, které si případný zájemce může prohlédnout alespoň v několika jazykových mutacích. Příkladem by mohla být Svatá Hora, která nabízí možnost zobrazit své webové stránky až v sedmi jazycích.

1.3.1 Pražská Loreta

Poloha: Praha – Hradčany

Přístupnost: celoročně - úterý až neděle, platí se vstupné, konají se zde bohoslužby

Loretánská chýše nacházející se v Praze byla ve své době na našem území velice ojedinělou stavbou. S její výstavbou se začalo okolo roku 1626 na příkaz Benigny Kateřiny z Lobkovic, která se též postarala o finanční zajištění výstavby. Stavbařské práce byly svěřeny do rukou italského architekta Giovanni Battista Orsi. Duchovní správa pak připadla kapucínům, kteří vedle nově vzniklého poutního místa vybudovali mezi léty 1600 – 1602 klášter.

Klenotnice, ve které je uschován Loretánský poklad se nachází u vstupu do průčelní budovy. Poklad je tvořen dary šlechty, které se zde postupně hromadily, a proto bylo brzy nutné zkonstruovat pro tento účel zvláštní klenotnici. Celý poklad je dnes tvořen zhruba třemi sty předměty a několika renesančními a gotickými klenotními soubory. Nejvýznamnější součástí Loretánského pokladu je Diamantová monstrance, které se také jinak říká Pražské slunce. Byla vyrobena na konci 17. stol., je zdobena více než šesti tisíci diamanty a její hmotnost se pohybuje okolo dvanácti kilogramů. Monstrance se v dnešní době pro liturgické účely používá už jen

málo. Naposledy byla použita v roce 1999, kdy se konala slavnost u příležitosti 400 let od doby, kdy na území Čech přišli první kapucíni.

1.3.2. Chrám sv. Víta, Václava a Vojtěcha

Poloha: Praha – Hradčany, III. Nádvoří Pražského hradu

Přístupnost: celoročně - pondělí až neděle, 2 varianty prohlídek - placená a neplacená, konají se zde bohoslužby

Katedrálu sv. Víta, Václava a Vojtěcha lze označit jako jednu z nejvýznamnějších sakrálních staveb Česka. Zároveň tvoří dominantu Hradčan i staré Prahy. O její současnou podobu se zasloužili stavitelé, kteří na ni pracovali po dlouhá staletí, v průběhu kterých byla katedrála budována. Do její podoby se silně promítaly i politické a ekonomické poměry, které zde panovaly v jednotlivých staletích. Katedrála sloužila jako místo, kde probíhala korunovace králů a také jako místo uložení korunovačních klenotů, ostatků králů a svatých. Právě díky ostatkům světců se chrám současně stal i významným poutním místem.

Ve stoletích které následovaly, byly ze strany tehdejších vládců učiněny pokusy o dostavbu katedrály, avšak žádný z těchto pokusů nezaznamenal úspěch. Až mezi lety 1552-1561 byl na věži dostavěn ochoz, který byl osazen helmici. Helmici nahradila v průběhu 18. stol. konstrukce, která se na věži nachází dodnes. Dostavba byla zahájena až ve druhé půli 19. stol. po založení Jednoty pro dostavbu chrámu sv. Víta. Dostavba byla rozdělena do několika fází. Nejprve bylo nutno provést opravy a restaurační práce, což bylo svěřeno architektu Josefu Kranerovi. Roku 1873 byl pak položen základní kámen u příležitosti dostavby katedrály. Dostavba byla svěřena do rukou architekta Josefa Mockera, který byl po své smrti vystřídán Kamilem Hilbertem. Do roku 1929 bylo vystavěno trojlodí, provedené v novogotickém slohu a také průčelí chrámu, které doplňují dvě věže. Ke slavnostnímu vysvěcení chrámu došlo na svátek sv. Václava 28. 9. 1929 v rámci oslav tisíciletého výročí jeho smrti.

1.3.3 Kostel Panny Marie Vítězné na Malé Straně¹²

Poloha: Praha – Malá Strana

Přístupnost: celoročně - pondělí až neděle, vstup bezplatný, konají se zde bohoslužby

Jde o jedno z nejvýznamnějších poutních míst České republiky. Základy kostela byly položeny v roce 1611 a dva roky poté došlo k jeho zasvěcení Nejsvětější trojici.

¹² Kapitola zpracována ze zdrojů: www.pragjesu.info; Dibeková I. a kol.: *Poutní místa v Čechách*, Olympia, Praha 2004; Kupečková, Vendula. *Postavení českých poutních míst v mezinárodním cestovním ruchu*. VŠE Praha, 2008. 75 s. Diplomová práce

V kostele Panny Marie Vítězné sídlili až do roku 1748 bosí karmelitáni. Poté bylo jejich zdejší působení ukončeno císařským dekretem vydaným v roce 1784, který nařídil do budov kláštera umístit gymnázium a berní úřad. V současné době je kostel opět ve správě karmelitánů.

Jako nejcennější památku nacházející se v kostele lze označit sošku Pražského Jezulátka. Právě ta je hlavním lákadlem pro turisty, kteří každý rok v hojném počtu do kostela zavítají. Soška má na výšku téměř půl metru a do Prahy byla dovezena roku 1628 až ze Španělska. Sošku obdržela Marie Manrique de Lara od své matky. Marie se později vdala za Vratislava z Pernštejna a sošku pak předala své dceři Polyxeně. Ta pak sošku dala darem právě malostranskému klášteru.

Jádro Jezulátka je vyrobeno ze dřeva, které je potaženo látkou. Sošku lze převléci do šedesáti různých úborů podle toho, o jakou slavnostní příležitost zrovna jde. Jeden z těchto převlečků je darem od císařovny Marie Terezie. Hlavu Jezulátka zdobí pozlacená korunka. Byly vyrobeny dvě. Jedna roku 1767, druhá pak o padesát let dříve.

V průběhu 19. stol. si Jezulátko získalo příznivce především mezi obyvateli Itálie a Latinské Ameriky. Zásahu na tom měly i kopie Jezulátka, které byly rozšiřovány do celého světa.

1.3.4 Strahovský klášter – Kostel Nanebevzetí Panny Marie¹³

Poloha: Návrší na úbočí vrchu Petřína

Přístupnost: Celoročně – pondělí až neděle, kromě 25. 12. A na Velikonoční neděli, vstup je placený

Strahovský klášter je klášterem premonstrátským a byl založen v první polovině 12. stol. Kostel Nanebevzetí Panny Marie je pak jeho součástí. Celý komplex byl založen na příkaz krále Vladislava II. V polovině 13. stol. stavbu zachvátil požár a části stavby, které byly původně vystavěny v románském slohu, byly obnoveny ve stylu gotickém. Následně došlo k duchovnímu a hmotnému rozvoji celého kláštera. Okolo roku 1420 však došlo k přerušení tohoto procesu z důvodu husitských nepokojů a klášter byl v tomto období vypálen. Až do začátku 17. stol. pak klášter upadal a pouze přežíval. O konec této neslavné etapy existence kláštera se zasloužil až nový opat Jan Lohelius, za jehož vedení došlo k obnově celého komplexu Strahovského kláštera. V době, kdy byla Praha dobývána Francouzi a poté obléhána Prusy ve druhé polovině 18. stol., byly na klášteře napáchány významné škody a bylo nutné ho přestavět. Přestavba se tentokrát uskutečnila v barokním stylu. Jako poslední část klášterního areálu byl vystavěn

¹³ Kapitola zpracována ze zdrojů: Dibelková I. a kol.: Poutní místa v Čechách, Olympia, Praha 2004; Večeřová, P.: Kláštery v Čechách, na Moravě, ve Slezsku, Olympia, Praha 2005; www.strahovskyclaster.cz; Kupečková, Vendula. *Postavení českých poutních míst v mezinárodním cestovním ruchu*. VŠE Praha, 2008. 75 s. Diplomová práce

knihovni sál. Ten byl vybudován na konci 18. stol., kdy zde byl opatem Václav Mayer. Vybudovaná knihovna zachránila klášter před jeho zrušením v josefínské době. Roku 1950 došlo k obsazení kláštera a valná část řeholníků byla uvržena do vězení či pracovních táborů. To se změnilo až s příchodem Sametové revoluce, kdy bylo přistoupeno ke kompletní rekonstrukci areálu a klášter se stal opět sídlem řádu premonstrátů.

1.3.5 Svatá Hora u Příbrami¹⁴

Poloha: Jihovýchodní okraj Příbrami

Přístupnost: Duben – říjen, pondělí – neděle, prohlídky s průvodcem jsou placené, bez průvodce zdarma, konají se zde bohoslužby

Svatá Hora drží mezi mariánskými poutními místy několik prvenství. Jedná se totiž o nejvýznamnější, nejvíce navštěvované a zároveň nejstarší mariánské poutní místo na území Čech. K počátkům tohoto poutního místa se váže řada pověstí. Původně zde prý stála pouze kaplička, která byla postavena již ve 13. století. Z historických písemností ale vyplývá, že svatostánek se na tomto místě objevil až na začátku 16. století. Prvotní kaple byla vystavěna ve stylu rané renesance. Šlo o stavbu dlouhou přibližně třináct metrů s výškou okolo čtyř metrů a širokou zhruba sedm metrů. Strop byl vytesán ze dřeva a jako podlaha posloužila pouze udupaná hlína.

Poutní místo i nadále nabývalo na významu a roku 1732 zde byla slavnostně korunována Svatohorská madona a tím se Svatá Hora zařadila mezi nejdůležitější poutní místa v Čechách. V průběhu 19. století proběhly poměrně razantní stavební úpravy v nejstarších částech mariánského kostela. Jejich smyslem byla mimo jiné přeměna plochého stropu na klenbu. Ve druhé půli 19. stol. přešel kostel do správy redemptoristů, kteří se o něj starali až do 50. let minulého století a poté od roku 1989 až dodnes.

1.3.6 Kostel sv. Václava a kostel Nanebevzetí Panny Marie ve Staré Boleslavi¹⁵

Poloha: Zhruba 20 kilometrů na sever od Prahy, pravý břeh řeky Labe

Přístupnost: Kostel sv. Václava je přístupný při příležitostech církevních svátků, případně po domluvě.

Kostel Nanebevzetí Panny Marie je přístupný celoročně o víkendech v doprovodu průvodce.

Vstup do obou kostelů je zdarma, konají se zde bohoslužby.

¹⁴ Kapitola zpracována ze zdrojů: Dibelková I. a kol.: Poutní místa v Čechách, Olympia, Praha 2004; www.svata-hora.cz

¹⁵ Kapitola zpracována podle: Dibelková I. a kol.: Poutní místa v Čechách, Olympia, Praha 2004; www.staraboleslav.com; www.brandysko.cz

Jedná se o nejvýznamnější nemariánské poutní místo v Čechách. Vznik slovanského hradiště se ve Staré Boleslavi datuje již do 9. století. Později na tomto místě vyrostl hrad, který zde nechal vybudovat Boleslav I. Právě u dnešního kostela sv. Václava se roku 929 zřejmě odehrála známá bratrovražda. Kostel byl dříve známý jako kostel sv. Kosmy a Damiána a Václav zde byl původně i pohřben. Později byly jeho ostatky přemístěny do pražské Katedrály sv. Víta, Václava a Vojtěcha.

Dalším staroboleslavským poutním místem je kostel Nanebevzetí Panny Marie. Jde o barokní chrám z první poloviny 17. stol. Chrám je pouze jednolodní a navržen byl italským stavitelem Giacomem de Vaccanci. Nejcenějším objektem, který se nachází v útrokách kostela je tzv. Palladium země české. Jde o gotický reliéf Madony Staroboleslavské o rozměrech přibližně 15x20 cm, pocházející z období mezi 14. a 15. stoletím.

V průběhu 17. století byla mezi Prahou a Starou Boleslaví vybudována Svatá cesta, lemovaná 44 barokními kapličkami. U těch které se dochovaly do dnešních dní dochází k opravám, jejichž cílem je navrátit jim jejich původní vzhled.

1.3.7 Zelená Hora – Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého¹⁶

Poloha: Na kraji Žďáru nad Sázavou, zhruba 30 km na sever od města Jihlava

Přístupnost:

Tabulka č. 1 Přístupnost poutního kostela sv. Jana Nepomuckého

duben a říjen	- soboty, neděle a svátky od 9:00 do 17:00 hod. - poslední prohlídka v 16:30 hod. - v ostatní dny pouze pro předem objednané výpravy v počtu minimálně 10 osob
květen až září	- denně mimo pondělí od 9:00 do 17:00 hod. - poslední prohlídka v 16:30 hod.
vstupné	- ano

Zdroj: <http://www.zelena-hora.eu/navstevni-doba/>

Poutní kostel na Zelené Hoře byl projektován geniálním českým architektem J. B. Santinim – Aichlem. Jeho stavba probíhala mezi lety 1719 – 1722 ve slohu barokní gotiky.

O započetí stavby kostela rozhodl opat cisterciáckého kláštera ve Žďáru nad Sázavou Václav Vejmluva.

Půdorysem kostela je pěticípá hvězda. Dvnitř kostela se pak dá vejít pěti různými vchody a uvnitř se nachází pět oltářních výklenků. Hlavní oltář je pak osazen pěti anděly a pěti hvězdami. Ty v první řadě znázorňují zmíněných pět hvězd, ze kterých se skládá svatozář Jana Nepomuckého, dále mají připomínat pět Kristových ran a pět písmen, ze kterých se skládá

¹⁶ Kapitola zpracována podle: Dibelková I. a kol.: Poutní místa v Čechách, Olympia, Praha 2004; www.zdarns.cz; www.pruvodce.com/zelenahora; www.sjn.cz

latinské slovo „tacui“, což v češtině znamená „mlčel jsem“. Krása interiéru je umocněna mnoha okny, díky kterým je celý prostor kostela nádherně prosvětlen.

Kolem kostela se nachází ambity, mající tvar deseticípých hvězd. Tyto ambity sloužily především jako útočiště pro poutníky, kteří se zde mohli schovat před špatným počasím. Dále se zde nachází hřbitov, s jehož existencí se však v areálu původně vůbec nepočítalo. To je také důvodem, proč nyní dochází k transportu místních hrobů z prostor areálu na nový hřbitov, který se nachází v blízkosti poutního místa. S kompletním přemístěním všech hrobů se počítá v nejbližších několika letech. Díky své jedinečnosti a originalitě byl kostel roku 1994 zapsán na Seznam UNESCO.

1.3.8 Kutná Hora – Chrám sv. Barbory¹⁷

Poloha: Českomoravská vrchovina, zhruba 70 km na východ od Prahy

Přístupnost: Celoročně – návštěvní dny v týdnu se liší podle jednotlivých měsíců, platí se vstupné, konají se zde bohoslužby

Město Kutná Hora může být na zdejší Chrám sv. Barbory náležitě pyšné. Bezpochyby ho lze totiž zařadit mezi největší architektonické skvosty mezi kostely v Čechách. Ve druhé půli 14. stol. vzniklo bratrstvo, které bylo pověřeno zřízením kaple Božího těla. Bratrstvo si pak prostřednictvím svatovítské kapituly vymohlo povolení k výstavbě kaple Božího těla a sv. Barbory. Se stavbou kostela sv. Barbory, což byla patronka všech havířů, se započalo v roce 1388. Pozemky ke stavbě poskytla pražská kapitula a chrám byl tedy vybudován v místech, kam již nesahala moc kláštera v Sedlci.

Interiér kostela je zkrášlen unikátní galerií v podobě maleb z období pozdní gotiky a z renesance. Hlavním motivem kreseb je práce horníků, či výroba mincí. Poutníky velice vyhledávaná je soška Madony s Ježíškem, nacházející se na jednom z oltářů.

1.3.9 Svatý Kopeček – Kostel Navštívení Panny Marie¹⁸

Poloha: Na vrchu Svatý Kopeček, zhruba 5 km na sever od Olomouce

Přístupnost: Celoročně – pondělí až neděle, vstup zdarma, konají se zde bohoslužby

O vznik poutního místa se zasloužil bohatý olomoucký obchodník Jan Andrásek. Ten složil slib, že na nedalekém kopci u Olomouce vybuduje kapli, pokud se mu bude v podnikání dařit. Kapli nakonec opravdu postavil a zasvětil ji Panně Marii, která se mu zjevila ve snu. Se stavbou se započalo roku 1628 a o pět let později byla dokončena a vysvěcena. Kaple byla

¹⁷ Kapitola zpracována ze zdrojů: Dibelková I. a kol.: Poutní místa v Čechách, Olympia, Praha 2004; Blažková, M.: 12 pokladů Čech a Moravy, Albatros, Praha 2004; www.kutnahora.cz; www.chramsvatebarbory.cz

¹⁸ Kapitola zpracována ze zdrojů: Dibelková, I.: Poutní místa na Moravě a ve Slezsku, Olympia, Praha 2005; www.svatykopecek.cz; www.poutnictvi.cz/ramy.htm

postavena na pozemcích Klášterního Hradiska u Olomouce, což bylo premonstrátské opatství. Poutní místo tak bylo od samého začátku spjato s řeholní komunitou zdejších premonstrátů.

Po nástupu Josefa II. k moci bylo rozhodnuto o zrušení opatství, které do té doby v Klášterním Hradisku sídlilo, celý areál byl ponechán bez správy a dlouhou dobu chátral. Strahovský opat Zeidler však docílil alespoň toho, že zde v roce 1864 vzniklo alespoň proboštství spadající pod správu Strahovské kanonie v Praze.

V dnešní době přichází na Svatý Kopeček velké množství jak poutníků, tak i turistů, které sem přitahuje především krása barokního kostela.

1.3.10 Velehrad – Kostel Nanebevzetí Panny Marie a sv. Cyrila a Metoděje¹⁹

Poloha: Přibližně 3 km od Starého Města u Uherského Hradiště, směr severozápad

Přístupnost: Celoročně – pondělí až neděle, platí se vstupné za prohlídku, konají se zde bohoslužby

Velehrad lze jednoznačně zařadit mezi nejdůležitější poutní místa Moravy. Bylo tedy jen otázkou času, kdy bude zařazen mezi národní kulturní památky, k čemuž došlo v roce 2008. Vznik tohoto poutního místa je spjat s příchodem několika cisterciáckých mnichů ve 13. století, kteří ve vesnici Veligrad založili klášter. Od slova Veligrad byl pak odvozen název zmíněného kláštera.

Po nástupu Josefa II. k moci byl zdejší klášter zrušen a z klášterního kostela se stal kostel farní. K obnovení kostela došlo až roku 1890 poté, co na Velehrad dorazili jezuité a cyrilometodějský kult nabíral na síle. V prostorách areálu byla otevřena kolej a v následujících letech zde bylo zřízeno i řádové gymnázium. To bylo během své existence dvakrát zrušeno. Nejdříve se o jeho uzavření postarali nacisté, později komunisté. Za socialismu sloužil klášter jako ústav pro osoby s duševními i tělesnými problémy. Po roce 1990 byl klášter navrácen Jezuitům, kteří se následně zasloužili o znovuotevření zdejšího gymnázia.

1.3.11 Poutní kostel Nanebevzetí Panny Marie v Hostýně²⁰

Poloha: Vrch Hostýn, přibližně 20 km na sever od Zlína.

Přístupnost: Celoročně – pondělí až neděle, vstup zdarma, konají se zde bohoslužby

Na jednom ze dvou vrcholů kopce Hostýna stojí kaple sv. Kříže. Na nižším vrcholu se pak nachází poutní kostel Nanebevzetí Panny Marie. První hostýnská kaple, obsahující obraz Panny Marie Ochránitelky, zde byla vybudována pravděpodobně kvůli havířům, kteří zde

¹⁹ Kapitola zpracována ze zdrojů: Dibelková, I.: Poutní místa na Moravě a ve Slezsku, Olympia, Praha 2005; www.velehrad.cz;

²⁰ Kapitola zpracována ze zdrojů: Dibelková, I.: Poutní místa na Moravě a ve Slezsku, Olympia, Praha 2005; www.hostyn.cz

pracovali v železných a stříbrných dolech. Prvotní podoba kaple vydržela zhruba až do poloviny 17. Století, kdy bylo nutné přistoupit k jejímu zvětšení kvůli stále rostoucím zástupům poutníků. Kaple pro horníky byla zvětšena a přestavěna na menší kostel, který měl nově i věžičku a zvon. Kostel byl také doplněn dvěma novými kaplemi.

Poutní chrám tak jak ho známe dnes, byl postaven v období baroka mezi lety 1721-1748. Původně na jeho místě stála mariánská kaple. Jedná se o nejvýše položenou sakrální stavbu, která se na Moravě nachází. Roku 1748 došlo ke slavnostnímu vysvěcení nového chrámu, kterému přihlíželo více než třicet tisíc lidí.

1.3.12 Hora Matky Boží v Králíkách²¹

Poloha: U hranic s Polskem v okrese Ústí nad Orlicí

Přístupnost: Duben – říjen od pondělí do neděle, v zimě otevřeno po telefonické domluvě, vstup do kostela je zdarma, vstup do ambitů zpoplatněn. Pravidelné bohoslužby se zde v současnosti nekonají.

Založení poutního mariánského kostela je přisuzováno královéhradeckému biskupovi Tobiasi Johannu Beckerovi. Ten snil už od doby, kdy byl malý o tom, že na kopci Lysé hoře založí kapličku. Svůj dávný sen se rozhodl realizovat v době, kdy se začalo povídat, že z Lysé hory vychází tajemné záření. Na stavbu byla uspořádána sbírka a roku 1696 byl na kopci postaven kostelík, který byl roku 1700 také vysvěcen. Kostelu byla dána darem kopie obrazu z Říma, na kterém byla vyobrazena Panna Marie Sněžná. Poté ještě několik let trvalo, než byly dokončeny i ambity a stavební práce byly definitivně zakončeny roku 1704. Na dokončení a průběhu stavby se podílelo velké množství lidí, kteří dávali darem nejrůznější stavební materiál. Hora se nazývá Hora Matky Boží, jak si to T. J. Becker přál.

Duchovní správa kostela byla svěřena do rukou servitů. Jejich klášter pochází z počátku 18. století. Ve stejném období vzniklo i sedm zastavení, které lemují cestu vedoucí mezi Králíky a poutním areálem.

1.4 Celostátní projekty na propagaci církevních památek²²

V České republice probíhá nebo v nedávné době probíhalo několik akcí celostátního rozsahu, jejichž cílem bylo rozšířit povědomí veřejnosti o zdejších církevních památkách. Projekty jsou iniciovány jednotlivými biskupstvími, agenturami cestovního ruchu, či různými sdruženími. Iniciátoři konkrétních projektů jsou zmíněni v následujícím textu.

²¹ Kapitola zpracována ze zdrojů: Večeřová, P.: Kláštery v Čechách, na Moravě, ve Slezsku, Olympia, Praha 2005; <http://poutnidum.cz/poutnik>

²² Kapitola zpracována ze zdrojů: <http://www.magni.cz/>; <http://www.shsems.cz/ehd/cz/>; <http://www.nockostelu.cz/>; Ludvíčková, Anna: *Analýza náboženského cestovního ruchu v Pardubickém kraji*. VŠE Praha, 2012. Diplomová práce; <http://www.pamatky-cz.eu/>

1.4.1 Noc kostelů

Jedná se o projekt, jehož cílem je oslovení co nejširší skupiny lidí a přiblížit jim křesťanství a věci s ním související, jako je víra a církev. Tohoto cíle má být dosaženo mimo jiné otevřením kostelů, modliteben a zpřístupnění běžně nepřístupných míst širší veřejnosti, a to alespoň na jeden večer v roce, tedy na Noc kostelů. Veřejnost by tak měla mít možnost, aby se seznámila s architektonickou krásou sakrálních památek a výtvarnými díly, které jsou zde k vidění. Tímto způsobem se neprezentuje pouze Římskokatolická církev, ale všechny církve, které sdružuje Ekumenická rada církví v ČR. Projektu se však může zúčastnit jakékoliv křesťanské společenství, které bude mít zájem. Projekt je založen na principu dobrovolnosti. Je tedy čistě na konkrétní farnosti, zda se akce zúčastní či ne a jaký program si pro návštěvníky na daný den připraví. Veškerá koordinace je v režii jednotlivých biskupství. Jedinými společnými pravidly je stejné datum konání, vizuální styl a jednotná propagace. Projekt každoročně nabízí velice rozmanitý program, který je sestaven tak, aby si na své přišly všechny skupiny návštěvníků. Ve zpřístupněných objektech obvykle probíhá množství bohoslužeb, komentovaných prohlídek, koncertů klasické i moderní hudby, divadelních a tanečních představení, autorských čtení, přednášek či filmových projekcí. Mnoho organizátorů sestavuje i speciální program pro mládež či rodiny s dětmi. Organizátoři se snaží především o to, aby návštěvníkům poskytli hluboký a neobvyklý zážitek, který je ještě umocněn netradiční atmosférou nočního kostela. Všechny aktivity v rámci této akce i jednotlivé vstupy do církevních objektů jsou bez poplatku.

Tento projekt není doménou pouze České republiky. Existuje již od roku 2001 v Německu, odkud se v následujících letech rozšířil i do dalších evropských zemí jako je Rakousko, Holandsko, Slovensko či Estonsko. U nás se první ročník uskutečnil v roce 2009, přičemž jedinými účastníky byli v té době pouze diecéze v Plzni a v Brně. Pro velký úspěch se v následujícím roce připojily i všechny zbývající diecéze a veřejnosti se tak otevřelo přes 400 církevních objektů po celé zemi, které přilákaly celkem okolo čtvrt milionu návštěvníků. Popularita této akce rok od roku roste a roku 2012 bylo v tento den zpřístupněno přes 1200 objektů, které přivítaly okolo 400 tisíc lidí. Platí přitom, že většina příchozích lidí, nepatří mezi pravidelné návštěvníky kostela. V roce 2012 se projektu poprvé účastnily i památky spravované Národním památkovým ústavem.

1.4.2 Dny evropského dědictví

European heritage days, v překladu Dny evropského dědictví, je významná akce konaná po celé Evropě. Akce je zaštitěna Radou Evropy a je pořádána každý rok během první půlky září. Počínaje rokem 1998 připadla role národního garanta EHD v Česku Sdružení historických

sídel Čech, Moravy a Slezska. Partnerem tohoto sdružení je Ministerstvo pro místní rozvoj ČR spolu s Ministerstvem kultury. Jedním z hlavních cílů EHD je výchova společnosti k zájmu o ochranu kulturního dědictví a dále pak snaha šířit principy, na kterých je založen trvale udržitelný rozvoj. Podobně jako u Noci kostelů i tato akce spočívá ve zpřístupnění památek, které jsou obvykle pro veřejnost nepřístupné. V některých z nich často probíhá speciální program. I zde platí, že do zpřístupněných objektů by se neměl platit vstup nebo by mělo být vstupné alespoň snížené či dobrovolné. V objektech, které se EHD účastní, se konají jednak klasické prohlídky a většinou je k dispozici i další doprovodný program. Ten se skládá hlavně z přednášek, koncertů, soutěží apod. Kromě různých typů ostatních staveb se veřejnosti otevírají i církevní památky. EHD se každým rokem těší větší oblibě a počet návštěvníků roste.

1.4.3 Magni – Cesty s příběhem

V období mezi květnem 2010 a lednem 2012 došlo ke spolupráci agentury HelpTour, Czechtourismu, regionálních organizací cestovního ruchu, Asociace průvodců a Asociace turistických informačních center, jejímž výsledkem byl projekt s názvem „Prezentace a propagace církevních památek a kulturně-historického dědictví křesťanství na území České republiky“. Projekt si kladl za cíl zviditelnit bohatství naší vlasti z pohledu věnujícího se křesťansko-židovské duchovní tradici a to v kulturně-historickém kontextu. Dále zde byla snaha vytvořit České republice image přitažlivé destinace, co se náboženského cestovního ruchu týče. Za účelem splnění tohoto cíle vznikla nová značka náboženského cestovního ruchu v Česku, která se jmenuje právě „Magni – Cesty s příběhem“. Tento název je přebrán z latiny, kde výraz „magnificus“ znamená úchvatný, velkolepý, krásný.

Pro lepší účinnost projektu byl vytvořen internetový portál, který má i verzi pro mobilní telefony, dále vzniklo množství propagačních materiálů a knižní verze s názvem „Magni-Cesty s příběhem: Turistický průvodce po sakrálních památkách na území České republiky“. Tato kniha vyšla v několika jazykových mutacích. V rámci projektu bylo také natočeno několik animovaných spotů a dokumentárních filmů. Velká část těchto propagačních materiálů byla přeložena do dalších pěti jazyků. Kromě české existuje německá, polská, anglická, italská a španělská verze. Na zmíněný web byly umístěny informace popisující významná místa a památky. Návštěvníci zde také naleznou harmonogram chystaných duchovních a kulturních akcí. Popsány jsou zde také tematické turistické trasy, což návštěvníkům velice usnadňuje plánování výletů.

V rámci projektu tedy vždy šlo o sjednocení regionálních produktů náboženského cestovního ruchu a vytvoření ucelené nabídky reprezentující tento segment v České republice. Tato nabídka má pak být propagována nejen v rámci Česka, ale i v zahraničí a použita k nalákání

individuálních turistů i organizovaných skupin na prohlídku církevních a ostatních kulturně-historických památek. Snahou projektu je také rozvíjení partnerské spolupráce mezi různými zainteresovanými subjekty. Tzn. spolupráce mezi veřejnou správou, zájmovými sdruženími, podnikatelskými subjekty a v neposlední řadě církví. Příkladem může být dohoda z července roku 2012, kde se ke vzájemné spolupráci zavázaly agentura HelpTour a církve Československá Husitská, Českobratrská, Evangelická a Pravoslavná. V nedávné době projekt vstoupil do další fáze, ve které by mělo dojít k vybudování sítě tvořené regionálními a lokálními infocentry Magni.

1.4.4 Dědictví reformace

Jako „Dědictví reformace“ byl označen projekt, který byl oficiálně nazván jako „Zachování odkazu památek reformace a jejich zpřístupnění široké veřejnosti“. V září roku 2010 byl tento projekt spuštěn Českobratrskou církví evangelickou, přičemž svůj podíl na něm má i Ekumenická rada církví ČR. V projektu šlo především o to, seznámit veřejnost s památkami české reformace, která měla nezanedbatelný vliv na českou historii, společenské a kulturní prostředí. Projekt zahrnuje širokou škálu evangelických památek, mezi kterými jsou zastoupeny kromě těch velmi letitých i ty poměrně moderní. V rámci projektu jsou lidem také poskytovány informace ohledně četných kulturních akcí, konaných na půdě evangelických kostelů a modliteben. Dalším výstupem tohoto projektu je tvorba propagačních materiálů, tzn. letáků, skládaček, kapesních průvodců apod. Vzniklo též DVD názvem „Po stopách památek reformace v České republice“. V rámci projektu byly také spuštěny internetové stránky a vznikla síť celkem osmi speciálních infocenter, sloužících tomuto projektu.

Tvůrci vyvíjející tento projekt se především snažili o vytvoření nového produktu pro náboženský cestovní ruch v ČR, prostřednictvím kterého by byli schopni zaujmout jednak lidi, podílející se na domácím cestovním ruchu, ale zároveň také nerezidenty. To bylo také důvodem vydání některých propagačních materiálů ve vícero jazykových mutacích. Knižní publikace, která vznikla jako jeden z nástrojů propagace, obsahuje 145 evangelických památek, o jejichž zařazení do této knihy se rozhodovalo na základě jejich kulturně-historické hodnoty. V úvahu byla brána také jejich přístupnost pro veřejnost.

2. Cestovní ruch v kraji Vysočina²³

2.1 Obecná charakteristika kraje

2.1.1 Poloha

Kraj Vysočina je jedním ze čtrnácti krajů České republiky. S celkovou rozlohou 6 796 km² je tak pátým největším krajem v republice a tvoří zhruba 10% jejího celkového území. Kraj sousedí celkem se čtyřmi dalšími kraji a to Středočeským, Jihomoravským, Pardubickým a Jihočeským. Společně s krajem Jihomoravským pak vytváří územní celek NUTS II, který je partnerem Evropské unie v oblasti čerpání finančních prostředků ze strukturálních fondů. Co se týká počtu obcí, na jeho území jich najdeme 704, což jej řadí na druhé místo mezi zbývajících kraji.

2.1.2 Přírodní podmínky

Nejvyšším bodem Vysočiny je vrchol Javořice s nadmořskou výškou 837 m. n. m. téměř stejně vysoký je vrchol Devět skal nacházející se na území Žďárských vrchů. Celý kraj spadá svým územím do Českomoravské vrchoviny. Jih kraje částečně zasahuje do oblasti Jevišovické pahorkatiny, sever je pak tvořen Javořickou pahorkatinou. Nejvýznamnější řekou kraje je bezesporu řeka Sázava a jihovýchodní částí regionu pak protékají řeky Svratka a Jihlava. Kraj se může pochlubit jedním z nejčistších ovzduší v republice. Samotný ráz krajiny je velmi kopcovitý a proměnlivý. Velkým plusem Vysočiny je zdejší zachovalá příroda. Na území kraje byly zřízeny dvě chráněné krajinné oblasti a to Železné hory a Žďárské vrchy.

2.1.3 Obyvatelstvo a územní členění

Ve srovnání s ostatními kraji v republice je Vysočina osídlena poměrně řídce. Na jeho území žije lehce přes půl milionu obyvatel, což jej v tomto ohledu řadí až na 12. příčku. Statutárním městem je Jihlava s více než 50 000 obyvateli. Území kraje se dělí mezi pět okresních měst, mezi které kromě Jihlavy patří ještě Havlíčkův Brod, Pelhřimov, Třebíč a Žďár nad Sázavou.

2.1.4 Hospodářství

Na Vysočině je zastoupeno široké spektrum průmyslových odvětví. Významným zástupcem v oblasti strojírenství je například firma Bosch Diesel či Agrostroj Pelhřimov. Silné

²³ Kapitola zpracována ze zdrojů: <http://www.kr-vysocina.cz/>; <http://www.krajskelisty.cz/vysocina/2903-kraj-vysocina-dal-na-vzdelavani-za-osm-let-350-milionu-korun.htm>; <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/charakteristika-kraje-vysocina-2102.html>; <http://www.kr-vysocina.cz/vitejte-na-vysocine/d-4000086/p1=1205>, Pojezdny, Václav: *Analýza cestovního ruchu v Havlíčkově Brodě*. VŠE Praha, 2011. Bakalářská práce

postavení má v kraji především dřevozpracující průmysl, jelikož se zde nachází obrovské zásoby dřevní hmoty. Potravinářský průmysl je též velmi hojně zastoupen, což je dáno velkým zemědělským potenciálem kraje. Mezi významné potravinářské závody patří již mnoho let Kostecké uzeniny, Želetavské sýrárny a podnik Pribina. Z pěstovaných plodin se na Vysočině bezkonkurenčně nejlépe daří řepce a bramborám. Z dalších odvětví by to pak byl sklářský průmysl, jehož hlavním představitelem je firma SKLO Bohemia a také textilní průmysl, zastoupený například firmou Pleas v Havlíčkově Brodě.

2.1.5 Školství

Kraj je vybaven poměrně hustou sítí základních a středních škol, které poskytují dostatečnou kapacitu. Slabým místem v celém systému však zůstává nedostatečné technické vybavení některých vzdělávacích zařízení. Častým problémem je též neúplně ideální podmínky pro dojíždění žáků z menších sídel. V kraji se nachází celkem dvě vysoké školy. Jednou z nich je Vysoká škola polytechnická Jihlava, druhou pak Západomoravská vysoká škola Třebíč.

2.1.6 Doprava

Území kraje je protkáno hustou železniční a silniční sítí se strategickým významem jak vnitrostátním, tak i celoevropským. Kraj protíná středoevropská urbanizovaná osa, která propojuje evropská velkoměsta Berlín, Prahu, Bratislavu a Budapešť. Regionem je také vedena dálnice D1, spojující dvě největší česká města Brno a Prahu. Velmi výhodná poloha Vysočiny je příčinou příchodu početného množství investorů z okolních zemí, kteří se zde rozhodli budovat své výrobní kapacity a investovat významné finanční částky. S jejich výrobními kapacitami sem přesunují i svůj výzkum a vývoj. Stinnou stránkou většiny dopravních komunikací na Vysočině je jejich nedostatečná údržba, v důsledku čehož jsou některé silnice nižších a středních tříd téměř nesjízdné.

2.1.7 Kultura, sportovní příležitosti

Kraj Vysočina nabízí svým návštěvníkům nepřeberné množství zajímavých kulturních akcí. Některé z nich sahají svým významem daleko za hranice kraje i České republiky. Jihlava je například každoročně pořadatelem Mezinárodního festivalu sborového umění. Koná se zde rovněž Jihlavské folklorní léto anebo Mezinárodní festival dokumentárního filmu. Významné kulturní akce však nejsou doménou pouze velkých měst. Jaroměřice nad Rokytnou jsou již tradičně místem konání Mezinárodního hudebního festivalu Petra Dvorského. Z velkých akcí mezinárodního významu je třeba zmínit havlíčkobrodský Podzimní knižní veletrh, jehož první ročník se uskutečnil již roku 1991. Mezi velmi činné organizátory kulturního života se řadí také město Telč, které každoročně pořádá Evropské setkání folklorních souborů.

Díky své rozmanité krajině je Vysočina vhodnou destinací pro milovníky jak letních, tak zimních sportovních aktivit. Vyznavače zimních sportů čekají nejlepší podmínky pro lyžování v oblasti Žďárských vrchů či Svratecké hornatiny. Co se týká letních sportů, ideální destinací, kde je možné je provozovat, je některá z četných vodních nádrží, kterých je na Vysočině velký výběr. Pro příklad lze zmínit rybník Velké Dářko či vodní nádrže Trnávku a Dalešice. Na všech těchto vodních plochách lze provozovat množství sportů, přičemž v jejich okolí se nachází malebná příroda s poměrně hustou sítí cyklostezek.

2.2 Nejvýznamnější atraktivita regionu²⁴

2.2.1 Světové památky

Zoo Jihlava

Jihlavská zoologická zahrada obdržela statut zoo roku 1982. Areál se nachází v údolí řeky Jihlávky a je tvořen vodními plochami, zalesněnými svahy, loukami a skalními útvary. Celý komplex se nachází velmi blízko městského centra, odkud to sem trvá zhruba deset minut svižnou chůzí. Zoo se může pochlubit více než stovkou druhů zvířat z exotických koutů naší planety, mezi kterými se nachází i živočišné druhy ohrožené vyhubením. Doménou zdejší zoo jsou především kočkovité šelmy, opice a plazi.

Návštěvníkům jsou při trávení volného času k dispozici i různé vedlejší aktivity. Zadní část areálu je tvořena napodobeninou africké vesnice, vedle které se nachází dětský areál. V něm se děti mohou svézt na nejdelší skluzavce v republice. Dále jsou zde k dispozici lezecké stěny, prolézačky a lanovka. V letních měsících mají návštěvníci možnost si celou zoo projet ve vláčku.

Šikland - Westernové městečko Šiklův mlýn, Strašidelný zámek, muzeum veteránů

Jde o rozsáhlý komplex nabízející široké množství služeb a možností zábavy, který nemá v rámci České republiky obdoby. Největším areálem je Šiklův mlýn, který se nachází ve Zvoli nad Pernštejnem. Mezi veřejností je znám jako westernové městečko. Dále je komplex tvořen strašidelným zámek Draxmoor. Poslední část komplexu se nachází v obci Dolní Rožínka a je jím Fotopark Krokodýl.

Návštěvníci mají ve westernovém městečku na výběr ze široké nabídky ubytování. Ubytovat se lze ve stanovém kempu, ale třeba i ve tříhvězdičkovém hotelu. Je možné se sem vypravit na individuální pobyt nebo na některý ze zvýhodněných pobytů, které trvají celý týden. Školy a dětská sdružení mohou do areálu jezdit na školní výlety či tábory a je možné zde pořádat i firemní akce a teambuildingy s nejrůznější náplní. Na své si přijdou i milovníci adrenalinu,

²⁴ Kapitola zpracována ze zdrojů: <http://www.zoojihlava.cz/oteviraci-doba-vstupne>; <http://www.zoojihlava.cz/>; <http://www.sikland.cz/aktivity-a-sluzby/provozni-doba/>; <http://www.kudyznudy.cz/Aktivity-a-akce/Aktivity/Westernove-mestecko-Sikluv-mlyn---Zvole-nad-Pernst.aspx>

pro které je zde připravena například off-roadová dráha. Návštěvníkům je k dispozici i přírodní koupaliště a výběhy s koňmi, na kterých se mohou projet.

Historické centrum Telče a Zámek Telč²⁵

Historické centrum města Telč bylo zařazeno na seznam světového kulturního dědictví UNESCO. Hlavním důvodem zařazení na seznam byla skutečnost, že zdejší stavby představují velmi dobře zachovaný urbanistický celek v renesančně-gotickém slohu. Ten je představitelem vyspělé renesanční stavební a umělecké kultury konce 16. století.

Zámek v Telči je architektonickým skvostem z období renesance. Tato památka leží zhruba třicet kilometrů od Jihlavy a čtyřicet kilometrů od Jindřichova Hradce. Zámek je o to atraktivnější, že jeho interiéry zůstaly nezměněny od doby, kdy byl postaven a dochovaly se navíc ve velmi dobrém stavu. V interiérech se na některých místech promítají vlivy italského umění. Nejobjedivuhodnější interiér zámku se nachází ve Zlatém sále. Italský architekt Baldassare Maggi se pak postaral o finální vzhled celého areálu. Roku 1580 byla přistavěna poslední část areálu, kterou byla pohřební kaple Všem svatých.

Služby pro turisty

Návštěvníci zámku si mohou vybrat ze dvou prohlídkových tras. Velkým lákadlem je zámecký park osázený množstvím vzácných dřevin a zámecká zahrada, která patří mezi nejstarší architektonické zahrady v České republice. V areálu zámku se pořádá velké množství kulturních akcí a to v průběhu celého roku. Probíhají zde například trhy řemesel, představení historického šermu či hudební festivaly. Zájemci o netradiční svatbu si zde mohou nechat uspořádat i obřad.

Státní zámek Jaroměřice nad Rokytnou²⁶

Zámek v Jaroměřicích nad Rokytnou byl vyhlášen národní kulturní památkou z období baroka. Jedná se o jednu z nejmohutnějších staveb svého druhu i doby v Česku i Evropě. Zámek je také aktuálně jedním z nejnavštěvovanějších turistických cílů na Vysočině. Původně zde stála pouze obranná tvrz z období středověku. Ta byla na konci 16. Století přebudována do podoby renesančního zámku.

Služby pro turisty

Návštěvníkům zámku je k dispozici několik prohlídkových tras, které je provedou interiéry zámku. V zámeckém areálu se také pořádá množství kulturních akcí. Zámecký park každoročně slouží jako místo konání Mezinárodního hudebního festivalu Petra Dvorského.

²⁵ Kapitola zpracována ze zdrojů: <http://www.s-detmi-na-pohodu.cz/cz-detail-647085-zamek-telc.html>; <http://www.turistik.cz/cz/kraje/vysocina/okres-jihlava/telc/zamek-telc/>; <http://www.zamek-telc.eu/>

²⁶ Kapitola zpracována ze zdrojů: <http://www.zamek-jaromerice.cz/titulni-stranka-1/>; <http://www.jaromericenr.cz/>; <http://www.kudyznudy.cz/Aktivity-a-akce/Aktivity/Zamek-Jaromerice-nad-Rokytnou.aspx>

V zámku je také možné pořádat firemní akce a večírky. Možné je také uspořádat zde netradiční svatební obřad.

Hrad Kámen²⁷

Počátky hradu Kámen jsou zahaleny tajemstvím. Do dneška se neví, kdo je opravdovým zakladatelem hradu. Historické prameny zmiňují hrad až roku 1316. Prvním známým vlastníkem byl Nimír z Kámene, kterého po chvíli vystřídal Bušek Tluksa, jemuž byl hrad svěřen do správy Janem Lucemburským. Po druhé světové válce se hrad nacházel v havarijním stavu a bylo na něm proto provedeno několik bohužel ne úplně povedených oprav. Veřejnosti byl hrad znovu otevřen roku 1974 a bylo zde zřízeno muzeum motorek.

Služby pro návštěvníky

Po hradě je možno pohybovat se individuálně bez doprovodu průvodce. Návštěvníci mohou zhlédnout různé druhy expozic, které jsou zde trvale k dispozici. Dále se zde konají různé kulturní akce, mezi které patří například setkání automobilových veteránů. Podobně jako na jiných hradech i zámcích i zde je možné pořádat svatební obřady.

Muzeum Vysočiny, Jihlava²⁸

Sídlem muzea jsou historické budovy lemující Masarykovo náměstí v Jihlavě. Spolu s pobočkou v Třešti, Telči a na hradě Roštejně se jedná o největší muzeum v kraji Vysočina. Do jeho činnosti patří mimo jiné správa, shromažďování a zpřístupňování sbírek, které z převážné části pocházejí z tohoto regionu. Dále se muzeum věnuje organizování odborných konferencí a seminářů. Jednou z nejúspěšnějších akcí roku 2012 byla bezesporu Muzejní noc, která přilákala bezmála 700 návštěvníků.

Hrad Roštejn

Hlavní činností zaměstnanců hradu Roštejn je zajištění kvalitního servisu pro návštěvníky. Během roku hrad hostil celkem tři výstavy. Jednou z nich byla například výstava palných zbraní. Koná se zde také velké množství kulturních akcí a představení, mezi které můžeme zařadit třeba „Středověké hry na Roštejně“ či zdejší jazzový festival. V roce 2012 se hrad dočkal i některých důležitých oprav.

Pobočka Telč

Pobočka muzea Vysočiny se nachází v prostorách státního zámku Telč. Zdejší výstava se věnuje historii města Telč. V průběhu výstavy se návštěvník seznámí s předměty, které dříve patřily jednotlivým řemeslným cechům ve městě a i s nástroji popravčího mistra. Lákadlem muzea v Telči je sbírka afrických artefaktů od manželů Foitových, kteří podnikli celkem dvě

²⁷ Kapitola zpracována ze zdrojů: <http://www.hradkamen.cz/>; <http://hradkamen.pacov.info/>;
<http://www.hrady.cz/?OID=172>

²⁸ Kapitola zpracována ze zdrojů: http://muzeum.ji.cz/vyrocní_zpravy/2012.pdf; <http://muzeum.ji.cz/>

cesty napříč Afrikou a v jejich průběhu zasílali do Telčského muzea cenné předměty, ze kterých vznikla místní expozice.

Pobočka Třešť

Sídlem zdejší pobočky je od roku 2003 zrekonstruovaný Shumpeterův Dům. V současné době je zde k vidění expozice, která se věnuje tradici betlemářství v okolí města Třešť. Lidé zde mohou zhlédnout tvorbu mnoha slavných řezbářů z období 19. a 20. Století. Nejmladší expozice, kterou mohou lidé navštívit, nese název Zaniklý třešťský průmysl. Cílem je ukázat návštěvníkům, jak se ve městě žilo v době jeho průmyslového rozkvětu.

Hrad Lipnice nad Sázavou²⁹

Hrad byl založen na začátku 14. Století v těžko přístupné krajině v blízkosti řeky Sázavy a plnil především strážní funkci. Je situován na vyvýšeném území, ze kterého je přehledný výhled až na vrcholky Železných hor. V podhradí leží městečko Lipnice nad Sázavou, které se proslavilo především jako rodiště známého spisovatele Jaroslava Haška.

Služby pro návštěvníky

Návštěvníci si mohou vybrat mezi prohlídkovými okruhy s průvodcem či bez průvodce. Prostory hradu také nabízejí mnoho expozic a výstav. V hradní zbrojnici si lidé mohou prohlédnout středověké zbraně a brnění. Dále je zde k vidění výstava archeologických vykopávek, mezi jejíž nejvýznamnější exponáty patří gotické kamnové kachle, nalezené při vykopávkách přímo v prostorách hradu. Za návštěvu stojí také hradní sklepení, jejíž součástí je i rozlehlá hodovní síň, vězení či mučírna. V prostorách hradu se v průběhu roku konají různé kulturní akce, jako jsou například koncerty různých žánrů. Hrad také pro návštěvníky pořádá noční prohlídky. Otvírací doba hradu je od dubna do října. Návštěvníci se také mohou zastavit u památníku Jaroslava Haška u jeho rodného domu či na hřbitově, kde je spisovatel pochován. Stejně jako velká část ostatních hradů a zámků i tento hrad ve svých prostorách pořádá svatební obřady.

Hrad Ledec nad Sázavou³⁰

Hrad, který byl nejdříve postaven v gotickém stylu, byl v průběhu 16. století přebudován do podoby renesančního zámku. Původní stavba pochází ze druhé poloviny 13. století a řadí se tak mezi nejstarší šlechtická sídla.

Dnes je na hradě zřízeno městské muzeum, kde mohou návštěvníci zhlédnout etnografické, archeologické či řemeslné sbírky. V zahradě se nachází letohrádek z období raného

²⁹ Kapitola zpracována ze zdrojů: <http://www.hrady.cz/?OID=205>; <http://www.kudyznudy.cz/Aktivity-a-akce/Aktivity/Hrad-Lipnice.aspx>; <http://www.pruvodce.com/lipnice/>; <http://www.hrad-lipnice.eu/>

³⁰ Kapitola zpracována ze zdrojů: <http://www.atlasceska.cz/kraj-vysocina/hrad-ledec-nad-sazavou/>; <http://hrad.ledecns.cz/>

baroka ze 17. století. Navštívit lze též 32 metrů vysokou věž, z jejíhož vrcholu se nabízí nádherný výhled do údolí řeky Sázavy.

Kromě samotného hradu je možné navštívit velké množství kulturních akcí, které se zde během roku konají. Mimo jiné se zde pořádají srazy historických vozidel a velorexů.

Zámek Náměšť nad Oslavou³¹

Původně byl zdejší zámek gotickým hradem, který byl teprve dodatečně přestavěn do podoby renesančního zámku. První písemné důkazy o existenci hradu pochází z roku 1234. Hrad byl zhruba v tomto roce vystavěn pány z Lomnice. Z původního hradu se do dnešních dnů dochovala oválná věž a zlomky hradeb. Některé části byly začleněny do zámku, ve který byl hrad přestavěn za vlády rodu Žerotínů mezi lety 1565 – 1578.

V prostorách zámku se během roku konají nejrůznější kulturní akce. Zámecká knihovna je místem konání divadelních představení. Na stejném místě se rovněž konají i adventní koncerty, které letos začínají 1. 12. K vidění jsou zde také expozice fotografií na různá témata.

2.2.2 Církevní památky³²

Klášter premonstrátů Nová Říše

Klášter založený roku 1211 byl původně pouze ženským klášterem. Do dnešní podoby byl klášter přebudován v půlce 16. století a začátkem 19. století. Nejceněnější částí kláštera je zdejší knihovna, kterou zdobí nástropní fresky a kde je uloženo více než 15 tisíc svazků. V interiérech kláštera se nachází výstava věnovaná životu a tvorbě Pavla a Antonína Vranických, kteří patřili mezi významné představitele hudebního života ve Vídni.

Vyhlídková věž kostela sv. Jakuba – Telč

Ve věži, která měří celých 60 metrů, jsou instalovány dva vzácné zvony pojmenované Jakub a Marie. Po předchozí domluvě je možno uskutečnit individuální prohlídku.

Vyhlídková věž sv. Ducha – Telč

Jedná se o pozdně romantickou stavbu hranolovitého tvaru, měřící téměř 50 metrů. Je to zároveň nejstarší dochovaná stavební památka města. Roku 1993 byla zpřístupněna a nabízí tak krásný výhled na historické jádro Telče. Ve věži sídlí stálá výstava obrazů z tvorby Jana Křena.

³¹ Kapitola zpracována ze zdrojů: <http://www.zamek-namest.cz/>; <http://www.atlasceska.cz/kraj-vysocina/zamek-namest-nad-oslavou/>

³² Kapitola zpracována ze zdrojů: http://www.klaster.novarise.cz/uvod_cz.php; <http://www.atlasceska.cz/kraj-vysocina/kostel-sv-jakuba-telc/>; <http://www.atlasceska.cz>; <http://www.atlasceska.cz/kraj-vysocina/kostel-sv-jakuba-vetsiho-jihlava/>; <http://www.telc.eu/>; <http://www.trebic.cz/>; <http://www.pelhrimovsko.cz/>; <http://www.bible-kralicka.cz/>; <http://www.zdarns.cz/o-meste/zelena-hora.asp>; Kolektiv autorů: Vysočina – Dědictví minulosti, Kraj Vysočina 2005

Věž kostela sv. Jakuba – Jihlava

Celých 63 metrů vysoká věž byla dokončena na počátku 14. století. Původně plnila funkci strážní věže. Veřejnosti se věž otevřela v roce 1991.

Vyhlídková věž kostela sv. Bartoloměje – Pelhřimov

Ochoz věže kostela, dokončeného na konci 13. století, se nachází ve výšce 30 metrů. Horní část věže slouží jako místo pro expozici historických fotografií města. Při stoupání na ochoz mohou návštěvníci obdivovat kostelní zvony.

Třebíč – Zadní synagoga

Synagoga tvoří část velmi dobře zachovalého židovského ghetta. Její vznik je datován na přelom 16. a 17. století v barokně-renesančním slohu. V 90. letech 20. století byla synagoga rekonstruována a otevřena veřejnosti byla roku 1997. Nyní je mimo jiné využívána k pořádání koncertů a výstav.

Věž kostela sv. Martina - Třebíč

72 metrů vysoká věž pocházející z půlky 13. století tvoří dominantu města. Zpřístupnění ochozu veřejnosti proběhlo roku 1997. Zdejší věžní hodiny jsou s průměrem ciferníku 5,5 metru největšími v Evropě.

Areál Zelená hora – Kostel sv. Jana Nepomuckého

Návrh na výstavbu kostela vypracoval významný pražský architekt z období vrcholného baroka Jan Blažej Santini - Aichel. Tento úkol mu byl svěřen opatem žďárského kláštera Václavem Vejmluvou. Vysvěcení kostela proběhlo na podzim roku 1722. Stavba je zároveň považována za to nejlepší ze Santiniho tvorby. Kostel je zařazen na seznam světového kulturního dědictví UNESCO.

Regionální židovské muzeum – Polná

Muzeum sídlí v prostorách synagogy ze 17. století. Jedna ze zdejších expozic se věnuje hilsneriádě z konce 19. století. Mimo jiné se zde také nachází stálá výstava s názvem Židé a Polná.

Památník Bible kralické – Kralice nad Oslavou

Památník je umístěn v budově v blízkosti dochovaných částí bývalé tvrze, ve které byla mezi roky 1578 – 1620 utajená českobratrská tiskárna. Ta tiskla publikace s náboženskými i světskými tématy. Nejvýznamnějším výtiskem je několikadílná Bible kralická. Zdejší současná expozice se věnuje vzniku a vývoji kralické tiskárny.

Třebíč – Židovský hřbitov

Na zdejším hřbitově se nachází téměř 3 tisíce kamenných náhrobků. Nejstarší z nich pocházejí již z první poloviny 17. století.

Třebíč – Bazilika sv. Prokopa

Bazilika byla postavena v pozdně románském slohu u benediktinského kláštera zhruba v roce 1250. Řadí se k nejvýznamnějším architektonickým památkám tohoto druhu v rámci střední Evropy. Od července roku 2003 je spolu se židovskou čtvrtí zapsána na seznamu světového kulturního dědictví UNESCO.

Křemešník

První kaple na tomto poutním místě vznikla nejspíše kolem roku 1555. O sto let později byla původní dřevěná kaple nahrazena zděnou. Ta se později stala součástí sakristie v barokním poutním kostele Nejsvětější Trojice. Cesta na vrchol Křemešníku je lemována čtrnácti zastaveními křížové cesty.

Galerie Synagoga – Vel. Mez.

Galerie sídlí v původní tzv. staré synagoze, která byla postavena v první polovině 16. století v renesančně-gotickém stylu.

2.2.3 Další významné atraktivity regionu³³

Jihlava

Část města Jihlava byla roku 1982 prohlášena za městskou památkovou rezervaci. Historické jádro města se může pochlubit celkem 213 památkově chráněnými objekty. Z těchto památek se jich 70 řadí mezi památky prvořadého významu. Masarykovo náměstí, o rozloze 3,6

³³ Kapitola zpracována ze zdrojů: <http://www.mavlast.cz/index.html>; <http://www.kr-vysocina.cz/mestska-pamatkova-rezervace-pelhrimov/d-1111095/p1=1117>; <http://zajimavosti.infocesko.cz/content/vysocina-historicke-zajimavosti-pamatkove-rezervace-jihlava-mestska-pamatkova-rezervace.aspx>; <http://www.turistika.cz/mista/zamek-velke-mezirici>; <http://www.hrad-pernstajn.eu/>; <http://www.atlasceska.cz/kraj-vysocina/rozhledna-babylon/>

ha, je lemováno desítkami měšťanských domů v gotickém, barokním či renesančním stylu. Jedním z největších architektonických skvostů zdobících náměstí, je radnice, která byla rekonstruována nejdříve v 16. a poté i v 18. století.

Co se týká církevních staveb, je nutno zmínit farní kostel sv. Jakuba, dominikánský kostel sv. Kříže a také kostel sv. Ignáce. Město je také protkáno zbytky opevnění, které tvořilo hranice města ve 14. a 15. století. Úsek těchto hradeb, který zahrnuje bránu Matky Boží, měří několik set metrů. Pod dlažbou náměstí se nachází několikapatrový podzemní systém sklepů a chodeb. Zdejší katakomby jsou po Znojmu druhými nejrozsáhlejšími na území České republiky. Poslední měření stanovily jejich celkovou délku na 25 km. Plocha na které se rozprostírají, přitom činí zhruba 50 000 metrů čtverečních.

Zámek Velké Meziříčí

Zdejší zámek tvoří dominantu města a jedná se o přestavěný, původně kamenný gotický hrad. Zmíněný hrad zde byl postaven přibližně v roce 1230. Do podoby renesančního zámku byla původní stavba přebudována v průběhu 16. století. V 17. století na něm však byly provedeny určité barokní úpravy a od té doby již zůstal zámek nezměněn až do dnešních dnů. Mezi lety 1948 – 1995 patřil zámek do správy státu a v dnešní době jej město využívá jako muzeum. V prostorách zámku je instalována expozice obrazů zobrazujících jeho někdejší majitele. Dále se zde nachází hudební salón a pokoj, který příležitostně obýval císař František Josef I. zájemci mohou také navštívit zdejší vlastivědné muzeum a výstavu věnovanou ornitologii. Součástí areálu je malebný zámecký park se zajímavým architektonickým prvkem, kterým je krytý dřevěný most.

Hrad Pernštejn

Hrad se tyčí nad městem Nedvědice a jedná se o velmi dobře zachovalou goticko-renesanční stavbu z počátku 16. Století. Sídlo nechal vystavět rod Pernštejnů, který byl v té době nejvlivnější rod na českém území. Architektonický styl, ve kterém je hrad postaven, nebyl dotčen žádnou pozdější přestavbou či rekonstrukcí. Původně středověká pevnost byla postupně přetvořena v reprezentační sídlo, přičemž si ale zachovala i svou původní funkci, kterou byla obranyschopnost města. V dnešní době je hrad pod správou státu. Díky poskytované památkové péči byla tato jedinečná architektonická památka zpřístupněna veřejnosti, která tak může poznávat krásu tohoto panského sídla. Návštěvníkům je k dispozici fyzicky poměrně náročná trasa prohlídky. Na této trase jsou k vidění mimo jiné interiéry hradu, které jsou přehlídkou historických období od pozdní gotiky až po období romantismu v 19. století. Období 19. století se věnuje zvláštní trasa.

Rozhledna Babylon

Rozhledna se může pyšnit titulem druhé nejstarší rozhledny České republiky. Tyčí se na vrcholu Zeleného kopce poblíž obce Kramolín ve výšce zhruba 500 metrů nad mořem. Jedná se o kamennou stavbu, která má na výšku 40 metrů a byla vybudována pro účely vyměřování při vytváření nového katastru roku 1831. Při výstupu na vrchol rozhledny musí návštěvníci zdolat 105 originálních dřevěných schodů. Námaha při výstupu je pak při dobré viditelnosti odměněna krásnými výhledy do krajiny.

Pelhřimov

Město je známé především jako město rekordů a kuriozit. Rekordům je věnováno muzeum sídlící v jedné z historických věží a již mnoho let se zde koná i festival, který se této tematice věnuje. Velkým lákadlem je pro návštěvníky Pelhřimova i historické centrum města, které je tvořeno domy ve stylu renesance, baroka i secese. Právě díky této bohaté skladbě architektonických slohů bylo historické jádro Pelhřimova roku 1969 vyhlášeno vůbec první městskou památkovou rezervací na území Vysočiny. Muzeum Vysočiny nabízí celoroční expozici historických předmětů, díky kterým si lidé mohou udělat lepší obrázek o tom, jak se město vyvíjelo a jaká řemesla zde byla především provozována. Pro někoho bude jistě atraktivní i výstava zaměřená na věžeňství, která se nachází v prostorech dřívější městské šatlavy.

Tabulka č. 2: Návštěvnost významných památek a atraktivit na Vysočině

	2008	2009	2010	2011	2012
Církevní památky					
Klášter Želiv	-	5 648	-	7 529	8 799
Klášter premonstrátů Nová Říše	200	250	300	1500	-
Vyhlídková věž sv. Ducha – Telč	4 397	4 154	4 307	3 636	3 624
Vyhlídková věž kostela sv. Jakuba - Telč	11 920	12 522	-	10 277	13 031
Věž kostela sv. Jakuba - Jihlava	7 421	6 961	5 734	6 666	5 243
Vyhlídková věž kostela sv. Bartoloměje - Pelhřimov	10 554	10 658	9 894	10 594	9 230
Třebíč – Zadní synagoga	16 008	15 336	10 301	13 073	16 672
Bazilika sv. Prokopa - Třebíč	15 145	-	-	-	-
Věž kostela sv. Martina	7 678	-	6 442	10 584	12 394
Areál Zelená hora – Kostel sv. Jana	22 452	22 989	23 236	23 646	26 970

Nepomuckého					
Regionální židovské muzeum – Polná	-	-	1 185	1 130	-
Památník Bible kralické	6 020	6 863	5 980	4 442	4 739
Světské památky					
Zoo Jihlava	244 000	267 000	223 800	266 000	244 000
Šikland	180 000	198 000	112 000	-	60000
Zámek Telč	65 000	62 000	87 200	71 700	68 900
Státní zámek Jaroměřice nad Rokytnou	-	-	-	34 100	33 900
Hrad Lipnice nad Sázavou	31 012	25 347	25 932	25 740	24 849
Hrad Kámen	21 824	21 625	19 394	17 915	16115
Státní zámek Náměšť nad Oslavou	15 991	16 408	14 654	14 385	12 902
Rozhledna Babylon	4 263	4 562	4 789	4 653	4 789

Zdroj: Zpracováno dle údajů z informačních center a dokumentů Národního informačního a poradenského střediska pro kulturu

Ne u všech atraktivit je nepřetržitě sledována návštěvnost, a proto u některých z nich údaje o počtu návštěvníků za některé roky chybí.

2.3 Předpoklady kraje Vysočina pro rozvoj cestovního ruchu – SWOT analýza³⁴

Za účelem zhodnocení potenciálu kraje Vysočina pro rozvoj cestovního ruchu byla zpracována SWOT analýza shrnující důležitá fakta, týkající se regionu.

Silné stránky

- Velmi výhodná poloha regionu a jeho dopravní dostupnost
- Čisté životní prostředí
- Rozmanitost krajiny a její zachovalost
- Poměrně vysoká hustota chráněných území, které jsou protkány sítí naučných stezek
- Vysoká nabídka kulturně-historických památek, včetně památek zapsaných na seznamu UNESCO
- Výjimečný krajinný charakter vhodný k provozování aktivní turistiky, hustá síť pěších a cyklistických tras či míst vhodných pro horolezectví
- Dobré podmínky pro běžkaře, udržované běžecké stopy

³⁴ Zpracováno podle dokumentu „Strategie rozvoje cestovního ruchu v kraji Vysočina na období 2008 – 2013“

- Možnost pořádát zimní sportovní klání na mezinárodní úrovni (biatlon, závody psích spřežení, běh na lyžích)
- Stále větší možnosti provozování hippoturistiky
- Velký potenciál v oblasti venkovské turistiky
- Množství kulturních akcí, zaměřených na různé zájmové skupiny (Pelhřimovský festival kuriozit apod.)
- Mnoho zajímavých osobností a rodáků (Hašek, Mahler)
- Možnosti sportovního rybaření a odstřelu divoké zvěře
- Dostatečně materiálně a technicky vybavená informační centra, které zde vytváří hustou síť
- Vysoká aktivita kraje v oblasti aktivit souvisejících s cestovním ruchem v kraji
- Propracované propagační materiály na vysoké úrovni
- Informačně bohatý a propracovaný turistický web
- Střední školy a jedna vysoká škola se specializací v oboru cestovní ruch

Slabé stránky

- Nekvalitní voda v přírodních nádržích, přehradách z důvodu jejich využití pro výkrm ryb
- Často nízká hladina zdejších řek, znemožňující jejich využití vodáky
- Nedostatečná vybavenost hromadnými ubytovacími zařízeními co se kapacity a kvality týče (chybí zařízení poskytující vyšší standard ubytování, nerovnoměrné rozložení ubytovacích kapacit)
- Chybí efektivita a koordinace při údržbě cyklotras a běžkařských tras, řídké zastoupení služeb wellness
- Absence center zaměřujících se na popularizování vědeckých a technických objevů
- Neuspokojující stav velké části dopravních komunikací
- Havarijní stav některých kulturně-historických památek a staveb
- Malá vybavenost veřejnými WC v hojně navštěvovaných turistických lokalitách
- Málo příležitostí pro rozvoj zážitkové turistiky
- Existuje málo regionálních jídel, typických právě pro Vysočinu
- Minimální nabídka indoorových aktivit v případě nepříznivého počasí
- Nízká nabídka aktivit, které by bylo možné nabídnout rodinám s dětmi
- Kulturní potenciál regionu není dostatečně turisticky využit
- Malý počet tematických programů
- Nepříliš dlouhá průměrná doba pobytu návštěvníků v regionu
- Chybí programové balíčky a jejich vzájemná provázanost
- Region nemá vlastní logo ani značku nebo své motto

- Jednotlivá města nemají zpracovány dokumenty týkající se rozvoje cestovního ruchu
- Špatné platové podmínky pracovníků v infocentrech
- Často mizivá jazyková gramotnost u pracovníků v sektoru stravování a ubytování
- Poskytovatelé služeb nejsou často ochotni angažovat se v projektech cestovního ruchu
- Nízké čerpání finančních zdrojů poskytovaných Evropskou unií

Příležitosti

- Možnost využít potenciál kraje a rozvíjet dlouhodobě udržitelný cestovní ruch
- Rekonstruovat a otevřít větší počet památek veřejnosti
- Další rozšiřování cyklistických tras, běžkařských tratí
- Vylepšení struktury nabízených ubytovacích služeb
- Zlepšení kvality dopravních komunikací
- Zvýšení sportovní vybavenosti, především pro indoor aktivity
- Zvyšující se poptávka po horské a hippoturistice, adrenalinových zážitcích
- Zvyšující se podíl cílové skupiny důchodců ve společnosti
- Novodobý boom v oblasti zdravého životního stylu a wellness pobytů
- Zatraktivnění nabídky pro obdivovatele přírodních krás
- Rostoucí zájem Čechů o tuzemské pobyty
- Vytváření podmínek vhodných pro realizaci kongresové a incentivní turistiky
- Zatraktivnění regionu pro rodiny s dětmi
- Obohatit turistickou nabídku regionálními pokrmy a ukázkami původních řemeslných prací
- Navázání a udržování kooperace s okolními regiony
- Využití blízkosti Rakouska ke vzájemné „výměně“ návštěvníků
- Sílicí vliv e-marketingu a rezervací přes internet
- Sestavení informačního a rezervačního systému společného pro celý region
- Podporovat činnost infocenter a zkvalitňovat jejich služby
- Spolupracování se sousedními zeměmi na projektech dotovaných Evropskou unií
- Zvýšení jazykové gramotnosti pracovníků ve službách cestovního ruchu

Hrozby

- Zničení krajinného rázu v důsledku stavby větrných elektráren a dalších neopatrných zásahů
- Klimatické změny (problém s nedostatkem sněhu v budoucích letech)
- Nekontrolovaný rozvoj cestovního ruchu
- Příliš svazující opatření ze strany ochránců přírody, bránící rozvoji cestovního ruchu
- Nevyjasněné vlastnické vztahy týkající se některých klíčových pozemků
- Klesající podpora projektů cestovního ruchu ze strany obcí

- Snížení dotací na opravy památek
- Necitlivé stavební zásahy v památkových zónách
- Sílící konkurenceschopnost a zvyšující se atraktivita okolních regionů
- Ekonomická krize a klesající kupní síla případných návštěvníků
- Pražské subjekty CR nedbající na propagaci i nepražských regionů

2.4 Návštěvnost kraje Vysočina v roce 2012³⁵

Během roku 2012 hromadná ubytovací zařízení na Vysočině uvítala celkem přes 372 000 hostů, což znamená meziroční nárůst o 3,8 %. Pokles v roce 2012 zaznamenaly pouze kraje Ústecký a Pardubický. Hosté ze zahraničí, kterých v roce 2012 na Vysočinu přijelo 54 723, představují celkově 14,7 % z celkového počtu hostů. Ve srovnání s rokem 2011 se jejich počet zvýšil o 8,4 %. Drtivá většina hostů, kteří zavítají na Vysočinu, jsou občany České republiky. To ostatně platí téměř pro všechny kraje v Česku. Výjimku v tomto ohledu tvoří Praha a Karlovarský kraj. Počet hostů rezidentů dosáhl na Vysočině 317 297, což je více než 85 % z celkového počtu hostů, kteří Vysočinu navštívili. Jde o meziroční nárůst o 3,1 %. Podobně jako v minulých letech i v roce 2012 tvořili velkou část přijíždějících hostů nerezidentů Němci a Slováci. Počet přenocování oproti roku 2011 vzrostl o 5,2 %. Nejvyšší nárůst v tomto směru zaznamenal Jihočeský kraj s více než 9 procenty. Co se týká průměrného počtu přenocování na hosta, na Vysočině se jedná o číslo 2,7.

Tabulka č. 3: Hosté v hromadných ubytovacích zařízeních podle krajů v roce 2012

	Počet hostů 2012			Index 2012/2011		
	celkem	nerezidenti	rezidenti	celkem	nerezidenti	rezidenti
Česká republika	13 647 655	7 170 385	6 477 270	105,8	106,8	104,7
v tom kraje:						
Hl. m. Praha	5 397 531	4 680 733	716 798	106,9	107,3	103,8
Středočeský	714 056	180 387	533 669	102,7	111,8	100,0
Jihočeský	1 003 684	317 628	686 056	109,6	112,0	108,5
Plzeňský	544 046	193 860	350 186	109,8	112,2	108,5
Karlovarský	754 578	492 500	262 078	106,3	101,6	116,5
Ústecký	359 897	131 370	228 527	106,8	107,6	106,4

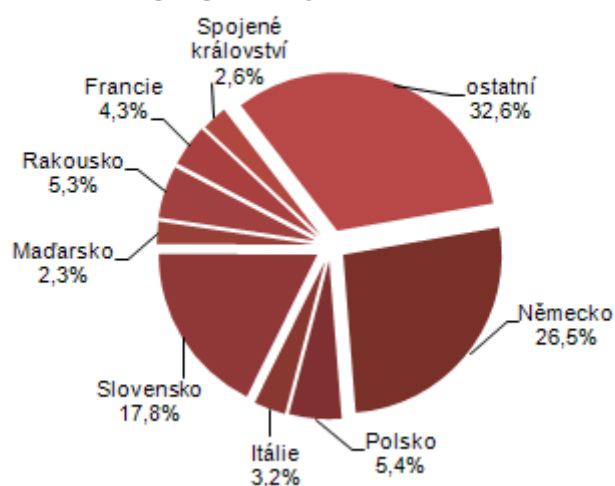
³⁵ Zpracováno podle: http://www.czso.cz/xj/redakce.nsf/i/vysocinu_navstivilo_vice_hostu

Liberecký	680 797	158 174	522 623	107,6	108,5	107,3
Královéhradecký	881 157	214 040	667 117	106,7	105,9	107,0
Pardubický	331 653	48 225	283 428	102,4	102,6	102,4
Vysočina	372 020	54 723	317 297	103,8	108,4	103,1
Jihomoravský	1 107 312	405 521	701 791	99,3	95,9	101,3
Olomoucký	406 451	92 070	314 381	102,3	107,2	101,0
Zlínský	486 547	69 959	416 588	103,7	108,1	103,0
Moravskoslezský	607 926	131 195	476 731	106,2	117,9	103,4

Zdroj: http://www.czso.cz/xj/redakce.nsf/i/vysocinu_navstivilo_vice_hostu

Graf č. 1: Zahraniční hosté v hromadných ubytovacích zařízeních v kraji Vysočina v roce 2012

**Nerezidenti v hromadných ubytovacích zařízeních
Kraje Vysočina podle zemí v roce 2012**

Zdroj: http://www.czso.cz/xj/redakce.nsf/i/vysocinu_navstivilo_vice_hostu

Tabulka č. 4: Počet přenocování HUZ v kraji Vysočina v roce 2012

Návštěvnost v hromadných ubytovacích zařízeních podle krajů v roce 2012

	Počet přenocování 2012			Index 2012/2011			Průměrný počet přenocování 1 hosta v roce 2012		
	celkem	nerezidenti	rezidenti	celkem	nerezidenti	rezidenti	celkem	nerezidenti	rezidenti
Česká republika	39 569 509	20 547 839	19 021 670	103,5	105,8	101,1	2,9	2,9	2,9
v tom kraje:									
Hl. m. Praha	13 617 901	12 288 287	1 329 614	105,2	105,2	104,6	2,5	2,6	1,9
Středočeský	1 798 730	430 911	1 367 819	99,9	107,8	97,6	2,5	2,4	2,6
Jihočeský	2 897 510	685 199	2 212 311	109,1	115,6	107,2	2,9	2,2	3,2
Plzeňský	1 398 000	406 278	991 722	105,1	108,0	104,0	2,6	2,1	2,8
Karlovarský	4 624 882	3 387 888	1 236 994	105,8	105,2	107,5	6,1	6,9	4,7
Ústecký	1 018 696	359 414	659 282	103,0	108,3	100,4	2,8	2,7	2,9
Liberecký	2 316 857	565 225	1 751 632	107,8	106,4	108,2	3,4	3,6	3,4
Královéhradecký	3 043 338	753 707	2 289 631	98,5	103,6	96,9	3,5	3,5	3,4
Pardubický	941 004	121 952	819 052	99,1	101,3	98,8	2,8	2,5	2,9
Vysočina	990 163	141 438	848 725	105,2	120,5	103,0	2,7	2,6	2,7
Jihomoravský	2 174 688	708 685	1 466 003	99,5	99,5	99,5	2,0	1,7	2,1
Olomoucký	1 406 198	187 805	1 218 393	94,9	108,9	93,0	3,5	2,0	3,9
Zlínský	1 541 314	188 401	1 352 913	100,6	113,0	99,1	3,2	2,7	3,2
Moravskoslezský	1 800 228	322 649	1 477 579	99,5	116,1	96,5	3,0	2,5	3,1

Zdroj: http://www.czso.cz/xj/redakce.nsf/i/vysocinu_navstivilo_vice_hostu

Návštěvnost kraje Vysočina v 1. pololetí roku 2013³⁶

Během prvních šesti měsíců roku 2013 se v hromadných ubytovacích zařízeních na Vysočině ubytovalo přes 162 000 hostů. Jedná se tak o nárůst 4,7 % ve srovnání se stejným obdobím minulého roku. Na Vysočinu letos během prvního pololetí zavítalo 28 391 zahraničních hostů, což představuje 17,5 % z celkového počtu ubytovaných návštěvníků. Počet zahraničních hostů se tedy meziročně zvýšil o výrazných 23,8 %. I přes tento vysoký procentuální nárůst však Vysočina nepatří mezi regiony, které by byly zahraničními návštěvníky intenzivně vyhledávány. Jediným krajem, který navštívilo ještě méně zahraničních návštěvníků než Vysočinu, byl Pardubický kraj.

³⁶ Zpracováno podle: http://www.czso.cz/xj/redakce.nsf/i/cestovni_ruch_na_vysocine_v_1_pololeti_2013_

Tabulka č. 5: Hosté v HUZ dle krajů v prvním pololetí 2013

	Počet hostů 2013			Index 2013/2012		
	celkem	nerezidenti	rezidenti	celkem	nerezidenti	rezidenti
Česká republika	6 137 162	3 297 803	2 839 359	100,6	101,4	99,6
v tom kraje:						
Hl. m. Praha	2 465 664	2 103 876	361 788	100,4	99,3	107,6
Středočeský	293 221	84 871	208 350	96,5	104,7	93,6
Jihočeský	371 170	132 788	238 382	99,5	103,4	97,5
Plzeňský	214 945	75 965	138 980	91,4	89,5	92,4
Karlovarský	358 206	242 148	116 058	99,8	104,3	91,7
Ústecký	151 701	58 232	93 469	101,9	105,0	100,1
Liberecký	337 048	95 652	241 396	105,0	122,5	99,4
Královéhradecký	444 596	119 661	324 935	102,8	104,9	102,1
Pardubický	147 431	23 251	124 180	106,5	108,4	106,1
Vysočina	162 244	28 391	133 853	104,7	123,8	101,4
Jihomoravský	461 844	189 113	272 731	98,4	104,4	94,6
Olomoucký	208 176	45 105	163 071	104,7	106,9	104,2
Zlínský	230 825	36 300	194 525	104,5	118,4	102,3
Moravskoslezský	290 091	62 450	227 641	99,7	102,9	98,9

Zdroj: http://www.czso.cz/xj/redakce.nsf/i/cestovni_ruch_na_vysocine_v_1_pololeti_2013_

Tabulka č. 6: Počty přenocování v HUZ podle krajů v 1. Pololetí 2013

	Počet přenocování 2013			Index 2013/2012			Průměrný počet přenocování 1 hosta v roce 2013		
	celkem	nerezidenti	rezidenti	celkem	nerezidenti	rezidenti	celkem	nerezidenti	rezidenti
Česká republika	17 249 507	9 582 298	7 667 209	98,9	101,6	95,6	2,8	2,9	2,7
v tom kraje:									
Hl. m. Praha	6 174 167	5 512 802	661 365	99,5	98,5	109,3	2,5	2,6	1,8
Středočeský	674 936	197 858	477 078	96,6	105,6	93,3	2,3	2,3	2,3
Jihočeský	979 730	284 378	695 352	98,2	112,2	93,4	2,6	2,1	2,9
Plzeňský	534 871	167 385	367 486	97,6	96,8	97,9	2,5	2,2	2,6
Karlovarský	2 129 306	1 665 564	463 742	97,0	101,7	83,1	5,9	6,9	4,0
Ústecký	408 444	169 128	239 316	100,7	110,3	94,8	2,7	2,9	2,6
Liberecký	1 142 167	338 999	803 168	103,1	115,7	98,6	3,4	3,5	3,3
Královéhradecký	1 524 280	444 554	1 079 726	96,7	106,1	93,3	3,4	3,7	3,3
Pardubický	369 526	55 466	314 060	100,8	116,9	98,4	2,5	2,4	2,5
Vysočina	361 784	73 906	287 878	106,0	146,9	98,9	2,2	2,6	2,2
Jihomoravský	832 176	329 449	502 727	97,1	106,0	92,1	1,8	1,7	1,8
Olomoucký	657 959	89 705	568 254	100,8	104,9	100,2	3,2	2,0	3,5
Zlínský	661 726	91 130	570 596	99,7	114,8	97,6	2,9	2,5	2,9
Moravskoslezský	798 435	161 974	636 461	95,8	113,4	92,1	2,8	2,6	2,8

Zdroj: http://www.czso.cz/xj/redakce.nsf/i/cestovni_ruch_na_vysocine_v_1_pololeti_2013_

Stejně jako do většiny ostatních krajů v České republice i na Vysočinu míří především hosté z Česka. Počet rezidentů, kteří navštívili Vysočinu v prvním pololetí roku 2013, se oproti minulému roku zvýšil o 1,4 %. V absolutních číslech tedy Vysočinu navštívilo 133 853 hostů z Česka. Co se týče struktury hostů ze zahraničí, jejich skladba byla velmi pestrá. Ve velké většině zde však byli zastoupeni především hosté ze Slovenska a Německa. Němci tvořili 25,5 %

a Slováci 17,5 % z celkového počtu. Poměrně hodně návštěvníků přicestovalo také z Francie, Ruska či Rakouska. Vysočinu také navštívili tři lidé až z oblasti Oceánie. Dále došlo k poměrně výraznému zvýšení počtu přenocování a to o 6 % ve srovnání se stejným časovým obdobím minulého roku. Jednalo se tak o suverénně nejvyšší nárůst v tomto ohledu ze všech krajů v České republice. Naopak v devíti krajích došlo dokonce k poklesu. K největšímu propadu došlo v Moravskoslezském kraji. Průměrně stráví každý host na Vysočině 2,2 noci.

2.5 Institucionální zajištění CR v kraji Vysočina³⁷

Rozvojem a péčí o cestovní ruch se na Vysočině zabývá několik institucí, mezi které patří především krajský úřad a příspěvková organizace Vysočina Tourism. Tyto instituce spolu také vytvořily aktuální koncepci rozvoje cestovního ruchu na Vysočině.

2.5.1 Krajský úřad

Za oblast cestovního ruchu zodpovídá na krajském úřadě „odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu.“ Mezi hlavní činnosti tohoto oddělení patří především snaha o propagaci kraje, podpora informačních center pro turisty. Tento úsek je také zodpovědný za vypracování strategických dokumentů pro rozvoj cestovního ruchu v budoucnu

2.5.2 Vysočina Tourism

Problematika cestovního ruchu na Vysočině spadá též do kompetence příspěvkové organizace Vysočina Tourism, jejímž zřizovatelem je samotný kraj Vysočina. Její činnost byla zahájena 2. ledna 2008. Její název vyvolává asociace s organizací Czech Tourism. Toto pojmenování nebylo zvoleno náhodně, nýbrž zcela úmyslně. Důvodem je jejich společná působnost na poli cestovního ruchu a také jejich velmi úzká spolupráce. Organizace sídlí přímo v krajském městě Jihlavě. Tato příspěvková organizace hospodaří tento rok s rozpočtem 5 milionů korun. Hlavním posláním Vysočina Tourism je koordinace cestovního ruchu a také zastupování kraje Vysočina na veletrzích či výstavách. Do její činnosti patří také spolupráce s dalšími institucemi, městy a podnikatelskými subjekty v oblasti cestovního ruchu. Je také spoluorganizátorem různých sportovních a kulturních událostí. Koordinuje také aktivity turistických informačních center. Organizace Vysočina Tourism také vstoupila do Asociace organizací cestovního ruchu, ve které se již nachází další organizace z oblastí, jako jsou Jižní Morava, Východní Čechy, Východní Morava. V poslední době se objevila i možnost spolupráce s oblastí Jižních Čech. Organizace, které jsou v této asociaci sdruženy, si vzájemně vyměňují

³⁷ Kapitola zpracována ze zdrojů: <http://www.vysocinatourism.cz/>;
http://www.vysocinatourism.cz/index.php?akce=slozka&id_slozka=5; <http://www.region-vysocina.cz/>;
<http://www.kr-vysocina.cz/>; Konzultace s místostarostou Havlíčkova Brodu Ing. Čeňkem Jůzlem; Dokument „Strategie rozvoje cestovního ruchu v kraji Vysočina na období 2008 – 2013“; <http://www.jihlava.cz/>

zkušenosti a znalosti související s cestovním ruchem, což by mělo vést k postupnému přílivu návštěvníků do daných oblastí. Působnost Vysočina Tourism dosahuje i za hranice České republiky. Konkrétně jde o oblast Dolního Rakouska, se kterým si kraj takto vyměňuje a sdílí všechny zkušenosti a nápady. Další z aktivit organizace je vyhlašování a zveřejňování zakázek, které jsou většinou realizovány díky finančnímu příspěví samotného kraje a také čerpání financí v rámci operačního programu Jihovýchod.

Organizace má také podíl na realizaci projektu s názvem Významné turistické akce a cíle východní části České republiky, jehož hlavním cílem byla opět podpora cestovního ruchu. Zmíněný projekt byl částečně financován z fondů Evropské unie a určitou částkou přispěl také Evropský fond pro regionální rozvoj. Projekt se snaží zviditelnit a propagovat konkrétně Zlínský, Jihomoravský, Olomoucký, Moravskoslezský, Pardubický kraj a samozřejmě i kraj Vysočina. Projekt je zacílen především na zahraniční turisty ze zemí, jako je Německo, Rakousko, Polsko, Slovensko a Itálie. Klíčová je podpora všech destinačních regionů prostřednictvím regionálních nabídkových listů, které budou navíc tematicky zaměřené. Program tohoto projektu, týkající se jednotlivých zemí, je přístupný na jeho webových stránkách. Co se týká marketingové podpory projektu, ta byla prováděna rozesílánými newslettery a prostřednictvím internetu či tiskových konferencí. Program je zacílen jak na zástupce odborné, tak i širší veřejnosti.

2.5.3 Strategický dokument pro oblast rozvoje cestovního ruchu³⁸

Základním dokumentem v této problematice je „Strategie rozvoje cestovního ruchu v kraji Vysočina na období 2008 – 2013“. Na tvorbě tohoto dokumentu se podílely instituce, které mají ve své správě péči o cestovní ruch v regionu. Jedná se především o krajský úřad kraje Vysočina a příspěvkovou organizaci Vysočina Tourism. Na přípravě dokumentu se také podílela Ekonomicko-správní fakulta Masarykovy univerzity v Brně. Globálním cílem strategie je zvýšit ekonomickou výkonnost a konkurenceschopnost cestovního ruchu, ale současně respektovat a zachovat neporušenost životního prostředí. V rámci strategického cíle jde hlavně o co největší profitování z výhodné polohy kraje, který se nachází v centru České republiky a o rozvíjení jeho potenciálu pro cestovní ruch. Jako specifický cíl je v tomto dokumentu uvedena snaha zpřístupnit kulturní památky širší veřejnosti a rozvíjet šetrné formy cestovního ruchu.

Pro co nejlepší dosažení vytyčených cílů bylo navrženo několik základních priorit a opatření. První z priorit je vytvoření dostatečných a kvalitních kapacit pro lepší využitelnost krajských atraktivit a to prostřednictvím modernizace a údržby celkové infrastruktury nutné pro rozvoj cestovního ruchu. Další prioritou je pak zesílení současné turistické nabídky a její

³⁸ Zpracováno podle dokumentu: Strategie rozvoje cestovního ruchu v kraji Vysočina na období 2008 – 2013

postupné rozšiřování do oblasti zážitkové turistiky. Třetí prioritou je učinit řízení cestovního ruchu více profesionálním. Toho by mělo být dosaženo subjektem, do jehož správy by patřil marketing, osvětová činnost a jenž by zastřešoval regionální informační systém. Poslední prioritou je pak podpořit navazování lokálních, regionálních i mezistátních partnerství na poli cestovního ruchu. Mělo by jít také o zvýšení motivace zaměstnanců a zaměstnavatelů přispívat k růstu cestovního ruchu.

3. Klášter v Želivě

3.1 Obec Želiv³⁹

3.1.1 Historie obce a poloha

Obec se rozprostírá na území Českomoravské vrchoviny v místech, kde se řeka Trnávka vlévá do Želivky, tedy asi 10 km na západ od Humpolce. Želiv leží v nadmořské výšce 405 metrů a jedná se tak o nejnižše položenou obec na Pelhřimovsku. Oblast Želivska je díky své nádherné přírodě v okolí a několika vodním nádržím předurčena k tomu, aby byla vyhledávanou turistickou oblastí. Dominantu Želiva tvoří níže zmíněný premonstrátský klášter s historií sahající až do počátků 12. století. Nálezy archeologů ale ukazují, že zdejší kraj byl osídlen již mnohem dříve a to zhruba ve 3. až 4. století po Kristu. Nyní zde žije zhruba 1100 stálých obyvatel. V okolí obce je rozseto mnoho barokních kapliček a Božích muk, ke kterým se váže řada pověstí. O významu obce svědčí i skutečnost, že ji často navštěvovali nebo zde i žili některé významné osobnosti, jako například hudební skladatelé Gustav Mahler a Bohuslav Martinů nebo velmi významný spisovatel a malíř Josef Čapek, který zde byl ve svém domě v roce 1939 zatčen gestapem.

3.1.2 Premonstráti a historie želivského kláštera

Želiv je domovem premonstrátů již téměř 850 let. Jejich duchovními otci jsou sv. Augustin a sv. Norbert. Sv. Augustin je považován za jednoho z největších církevních učitelů, významného filosofa a kazatele. Prvních několik desítek následovníků sv. Augustina složilo své sliby koncem roku 1121 ve francouzském Prémontré, odtud tedy název řádu Premonstráti. Řád rychle získával nové členy a do roku 1134 bylo založeno na 35 opatství. V průběhu prvního století od založení řádu vzniklo nejméně šest stovek klášterů. Mezi hlavní důvody tak masivního rozšíření řádu patřila velká ochota poskytovat duchovní služby a touha lidí po seriózních kněžích. Řád rozšířil svůj vliv na území téměř celé Evropy a také Palestiny a Kypru. Během své existence prošel řád střídajícími se obdobími úpadku i rozkvětu. Společenství však mělo vždy dostatek sil na svou obnovu a díky tomu nikdy nezaniklo. Koncem 19. století zůstalo z původního množství jen několik klášterů, které na sobě byly naprosto nezávislé a nacházely se povětšinou na území Česka a Rakouska. Tuto velkou krizi se podařilo roku 1883 zažehnat uskutečněním obnovy řádové jednoty. V současné době disponuje řád více než třemi desítkami

³⁹ Kapitola zpracována ze zdrojů: Jindřich Zdeněk Charouz O. Praem.: Oživené dědictví, Opatství Želiv s.r.o.; Jindřich Zdeněk Charouz O. Praem.: Šest hrdinských let - Internační tábor Želiv, Opatství Želiv s.r.o.; <http://zeliv.eu/>; Horyna M.: J. B. Santini – Aichel: Život a dílo, Karolinum, Praha 1999, ISBN 8071846643

klášterů a také více než 1300 členy, kteří pocházejí téměř ze všech koutů světa. Existuje rovněž ženská odnož premonstrátských sester.

Začátky působení řádu premonstrátů je neodmyslitelně spjat s olomouckým biskupem Jindřichem Zídkem. Šlo o absolventa prestižních škol v západní Evropě, který velmi dobře dokázal odhalit potřeby a nesnáze tehdejší církve. Zaujaly jej snahy o reformaci církve, jejichž propagátorem byl papež Řehoř VII. Ten byl autorem tzv. gregoriánské reformy, jejímž cílem bylo vymanit církev z vlivu světské moci. Prvním sídlem premonstrátů v Čechách byl Strahov, kam je roku 1143 přivedl právě Jindřich Zdík. Od tohoto okamžiku se pak premonstráti začali rychle rozšiřovat i do dalších částí našeho státu. Šlo například o kláštery v Doksaněch, Litomyšli a samozřejmě v Želivě. Co se Želiva týká, před příchodem premonstrátů zde již byli jiní řeholníci. Od roku 1139 zde již existoval klášter obývaný řádem benediktinů pocházejícího původně z blízkého sázavského opatství. Ti však zdejší klášter obývali pouhých deset let a poté se museli na příkaz zakladatelů kláštera odstěhovat a uvolnit tak místo premonstrátům, kteří sem dorazili ze Steinfeldu v porýní. Řád benediktinů si ze svého původního působiště odnesl veškeré vybavení i zásoby a nastupující řád premonstrátů, který sem přišel uprostřed zimy, dlouhou dobu trpěl hladem a nedostatkem tepla, dokud jim určitou pomoc neposkytl právě zmíněný biskup Jindřich Zdík. Výměna benediktinského řádu za premonstrátský byla nejspíše výsledkem tehdejší politické situace a šlo o uplatnění práv zakladatelů kláštera, kteří měli na takovouto obměnu osazenstva nárok. O prvních letech existence želivského kláštera máme jen velmi kusé informace. Z kronik je možné vyčíst, že oba dva první opati byli považováni za velmi schopné a organizačně nadané muže. Klášter nepatřil v prvních letech mezi nejbohatší, avšak již v roce 1233 získal do svého vlastnictví statky, které zakoupil od německého rytířského řádu. Jednalo se o nemovitosti v okolí Humpolce a Jihlavy, především pak o kostel sv. Mikuláše a kostel sv. Jana Křtitele.

Různé epidemie a pohromy sužující české země se nevyhnuly ani Želivu. Za zmínku jistě stojí ničivý požár, který klášter postihl v roce 1375 a po kterém byla zahájena přestavba kostela v gotickém stylu. Během husitských bojů došlo nejednou k vyplenění kláštera. Útočiště v těchto dobách poskytlo želivským bratrům královské horní město v Jihlavě. I přes veškerou nepřízeň osudu premonstrátské bratři neupustili od správy želivského kláštera a dále usilovali o jeho postupnou obnovu.

V roce 1589 byl želivský klášter vzat do správy strahovským opatem Janem Lohelem, jemuž se ještě v ten samý rok podařilo od císaře Rudolfa II. získat spolu s klášterem i všechna práva a výsady, které k němu náležely. Císař vydal příkaz, podle kterého musely být zisky plynoucí ze statků želivského kláštera použity k založení semináře na Strahově. Z historického

hlediska byl velmi významnou osobou opat Jeroným Hlína, který se dostal do čela kláštera začátkem 18. století. Mezi jeho zásluhy patří především výstavba konviktu pro žáky klášterní akademie. Díky němu bylo také postaráno o knihovnu a vytvořena výzdoba pro kostel. Po jeho smrti se moci nad želivským klášteřem ujal opat Daniel Schindler, jehož působení se protáhlo na dlouhých 27 let. Během tohoto dlouhého funkčního období obracel svou pozornost kromě samotného kláštera i ke kostelům a fám v jeho okolí. Změn doznalo též celkové hospodářství kláštera, které se týkalo především budování rybníků a dvorů.

V roce 1781 císař zredukoval osádku želivského kláštera na pouhých dvanáct bratří, přičemž v následujícím roce měl být klášter zrušen úplně. V té době byl opatem rodák z Kutné Hory Gabriel Fliegel, který se také zasloužil o to, že byl klášter nakonec zachován. Tohoto úspěchu dosáhl zřejmě tím, že se premonstráti zavázali k výuce i na jiných školách v okolí než pouze na klášterním gymnasiu. Roku 1805 byli želivští premonstráti vydaným dekretem donuceni poskytnout nejméně tři profesory do havlíčkobrodského gymnázia, ačkoliv jich sami měli nedostatek.

Pohromu pro klášter znamenal ničující požár, který jej zachvátil v roce 1907. O jeho obnovu se nejvíce zasloužil opat Sáles Josef Roubíček, který se ukázal být velmi dobrým hospodářem a poničený klášter dokázal uvést do téměř původní podoby. V průběhu první světové války sloužil klášter mimo jiné i jako útočiště haličských vystěhovalců a poskytl též prostory pro zřízení vojenské nemocnice.

Během německé okupace mezi lety 1939-1945 a následného období vlády komunismu byli želivští řeholníci často velmi krutě perzekuováni. I když po konci války se chvíli zdálo, že se blýská na lepší časy, opak byl pravdou. Opat Vít Bohumil Tajovský, který do čela kláštera nastoupil roku 1948 a jehož vláda byla nejdelší za celou existenci kláštera, byl roku 1950 zatčen a ve fingovaném procesu odsouzen ke dvaceti letům žaláře. Zanedlouho jej následovali i ostatní bratři, kteří byli přemístěni do broumovského kláštera nebo do vězení. Ze želivského kláštera se na čas stal koncentrační tábor, kam byly soustředovány režimu nepohodlné osoby. O tomto nešťastném úseku dějin kláštera pojednává následující kapitola.

Želivský klášter jako internační tábor v letech 1950 – 1956

Jedná se o velmi temné období želivského kláštera, o kterém se však ještě donedávna příliš nemluvalo. Teprve v posledních letech vzniklo několik historických prací, které se zabývají touto etapou existence zdejšího kláštera. Všechny mají vzpomínkový charakter a byly napsány kněžími řeholními i diecézními, kteří zde byli nedobrovolně drženi a vězněni. Dobové dokumenty, které popisují život v internačním středisku, jsou v archivech ministerstva vnitra ČR

v Praze. Jde především o úřední záznamy popisující činnost lidí spolupracujících se Státní bezpečností a o zadržanou korespondenci.

Komunistickému režimu se jeho prvotním plánem nepodařilo podrobit si církev a následovala tak změna strategie, jejímž cílem mělo být nastolit rozkol v církvi, izolovat jednotlivé biskupy a odstříhnout je tak od kněží a věřících. Jedním z opatření bylo dosazování prověřovaných profesorů na bohoslovecké fakulty. R. 1950 byl navíc zahájen politický proces s řeholními představenými, který předznamenával příchod tzv. „akce K“, jejímž smyslem bylo zlikvidovat mužské řády. Po této akci přišla i tzv. „akce P“, která měla pro změnu za úkol přinutit řeckokatolickou církev k návratu k pravoslaví a tím ji eliminovat. V souvislosti s akcí P byla také zřízena jediná a státem kontrolovaná teologická vysoká škola. Ostatní bohoslovecké fakulty a diecézní teologická učiliště byla zrušena.

Počátkem 50. let tehdejší komunistická strana rozhodla, že se na území českého státu nachází velké množství klášterů, které jsou velice řídké obydleny a bylo by tak výhodnější sestěhovat všechny řehole do několika málo objektů a uvolněné kláštery tak využít pro jiné účely. Některé kláštery měly sloužit jako internační pro kněží, kteří byli politicky nebezpeční a měli být drženi v izolaci. Jedno takové internační středisko mělo být zřízeno právě v želivském klášteře, kde měla být do vedení a vnitřní organizace dosazena Státní bezpečnost.

Internační a centralizační kláštery měly zavedeny režim téměř shodný s vězeňským. Po dubnu 1950, kdy došlo ke změně předsedy Státního úřadu, došlo alespoň k částečnému zlepšení poměrů v kláštorech.

V dubnu 1950 byl želivský klášter obýván celkem sedmi řeholníky a dalšími třemi civilními osobami. 13. 4. 1950 byl klášter obsazen příslušníky Stb a SNB a řeholníci byli nuceni se během jediné noci sbalit a opustit klášter. Bylo jim oznámeno jen to, že mají být převezeni do benediktinského kláštera v Broumově. Poté co odjel transportní autobus s želivskými premonstráty, příslušníci Stb provedli v celém areálu kláštera důkladnou prohlídku všech prostor pro případ, že by zde byly uschovány pro režim nebezpečné materiály, tiskoviny nebo dokonce zbraně. Po této razii zde došlo ke zřízení internačního střediska, do kterého byli ihned převezeni režimu nejvíce nepohodlní řeholníci. Do vedení střediska byl dosazen příslušník jednotky SNB, která zde měla zajišťovat ostrahu, a její členové byli ubytováni přímo v klášteře.

V rámci první etapy internace, tedy během noci ze 13. na 14. dubna 1950, bylo do želivského kláštera soustředěno celkem 67 řeholníků. V rámci další etapy jich sem přibýlo dalších devět. Postupně docházelo k dalšímu nárůstu internovaných osob. Celkově prošlo zdejším internačním táborem 464 biskupů, řeholníků a kněží.

Již na začátku roku 1951 bylo konstatováno, že režim ve zdejší internacním středisku je téměř identický s režimem ve vězení a bylo rozhodnuto o postupném řešení této situace. Internace představitelů církve v želivském klášteře však nepřinesla takové výsledky, jaké si režim představoval. Místo toho aby internace podlomila odhodlanost vězňů, vedla naopak k tomu, že je spíše utvrdila v odporu proti režimu. Objevil se tedy návrh, který počítal s tím, že část kněží bude odsouzena a poslána do vězení, nemocní budou přemístěni do azylových domů, další část bude propuštěna a část převezena do Hájku u Kladna. Po realizaci tohoto návrhu zůstalo v Želivě deset kněží, kteří měli být odsouzeni.

Na zasedání ÚV KSČ 20. 9. 1954 bylo rozhodnuto o zrušení internace řeholníků a o postupném propouštění již internovaných řeholníků v Želivě. Tedy alespoň těch, kteří mají dobrý vztah k práci a to v maximálním počtu 10 lidí měsíčně. Provoz internačního tábora v Želivě měl být tímto způsobem zrušen do konce roku 1955, avšak definitivní termín se musel nakonec posunout až na 28. 2. 1956.

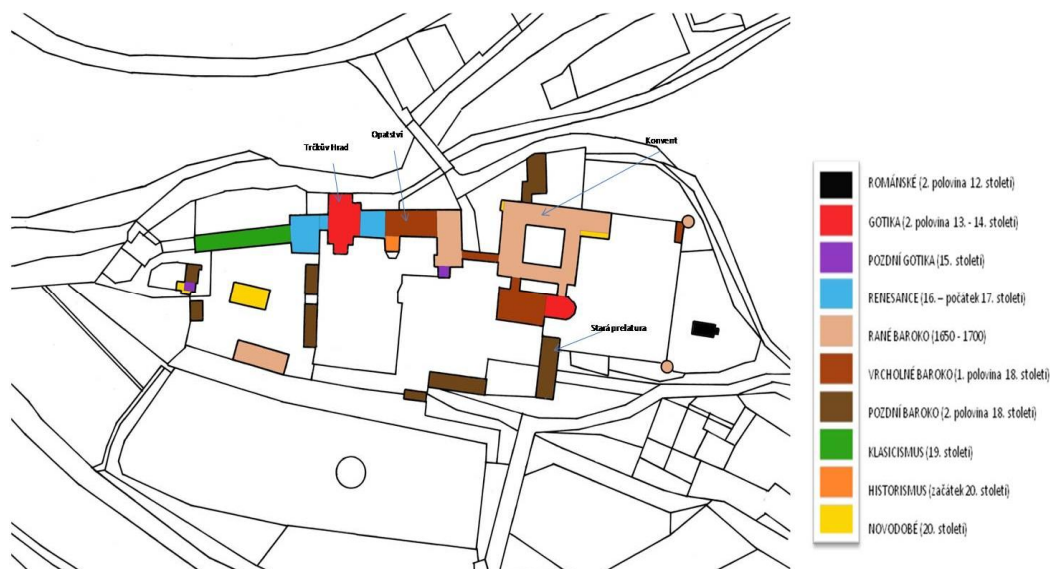
Roku 1954 tedy bylo započato s likvidací internačního tábora a prostory začaly sloužit havlíčkobrodské psychiatrické léčebně, která zde sídlila až do roku 1991. Roku 1968 se v Želivě díky přechodně uvolněným poměrům v Československu uskutečnila smírná pouť, které se zúčastnili původně internovaní kněží a řeholníci. Kanonie i přes všechna úskalí získávala nové členy a po pádu komunismu v roce 1989 měla více členů než roku 1950. Na jaře roku 1991 byl premonstrátům umožněn návrat do jedné z částí konventu. Čekaly je tu však jen holé zdi a prostory upravené tak, jak to vyžadovala psychiatrická léčebna pro svou činnost. Postupně se však naštěstí podařilo uvést prostory do podoby blízké původnímu stavu. Opatství, Trčkův hrad i veškeré objekty konventu se kompletně vrátili do užívání kláštera 1. 1. 1993 a patří mu dodnes.

3.2 Architektura želivského kláštera

Původní románská stavba byla koncem 14. století přebudována v gotickou baziliku, která však byla poničena během husitských válek mezi lety 1420 – 1424. K její obnově však naštěstí došlo ještě v průběhu 15. století. Po celé 17. století byl klášter ve velmi dobrém stavu a bylo na něm provedeno mnoho dílčích vylepšení. Na začátku 18. století zaměstnával zdejší opat Jeroným Hlína jako svého stavitele Antonína Aferiho, který byl v roce 1710 vystřídán Antonínem Scottim. Toto období se neslo ve znamení stavby konventu, rekonstrukce opatství a výstavby pivovaru. Co se týče interiéru samotného kostela, ten byl roku 1711 vybaven dlažbou a začátkem roku 1712 sem byly instalovány nové oltáře. Ve stejném roce byl celý konvent zasažen ničivým požárem, který mimo jiné zničil i celé trojlodí v klášterním kostele včetně slavných

varhan. Opat Hlína byl rozhodnutý obnovit kostel v původním gotickém stylu a pro tento úkol se rozhodl zaměstnat v té době již dosti slavného Santiniho, kterého mu doporučil Bonifác Blahna, tehdejší Sedlecký opat.

Obrázek č. 1: Stavebně-historický vývoj klášterního areálu

Zdroj: <http://zeliv.eu/articles/0/38/24/mapa-shp.jpg>

První zmínky o Santiniho působení v Želivě, pocházejí z dubna roku 1714. Santini souhlasil s vypracováním projektu na obnovu kostela. Slíbený projekt dodal už během června téhož roku, přičemž na konci listopadu bylo již kompletně hotové trojlodí. Stavitel Scotti byl posléze propuštěn a na stavbu od této doby dohlížel stavitel Jan Jakub Vogler. Santini zde vykonával odborný dohled nad celým průběhem stavby. Současně také zpracovával projekty týkající se dalších staveb v okolí a vybavení samotného kostela. Santiniho působení v klášteře trvalo až do roku 1719. Na jaře roku 1715 byl interiér kostela opatřen lešením, což bylo nezbytné pro úspěšné zaklenutí stavby. Úkol, kterým byl Santini v Želivě pověřen, se do značné míry lišil od jeho předchozích zakázek v Sedlci nebo Kladrubech. Jednalo se zde totiž pouze o výstavbu nové části, která měla navazovat na původní gotické kněžiště. Z tohoto důvodu také chybí kamenné obložení fasád a průčelí kláštera, které bylo tak typické pro sedlcké a kladrubske stavby.

3.3 Jan Blažej Santini-Aichel⁴⁰

3.3.1 Život J. B. Santiniho

Výtvarné dění v Praze a později i ve zbytku Českého království bylo na počátku 16. století ovlivněno přílivem italských imigrantů. Potomkem jednoho z nich byl i samotný Jan Blažej Santini-Aichel, který se u nás proslavil svými stavbami ve stylu barokní gotiky. Jeho otec byl uznávaným pražským kameníkem, avšak mladý Santini po něm tuto profesi ze zdravotních důvodů převzít nemohl a vyučil se proto malířem. Kromě svého otce byl budoucí architekt ovlivněn i mnoha otcovými známými a přáteli z řad významných malířů a architektů. Jedním z umělců, kteří jej ovlivnili nejvíce, byl např. Jean Baptiste Mathey, který byl okolo roku 1668 zaměstnán Janem Bedřichem z Valdštejna jako malíř. Na budování Santiniho talentu měla velice kladný vliv také jeho cesta po Itálii a pobyt v Římě. Mladý architekt byl již v prvních letech své činnosti velice aktivní a mezi jeho klienty patřilo množství velmi významných osobností. Na začátku 18. století začal Santini pracovat ve Zbraslavi, kde plnil zakázku pro Wolfganga Lochnera, což byl jeho první zákazník z řad cisterciáckých opatů. Díky doporučení od Wolfganga Lochnera si Santiniho všiml i další opat Jindřich Snopek v Sedlci, který si jej vybral namísto svého dosavadního architekta, kterým byl do té doby Pavel Ignác Bayer. Do roku 1705 se Santinimu podařilo dokončit rekonstrukci městského paláce patřícího Janu Rudolfovi z Lissau, která se táhla již několik let. Ten pak Santinimu opatřil kladné reference pro další významné klienty. Santini si tak již v raných začátcích své kariéry vybudoval dobrou pověst a získal respekt všech svých kolegů v oboru. Co se týká jeho osobního života, v roce 1707 se jeho ženou stala urozená Veronika Alžběta, která byla dcerou Kristiana Schrodera, významného malíře té doby. Ze zmíněného manželství měl Santini čtyři děti. Na rozdíl od svého děda a otce byl architekt Santini také velmi bohatým člověkem a již jako velmi mladý si koupil honosný dům na jedné z nejlepších pražských adres. Santiniho první žena zemřela velice mladá, a tak se stihl oženit i podruhé. Stalo se tak přibližně roku 1720 a jeho druhou ženou se stala slečna Antonie Ignacie chřepická. V tomto manželství se Santinimu narodily dvě děti.

Zřejmě to byl svatovítský kanovník a Santiniho švagr Zdeněk Jiří Josef Chřepický, který mu zajistil zakázku od metropolitní svatovítské kapituly. Santini dostal za úkol navrhnout slavnostní výzdobu pro příležitost oslav blahoslavení Jana Nepomuckého. Oslavy se konaly v prostorách katedrály sv. Víta v létě roku 1721. Santini již o několik dříve vytvořil návrhy ke stálé výbavě katedrály. Jednou z jeho prací je prolamovaná mramorová oltářní mřížka, kterou podle Santiniho návrhu vytvořil kamenický mistr Ondřej Kranner.

⁴⁰ Zpracováno podle: Horyna M.: J. B. Santini – Aichel: Život a dílo, Karolinum, Praha 1999, ISBN 8071846643

Santini byl podle všeho velmi silně věřící člověk, což se výrazně promítlo i do jeho tvorby. Informace, které jsou o Santinim známé, jsou často dosti neúplné a není tak možné si vytvořit naprosto přesný obrázek o jeho osobním životě a o jeho povaze. Co se týká mezilidských vztahů, zdá se, že Santini byl spíše člověkem introvertním a otažitým. Santini zemřel nejspíše na plicní onemocnění, které se v jeho rodině dědilo a na které zemřelo i několik jeho dětí.

3.3.2 Dílo J. B. Santiniho

Téměř ihned poté co se Santini vrátil ze studií, přijal ho do svých služeb opat Wolfgang Lochner. Ačkoliv byl naprostým začátečníkem, byl mu svěřen velmi náročný úkol, kterým byla novostavba budovy konventu na Zbraslavi. V souvislosti s tím dostal také za úkol vystavět i rozsáhlý konventní kostel. Obě stavby měly stát na místech, kde se předtím nacházely velkolepé gotické stavby. To že byl Santinimu svěřen takto významný úkol svědčí o jeho dobrých vztazích s představiteli tehdejší smetánky. Stavba se na plné obrátky rozběhla roku 1704 a trvala přibližně tři desetiletí. Ani po takto dlouhé době se ji však nepodařilo dokončit a kostel, který měl být původně součástí celého komplexu, nebyl nikdy postaven. Pro Santiniho projekty je typická jejich nedokončenost. Důvodem byla často velmi vysoká finanční náročnost jeho monumentálních staveb. V prvních letech své činnosti pracoval Santini především ve službách cisterciánů. Mimo to ale projektoval i dokončující práce na kostele Panny Marie Božské Prozřetelnosti patřící ke koleji řádu theatinů. K mistrovským dílům z počátků Santiniho tvorby patří jednoznačně kaple sv. Anny v obci Panenské Břežany. Při práci pro klášter benediktinek na Pražském hradě Santini poprvé uskutečnil stavbu typu paprscité centrály, kterou pak v různých obměnách používal i u svých dalších staveb.

Co se týká jeho tvorby na poli světské architektury i zde slavil mladý architekt úspěchy. Již v počátcích Santiniho tvorby se jeho dobrým známým stal Norbert Leopold hrabě z Kolowrat. Santini pro něj projektoval malostranský palác, na kterém měl původně pracovat jiný slavný architekt Domenic Martinelli. Santini dokázal lépe přizpůsobit podobu stavby danému prostředí a také byl ochoten zachovat starší díl paláce. Tímto dílem byl v Praze představen nový typ fasády. Patříčně ohromujícím dojmem poté působí i vstupní vestibul paláce.

Okolo roku 1707 vstupuje Santini do další fáze svého tvůrčího období, ve které rozvíjí styl, jehož zárodky se objevily již v prvních letech jeho tvorby. Změny v jeho tvorbě tedy nejsou nijak razantní. V následujících letech navazuje kontakt s Václavem Vejmluvou, což byl tehdejší žďárský opat. První úkol, kterým opat Santiniho pověřil, bylo zkrášlit poněkud strohý interiér ve žďárském konventním kostele Nanebevzetí Panny Marie a sv. Mikuláše. Santini vrchovatě

naplnil opatova kladná očekávání ohledně stavby a nic tak nebránilo jejich vzájemné spolupráci i na dalších projektech.

Roku 1710 vstoupil Santini do služby kláštera benediktinů v Kladrubech. Opat Maurus Fintzguth uspořádal jakési výběrové řízení, kterého se účastnili dva tehdejší architektoničtí velikáni Kryštof Dientzenhofer a právě Jan Blažej Santini, jehož návrh na přestavbu zdejšího klášterního kostela byl nakonec vybrán a to i přesto, že byl finančně náročnější než návrh Dientzenhoferův. Santinimu se při stavbě podařilo především podtrhnout starobylost klášterního kostela. Celá přestavba trvala poměrně dlouho, ale byla zřejmě dokončena ještě předtím, než Santini roku 1723 zemřel. Ještě mnoho let po dokončení přestavby byl celý interiér kostela doplňován nákladnou výzdobou na jejímž projektování měl Santini také velký podíl. Podle santiniho návrhu měla být v Kladrubech vystavěna i konventní budova s trojúhelníkovým půdorysem. Tento projekt však zůstal pouze na papíře.

V roce 1712 postihl želivský klášter na Vysočině ničující požár. Místní opat Jeroným Hlína si pro jeho obnovu vybral právě Jana Santiniho. Bezprostředně po požáru zajistil nejakutnější údržbu dřívější architekt želivského kláštera Antonín Scotti. Santini byl do zdejšího kláštera pozván na doporučení sedlckého opata Bonifáce Blahny. Želivský opat se rozhodl obnovit poničené části kláštera jejich přestavbou v barokně-gotickém stylu. V tomto směru se velmi silně inspiroval santiniho prací na sedlckém kostele. Santini vypracoval finální návrh obnovy kláštera během necelých dvou měsíců. Realizace tohoto projektu byla svěřena do rukou kutnohorského stavitele Jana Jakuba Voglera, který měl v té době již mnoho zkušeností s realizací santiniho projektů např. právě v Sedlci. Právě při práci na želivském klášteře použil Santini prvky, které byly v té době dosti odlišné od do té doby zaběhnutého stylu. Šlo například o prostorové řešení interiéru a práci se světlem či klenbami. Ve službách Jeronýma Hlíny strávil Santini celkem šest let a během té doby se podílel na opravách dalších kostelů v okolí. Jeho rukopis lze nalézt například na kostelech v Humpolci či ve Vojslavicích.

Kolem roku 1715 byl Santini jistě nejžádanějším architektem v českých zemích a také takovým, který pracoval na nejvíce projektech. V té době svůj pracovní čas rozkládal mezi osm velkými kláštery, pro které zajišťoval dohled nad více než dvěma desítkami jejich zakázek. Těsně před koncem druhé dekády 18. století se Santini dostává do poslední etapy svého tvůrčího života, ve kterém projektuje tři vynikající stavby. Největší část santiniho staveb byla realizována na panstvích významných klášterů. Nebylo výjimkou, že pro jediného zadavatele navrhl i více než deset rozličných staveb. Výrazně tak přispěl k utváření estetického řádu okolní krajiny. Nejvíce je tato skutečnost patrná například v Želivě či Žďáru nad Sázavou.

Značná část prostor v Santiniho stavbách postrádá přehlednost, což působí velice originálním dojmem. Typickým prvkem řešení prostoru v jeho stavbách je komplikovaný půdorys a deformované tvary. Pro pozorovatele se tak prostor stává zajímavějším. Nejdůležitějším prvkem interiéru jeho staveb je pak práce se světlem, v jehož kompozici dosáhl Santini opravdového mistrovství.

3.4 Popis prostředí kostela a kláštera a jejich okolí

První co je vidět při přiblížení ke klášternímu areálu jsou dvě hranolové věže kostela, měřící 44 metrů. Při pohledu z nádvoří ke kostelu je vidět polygonální arkádová předsíňka, která je svírána dvěma věžemi v průčelí. Jedná se o Santiniho oblíbený architektonický prvek. Navazující fasáda je zakončena trojúhelníkovým štítem, na jehož vrcholu se nachází tepaná železná monstrance. Kostel je tvořen trojlodní halou vybavenou emporami. Hlavní loď je dlouhá 30 metrů a vysoká 20 metrů. Šířka trojlodí je pak 22 metrů.

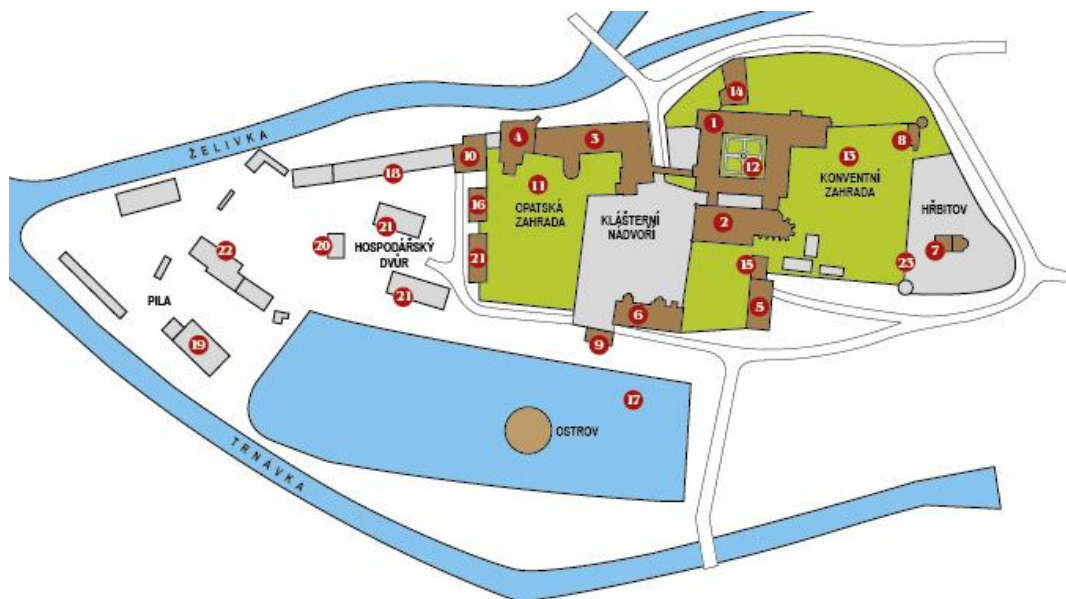
Zařízení interiéru bylo do kostela instalováno začátkem 18. století a o jeho získání se zasloužili především opati Jeroným Hlína, Daniel Schindler a Arnošt Morávek. Úpravy týkající se interiéru, provedené koncem 19. a začátkem 20. století nebyly vždy úplně šetrné a promyšlené. Vlivem některých těchto zásahů došlo k nevratnému poškození mnoha fresek, které zdobily zdi kostela. Z těch se do dnešních dnů dochovalo pouze osm. Hlavní oltář je zdoben rozprostřeným královským pláštěm, nad kterým je zavěšena koruna. Ve středu pláště je umístěn obraz Narození Panny Marie. V presbytáři se nachází chórové varhany z roku 1743 společně s opatským trůnem a zdobenými chórovými lavicemi. Pod klenbou vítězného oblouku se nachází postranní oltáře Neposkvrněného Početí Panny Marie a Božského Srdce Páně. Pilíře chrámové lodi pak skrývají další čtyři postranní oltáře. Dalším klenotem ve vybavení kostela jsou bezesporu dubové lavice, zdobená vyřezávaná kazatelna či cínová křtitelnice, pocházející z počátku 17. století. Kůr je vybaven varhany, které však bohužel nejsou v úplně nejlepším stavu.

Slovo klášter vzniklo počestěním slova „claustrum“, pocházejícího z latiny a znamenajícím „uzavřený“ nebo také „uzamčený prostor“. Každý normální klášter má ve svých prostorách toto místo, kam mohou vstoupit pouze řeholníci. Není to však tak, že by byl celý klášter přístupný pouze bratřím, ale jsou zde i místa pro přijímání návštěv. Zdejší křížová chodba vede do kapitulní síně, odkud byly vypravovány pohřby zesnulých bratří a kde také bratři skládali důležité sliby, debatovali o osudech kláštera a probíhala zde také volba opata. V současné době je již kapitulní síň plně zrekonstruována, avšak do nedávné minulosti byla

ve zuboženém stavu. Bylo to především díky velmi špatnému vztahu komunistického režimu k uměleckým a historickým památkám.

Sousední křídlo konventu ukrývá letní jídelnu. Klenbu zdobí překrásné štukování a fresky, které zde zanechali Jan Kalina a Siard Nosecký. První patro konventu slouží jako knihovni sál, jehož výzdoba zdí není tak okázalá jako v přízemí.

Obrázek č. 2: Půdorys a prostory kláštera

1 Konvent	9 Zahradní domek	17 Panský rybník
2 Kostel Narození Panny Marie	10 Renesanční dům	18 Stáje Stables Ställe
3 Opatství	11 Opatská zahrada	19 Pila
4 Trčkův hrad	12 Rajský dvůr	20 Strážní vížka
5 Stará prelatura	13 Konventní zahrada	21 Stodoly Barns Scheunen
6 Úřednický dům	14 Dům pod klášterem	22 Bývalá mýdlárna
7 Kostel sv. Petra a Pavla	15 Dům čp. 52	23 Bývalé hradby
8 Dům s baštou	16 Dům čp. 116	
- Zdroj: <http://zeliv.eu/turisticky-portal/mapa-klasterneho-arealu/>

V prostorách Trčkova hradu je k vidění bývalá opatská kaple sv. Kříže a také místnosti, kde dříve sídlilo klášterní muzeum. Fresky, kterými byla kaple vyzdobena, byly nadobro zničeny při požáru v roce 1907. Stejný osud postihl i zmíněné muzeum.

Objekty, které jsou v popisu u plánu klášterního areálu zvýrazněny červeně, jsou přístupny veřejnosti volně, v rámci prohlídek nebo při konání různých obřadů. Některé další části areálu jsou nepřístupné například z důvodu špatného technického stavu (např. Trčkův hrad). Některé části slouží jako ubytovací prostory pro návštěvníky.

4. Současné využití kláštera v Želivě⁴¹

Želivský klášter je v současné době využíván pro pořádání celé řady kulturních akcí. Kromě toho nabízí turistům i různé další služby, jako je možnost ubytování či účast na poutních zájezdech či duchovních cvičeních.

4.1 Kulturní akce

4.1.1 Kulturně-výchovné akce

Prohlídky kláštera

Návštěvníci mají možnost prohlédnout si prostory kláštera za doprovodu průvodce a to po předchozí domluvě kterýkoliv den v týdnu včetně víkendu. Na prohlídce je možné se domluvit při minimálním počtu pěti návštěvníků. Horní hranice pro počet návštěvníků není striktně stanovena. V časech, kdy se konají mše svaté, svatby, křtiny či zde probíhá jiný duchovní program spojený například s církevními svátky během roku, může dojít k omezení časů, kdy je možné prohlídky uskutečnit. Návštěvníky provází nynější manažerka kláštera paní Lenka Vacková či samotní premonstráti.

Musica Figurata 2013⁴²

Tento festival je součástí Želivského kulturního léta a v roce 2013 se uskutečnil již jeho čtvrtý ročník. V průběhu zimy došlo k opravě klášterních ambitů, aby se tak zlepšil architektonický stav celého objektu, který je významnou národní kulturní památkou. Poprvé byly veřejnosti také zpřístupněny obrazové sbírky želivského kláštera. Některé z těchto obrazů nebyly k vidění celé desítky let.

Festival byl letos zahájen již 22. června, tedy o něco dříve než předchozí ročníky. Slavnostního zahájení se ujal historik Martin Šanda, který při této příležitosti zároveň představil výše zmíněnou obrazovou expozici. Jako první na festivalu vystoupilo uskupení Pražských pěvců, kteří jsou osminásobnými vítězi mezinárodních sborových soutěží. V Želivě vystoupili s programem, který byl silně inspirován duchovní poezií, jejímž autorem je arménský světec a básník Sv. Řehoř z Nareka. Jejich vystoupení neslo název „Koncert pro sbor“ od Alfreda Schnittkeho. 20. července zde pak vystupoval mladý hudební soubor Capella Mariana. Jedná se o hosta, který zde představil dílo „Requiem in memoriam Josquin Desprez“ z počátků tvorby Jeana Richaforta, kterého lze zařadit mezi nejvýznamnější představitele renesanční hudby. Jean

⁴¹ Kapitola zpracována ze zdrojů: <http://zeliv.eu/turisticky-portal/zakladni-historie/>; <http://zeliv.eu/hostel/akce/>; <http://zeliv.eu/klasterni-pivovar/aktuality/>; <http://zeliv.eu/farnost/aktuality-farnosti/>; <http://www.musicafigurata.cz/>; Konzultace s manažerkou kláštera, paní Lenkou Vackovou

⁴² Kapitola zpracována ze zdrojů: <http://www.musicafigurata.cz/zajimave-odkazy-links/>

Richafort tuto skladbu zkomponoval pro účely zádušní bohoslužby za svého učitele Josquina Despreze, který byl mimo jiné mistrem renesanční polyfonie.

27. července zde se svým recitálem vystoupila paní Alena Hönigová, výborná cembalistka a klavíristka. Při vystoupení ji doprovázel její kolega, barytonista Raitis Grigalis. Inspirací pro jejich letošní vystoupení byla písňová tvorba Roberta Schumana a klavírní sonáty Franze Schuberta. Skladby byly odehrány v originálním podání na historickém kladívkovém klavíru Broadwood.

Stejně jako v minulých letech ani letos nechyběla tradiční vzpomínka věnovaná kněžím a řeholníkům, kteří byli mezi lety 1950-1956 vězněni ve zdejším internačním táboře. V této souvislosti zde vystoupila spisovatelka Eda Kriseová, která v rámci svého autorského čtení z díla „Křížová cesta kočárového kočího“ vzpomínala na období, kdy v Želivě sídlila psychiatrická léčebna. Festival byl letos zakončen vystoupením Pražského barokního souboru, který zde představil některé z triových sonát Jana Dismase Zelenky.

Seminář P. Patricka Collinse Nová evangelizace

Jedním z různých seminářů a přednášek bude na jaře roku 2014 seminář vincentinského irského kněze, významného a vynikajícího kazatele P. Patricka Collinse, který je zároveň výborným hudebníkem a univerzitním profesorem. Jeho návštěva v Želivě nebude první. Se stejným programem, týkajícím se Nové evangelizace sem zavítal již v roce 2013. Letošní seminář se uskuteční v období od 23. – 29. 3. 2014. Minulý ročník se těšil velkému zájmu a zúčastnilo se jej celkem přibližně sedmdesát lidí z celého Česka i Slovenska. Šlo jak o kněží a řeholníky, tak i o laiky.

Advent za zdmi kláštera

Jedná se o pětidenní pobyt v želivském klášteře, který nabízí nevšední zahájení adventního období. V rámci pobytu je zajištěno stravování a ubytování v prostorech kláštera. Pobyt v klášteře je vyplněn autorským čtením a pravidelnými zamyšleními bratra Šavla, premonstrátského kněze a autora duchovní literatury. Účastníci se mohou těšit též na koncert zpěvačky Marty Kubišové. Celkově tedy program slibuje velmi zajímavý kulturní a duchovní zážitek. Součástí programu je také výroba adventních věnců a pro každého účastníka je rovněž přichystán malý dárek v podobě Šavlovy nové knížky „Náš Boh nosí zástěru“.

Každoročně je v klášteře k vidění **živý betlém**, který budou letos návštěvníci moci obdivovat 26. 12. 2013 mezi 13. a 16. hodinou.

Noční prohlídky kláštera

Zajímavou alternativou jak poznat klášter zevnitř jsou jeho noční prohlídky. Letos se uskutečnily ve třech termínech a to 26. 7., 16. 8. a 23. 8. 2013, vždy od devíti hodin večer. Průvodcem byl návštěvníkům bratr Metoděj.

Mezi 11. a 14. červencem 2013 klášter hostil **sdružení mariánské mládeže**.

Plášť mistra Santiniho⁴³

O víkendu 6. – 7. července 2013 se v prostorách kláštera uskutečnily netradiční prohlídky. Návštěvníci kláštera se v tomto víkendu mohli setkat s významným architektem J.B.Santinim v podání herce, který jej pro ně během víkendu ztvárnil, a dozvědět se tak zajímavé věci o jeho životě a práci. Iniciátorem a realizátorem těchto prohlídek bylo místní opatství a agentura Modua. Akce si vyžádala účast celkem patnácti profesionálních herců, kteří ztvárnili jednotlivé historické postavy. S jednotlivými postavami se návštěvníci seznámili postupně v průběhu prohlídky v jednotlivých částech klášterních interiérů. Návštěvníky „Mistr Santini“ postupně seznámil s každým obdobím kláštera. Vynechána nebyla ani 50. léta 20. století, kdy byli návštěvníci vyzváni k minutě ticha při vzpomínce na řeholníky a kněží, kteří byli režimem tvrdě perzekuováni a nuceně v klášteře pobývali. Prohlídkám přidala na atraktivitě i skutečnost, že byly k vidění nově opravené ambity kláštera a vystaveny obrazové sbírky, přičemž některé exempláře nebyly vystavovány desítky let. Celá akce se uskutečnila také díky příspěvkové organizaci Vysočina Tourism a přilákala přibližně 600 návštěvníků.

Koncert Local Vocal

Koncert se uskutečnil 1. června 2013 od 18:00. Šlo o vystoupení smíšeného pěveckého sboru pod vedením Martina Šmída. Vybrané skladby se týkaly příběhu umučení a zmrtvýchvstání Ježíše Krista. Sbor je inspirován renesanční a barokní vokální hudbou, ve které se odráží především italská ale částečně i domácí tvorba.

Noc kostelů 24. 5. 2013

V rámci celostátní noci kostelů byl v klášteře uspořádán speciální program pro děti v podobě naučné stezky, která je provedla nejdůležitějšími částmi kostela, ve kterých se od průvodců dozvěděly některá zajímavá fakta a mohly si vyzkoušet opatovo křeslo či vystoupat na kazatelnu. V navazující prohlídce, věnující se především historii a architektuře, se mohli návštěvníci seznámit s některými liturgickými předměty a sakrálními prostory.

⁴³ Kapitola zpracována ze zdrojů: http://zdarsky.denik.cz/kultura_region/klasterem-v-zelive-netradicne-provedli-herci_13-3xo3.html, http://pelhrimovsky.denik.cz/zpravy_region/pamatky-prilakaly-davy-lidi-20130709.html

4.1.2 Komerční akce

Poutní jarmark

Ve dnech 7. – 8. 9. 2013 se v prostorách opatské zahrady konal první ročník poutního jarmarku. Celý den byl vyplněn bohatým doprovodným programem. V opatské zahradě vyrostl řemeslný trh s demonstrací středověkých střelných zbraní, které si mohli vlastnoručně vyzkoušet i všichni návštěvníci. Jarmark byl spojen s prohlídkami kláštera a zdejšího pivovaru. Ke koupí zde byly i místní klášterní pivo s medovinou. V 18. hodin byla zahájena Mše svatá, na kterou plynule navazovaly Mariánské poutní zpěvy, které vedl sbormistr Petr Žák. V 19:30 pak byla zahájena přednáška Santiniho noc s obrazovou projekcí. Jednalo se o připomenutí 290. výročí úmrtí významného architekta J.B.Santiniho. Přednášku vedl historik umění Martin Šanda.

V neděli byl program podobný sobotnímu, doplněný o Poutní mši svatou a Svátostné požehnání ve tři hodiny odpoledne.

Ohnivá show, historický šerm⁴⁴

15. 6. 2013 v želivském klášteře poprvé vystoupili táborští historičtí šermíři z uskupení Jezerničtí páni. Kromě šermířského představení se uskutečnila i ohnivá show v prostorách opatské zahrady. Tato umělecká skupina hojně navštěvuje charitativní akce pořádané ve prospěch dětských domovů, dětských léčeben apod. Veškeré výtěžky z jejich vystoupení jsou věnovány na dobročinné účely.

Velikonoční pobyt v klášteře

Zájemci mohli strávit dny mezi 27.3 a 1.4 v prostorách kláštera a naplno si tak vychutnat velikonoční atmosféru. Tento velikonoční pobyt má již svou tradici a letos se konal již počtvrté. Hlavní náplní byly mše svaté, obřady, adorace a různé přednášky či filmové projekce. O duchovní program se starali Páteři Tadeáš a Jáchym spolu s dalšími bratry premonstráty.

Vánoční pobyt v klášteře

V roce 2012 se uskutečnil již pátý ročník vánočního pobytu v želivském klášteře. Pro zájemce, kteří měli chuť strávit čas vánoční v prostorech kláštera, připravili zdejší bratři premonstráti zajímavý program vyplněný společnými modlitbami, adoracemi, přednáškami, besedami či promítáním filmů a procházkami v okolí kláštera. Pobyt byl zahájen 21. prosince noční prohlídkou kláštera a zakončen byl 26. prosince 2012 sestavením živého Betléma.

⁴⁴ Kapitola zpracována ze zdrojů: http://m.denik.cz/pelhrimovsky_denik/c/zelivsky-klaster-ozari-vecer-ohnova-show-20130615.html

4.1.3 Komerční akce spojené s klášterním pivovarem

Želivský klášterní pivovar

Nejstarší zmínky o výrobě piva ve zdejší kláštere pocházejí již ze 14. století. V půli 15. století došlo ke konfiskaci kláštera, o kterou se postaral král Jiří z Poděbrad a klášter tak přešel z rukou premonstrátů do vlastnictví husitského rodu Trčků, v jejichž držení zůstal po dobu zhruba 130 let. Lidé z rodu Trčků a jejich nástupci se podle dostupných informací vaření piva věnovali velmi intenzivně. Poté co se želivské panství vrátilo opět do rukou premonstrátů, tradice vaření piva pokračovala až do roku 1907, kdy byla přerušena velkým požárem, při kterém lehl popelem i celý pivovar. V té době již zdejší výroba piva měla více než třisetletou tradici. Výroba piva zde byla obnovena teprve v roce 2003, kdy Kanonie spolu se dvěma dalšími společníky založila Klášterní pivovar Želiv. Začátky ale nebyly vůbec jednoduché. Pivovaru se však kvůli používání zastaralých technologií příliš nedařilo, a tak musel na konci roku 2009 svou činnost ukončit. Osazenstvo kláštera se však nevzdalo a roku 2010 premonstráti založili nový pivovar s názvem Želivský klášterní pivovar. V souvislosti s tím byla provedena nezbytná rekonstrukce pivovaru, která zahrnovala jednak instalaci moderních výrobních technologií a také provedení určitých stavebních úprav. Pro návštěvníky zde vznikl tzv. zážitkový pivovar, který produkuje několik druhů piv, mezi kterými jsou zastoupeny jak klasické ležáky, tak i různé speciály. Vyrábí se zde i piva se svrchním kvašením typu American Ale či Abby Ale. Kromě toho pořádá pivovar pro zájemce i naučné exkurze v provozních prostorách pivovaru či víkendové vaření piva.

Exkurze v pivovaru

Náplní pivovarské exkurze je seznámení účastníků s historií klášterního pivovaru a také výklad popisující klasickou výrobu piva. V další části následuje popis technologického postupu, který je charakteristický pro vaření piva v Želivském klášterním pivovaru. Je zde také část věnovaná kontrolním procesům, zajišťujících kvalitu piva. Celá exkurze je pak zakončena řízenou degustací zdejších piv. Pivovarem provází zdejší sládek Jiří Novák, přičemž exkurzi je možné domluvit na kterýkoliv den v týdnu.

Skupinové prohlídky

Pro skupiny deseti a více lidí má pivovar připraveny tři typy prohlídek s různým programem, které se liší také cenou a délkou trvání. Základní balíček obsahuje prohlídku pivovaru, degustaci zdejších piv a oběd. Druhá varianta zahrnuje kromě prohlídky a degustace i posezení s občerstvením v klášterním pivovaru. Třetí možností je celodenní výlet s ubytováním

v premonstrátském klášteře. Součástí je prohlídka pivovaru s degustací piv, večeře, noční prohlídka kláštera. Druhý den po snídani je poté naplánován odjezd.

Pobyt s vařením piva

Klášterní pivovar organizuje i třídní pobyty pro milovníky zlatavého moku, během nichž si mohou návštěvníci pod dozorem sládka vyzkoušet vaření piva a vše co je s tím spojeno. Pobyt zahrnuje ubytování v želivském klášteře na dvě noci a plnou penzi po dobu celého pobytu. Program je opravdu komplexní a obsahuje vše od prvotního seznámení s používanými technologiemi, přes práci s mlátem a chmelem až po závěrečné etiketování a lahvování uvařeného piva. Podrobný rozpis programu je k nalezení přímo na stránkách klášterního pivovaru.

4.2 Služby

4.2.1 Ubytování

Všem návštěvníkům Želiva a jeho blízkého okolí jsou k dispozici ubytovací kapacity kláštera. Ceny pokojů se pohybují mezi 320 a 440 korunami za lůžko na noc v závislosti na typu pokoje. V apartmánu je možné se ubytovat za 1500 – 2200 korun na noc, podle celkového počtu zde strávených nocí. Nejlevnější variantou je pak ubytování v Trčkově hradu v sále, které vyjde na 95 korun na osobu za noc. V ceně za ubytování v klasickém pokoji je zahrnuta snídaně, ubytování v Trčkově hradu a v apartmánu je pak bez snídaně. Ubytování lze rezervovat přímo na stránkách želivského kláštera prostřednictvím rezervačního formuláře anebo na uvedeném telefonním čísle.

4.2.2 Stravování

Želivský klášter v hojné míře zajišťuje i cateringové služby a je schopen uspokojit i poměrně specifická přání a požadavky. Kromě klasických snídaní, obědů a večeří je možné domluvit se na pořádání rautů, svatebních hostin, slavnostních menu pro různé příležitosti, či smutečních hostin nebo křtin. Místní kuchyně také na přání sestaví vegetariánské menu nebo hostinu složenou z klášterních specialit. Poměrně rozsáhlé venkovní prostory pak umožňují i grilování salat, krůt či pořádání domácí zabijačky.

4.2.3 Pronájem sálů a učeben

V klášteře je možno také pronajmout si některou z větších místností, z nichž některé jsou navíc vybaveny technikou pro pořádání přednášek, kurzů a seminářů. Jedná se o promítací plátna, dataprojektory, flipcharty či mikrofony. Kapacita jednotlivých učeben se pohybuje mezi

20 až 120 místy, což poskytuje dostatečný prostor a pro pořádání i poměrně velkých shromáždění.

Díky takto rozsáhlému zázemí může klášter vyjít vstříc širokému spektru zájemců o pořádání různých událostí. Prostory kláštera tak mohou lidé využít ke konání rekreačních pobytů, firemních akcí, školení či školních výletů. Probíhají zde také taneční, pěvecká, sportovní a jiná soustředění.

Tabulka č. 7: Ceny pronájmu sálů a učeben

Pronájem sálů a učeben	Cena v CZK za 1 sál/učebnu/den včetně DPH
Sál České nebe (kapacita 120 míst, ozvučen, k dispozici 2 mikrofony)	3500
Sál Kazetový – Trčkův hrad (70 míst)	2000
Refektář (90 míst)	5000
Učebna č. 1 (30 míst)	1000
Učebna č. 2 (30 míst)	1000
Učebna v přízemí (20 míst)	800
Flipchart (k dispozici 2 ks)	Zdarma
Plátno, diaprojektor	350

Zdroj: <http://zeliv.eu/hostel/cenik/>

4.2.4 Pořádání zahraničních zájezdů

Želivský klášter pořádá v průběhu roku časté poznávací zájezdy na nejruznější slavná poutní místa. Jenom ve druhé polovině roku 2013 se uskutečnily hned tři zájezdy. Jednalo se o dva letecké zájezdy do Izraele a jeden zájezd do Říma. Další výlet je potom naplánován již na jaro 2014, opět do Izraele. Jedná se většinou o téměř desetidenní zájezdy se zajištěnými transfery přímo od želivského kláštera. Zájezd obsahuje bohatý duchovní a kulturní program, vedený samotnými želivskými premonstráty.

Zájemci o účast v zájezdu se mohou přihlašovat prostřednictvím želivského kláštera, který pak daný počet zájemců nahlásí cestovní kanceláři. Samotný klášter tedy zájezd organizačně nezajišťuje, ale spolupracuje v této oblasti s CK, která celý zájezd pořádá a zajišťuje všechny služby včetně ubytování či stravování.

4.2.5 Prodej upomínkových předmětů, vstupenek a klášterních produktů

V jedné z budov navazujících na klášter, byl zřízen obchůdek, který slouží jako prodejní místo upomínkových předmětů, jako jsou např. kalendáře, předměty s motivem želivského

kláštera a pohledy. Návštěvníci si zde mohou také zakoupit produkty místního klášterního pivovaru, tzn. všechny zde vyráběné druhy piv. Na tomto místě lze také zakoupit vstupenky na jednotlivé kulturní akce pořádané klášteřem.

Všem návštěvníkům Želiva je k dispozici prostorné parkoviště na klášterním nádvoří, které je zcela zdarma a tvoří jej zhruba 60 parkovacích míst.

5. Dotazníkové šetření⁴⁵

Do náboženského cestovního ruchu lze zařadit jak navštěvování náboženských obřadů a sakrálních památek samotnými věřícími, tak ale i výlety „obyčejných“ turistů, kteří jsou motivováni především prohlídkou církevních památek. Za účelem splnění cílů své diplomové se autor rozhodl uskutečnit své vlastní dotazníkové šetření, které má za úkol přispět k určení významu kláštera v Želivě pro cestovní ruch v dané oblasti. Želivský klášter je vyhledávaným poutním místem na Vysočině, které je hojně navštěvováno v průběhu celého roku. Dotazník byl sestaven tak, aby co nejlépe dokázal vystihnout charakter a složení přicházejících návštěvníků a zároveň aby obdržel případné podněty a názory, které pak mohou být použity k dalšímu zlepšování stávajících služeb. Počet otázek v dotazníku se ustálil na čísle devatenáct, aby svou přílišnou délkou respondenty neodradil. Co se týká skladby otázek, byly sem zařazeny jak otázky zaškrťovací, tak i vypisovací. Dotazník byl distribuován prostřednictvím recepce v prostorách kláštera, která zároveň slouží i jako prodejní místo upomínkových předmětů a lístků na různé akce.

5.1 Výsledky dotazníku

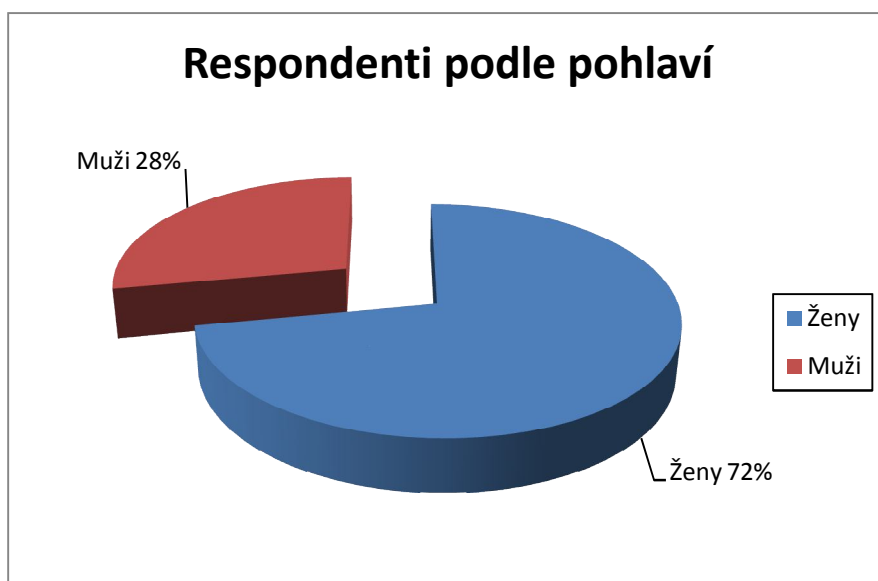
Pro vyplňování dotazníků nebyla určena žádná předem vybraná skupina respondentů. Průzkumu se mohli zúčastnit všichni návštěvníci kláštera. Dotazníkové šetření probíhalo v době od srpna do října 2013.

Složení respondentů podle pohlaví

Většinu respondentů v dotazníkovém šetření tvoří ženy, které se na celkovém počtu dotazovaných podílely 61 %. Mužů tedy bylo pouhých 39 %. Tento výsledek potvrzuje názor, že jsou ženy v Česku výrazně pobožnější než muži. Tento fakt je nejlépe viditelný přímo v kostelech, které jsou skutečně z větší části navštěvovány právě ženami.

⁴⁵ Kapitola zpracována na základě provedeného dotazníkového šetření

Graf č. 2: Složení respondentů podle pohlaví

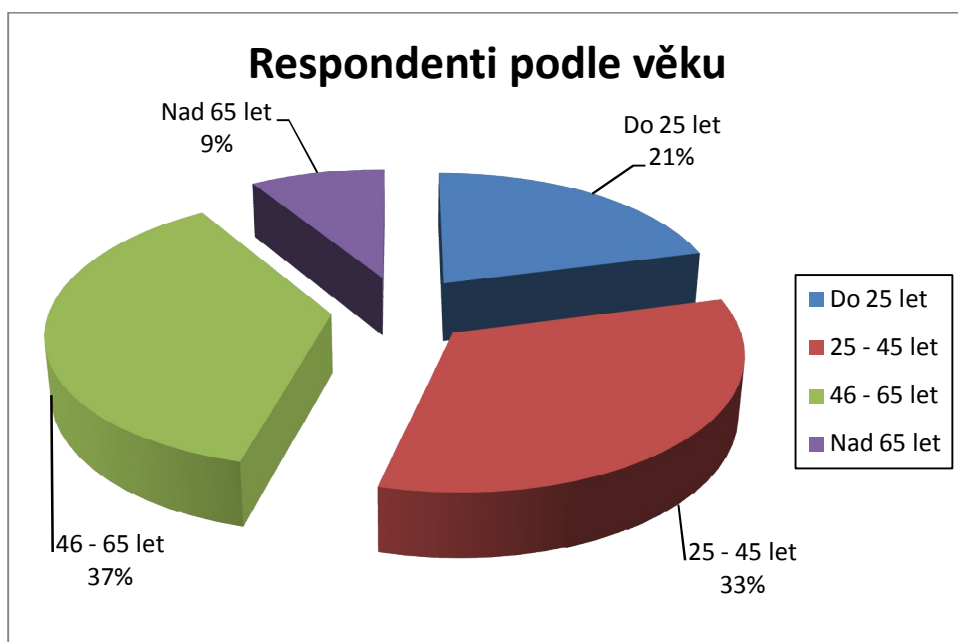

Zdroj: Výsledky dotazníkového šetření

Složení respondentů podle věku

Mezi respondenty tvořili nejpočetnější skupinu lidé patřící do věkové kategorie 46 – 65 let. Jednalo se o podíl 37 %. Druhou nejvíce zastoupenou skupinou byli lidé ve věku 25 – 45 let, kteří tvořili 33 %. Poměrně velké zastoupení měli se svými 21 % i mladí návštěvníci do 25 let. Mnoho naopak nebylo lidí starších 65 let. Ti tvořili pouhých 9 % návštěvníků.

Graf č. 3: Respondenti podle věku

Zdroj: Výsledky dotazníkového šetření

Složení respondentů podle nejvyššího dosaženého vzdělání

Nejvíce účastníků dotazníkového šetření patřilo do skupiny středoškolsky vzdělaných lidí. Tato skupina tvořila 56 %. Poměrně široce byla zastoupena i skupina lidí s dokončenou vysokou školou, kteří tvoří 42 %. Nejméně potom bylo lidí s výučním listem. Šetření se nezúčastnil nikdo, kdo by měl pouze základní vzdělání.

Graf č. 4: Respondenti podle nejvyššího dosaženého vzdělání

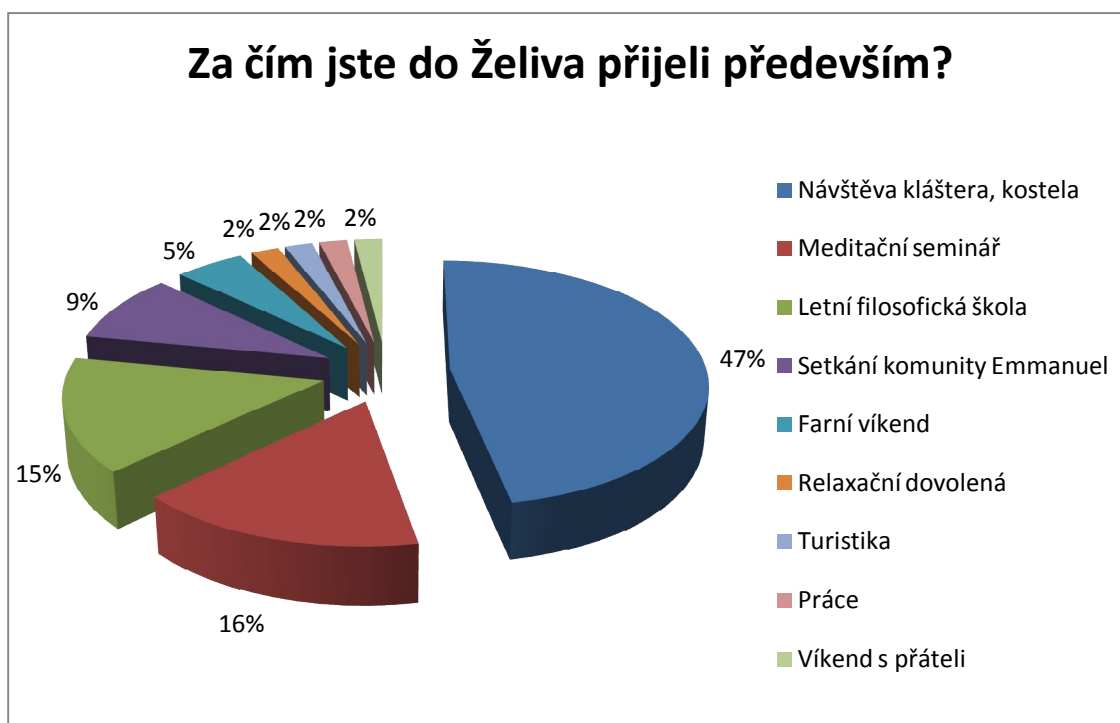

Zdroj: Výsledky dotazníkového šetření

Rozdělení respondentů podle motivu návštěvy

47 % dotázaných uvedlo jako hlavní důvod své cesty do Želiva návštěvu místního kláštera a kostela. Dalšími, téměř rovným dílem zastoupenými skupinami, byli ti, kteří do Želiva přijeli za účelem účasti na meditačním semináři (16 %) a letní filosofické škole (15 %). Za zmínku také stojí účastníci setkání katolické komunity Emmanuel, kteří tvořili 9 %. Mezi další uvedené motivy, patří například účast na farním víkendu (5 %). Relaxační dovolená, turistika, práce, či víkend s přáteli získaly shodně 2 % podíl.

Graf č. 5: Respondenti podle motivace příjezdu

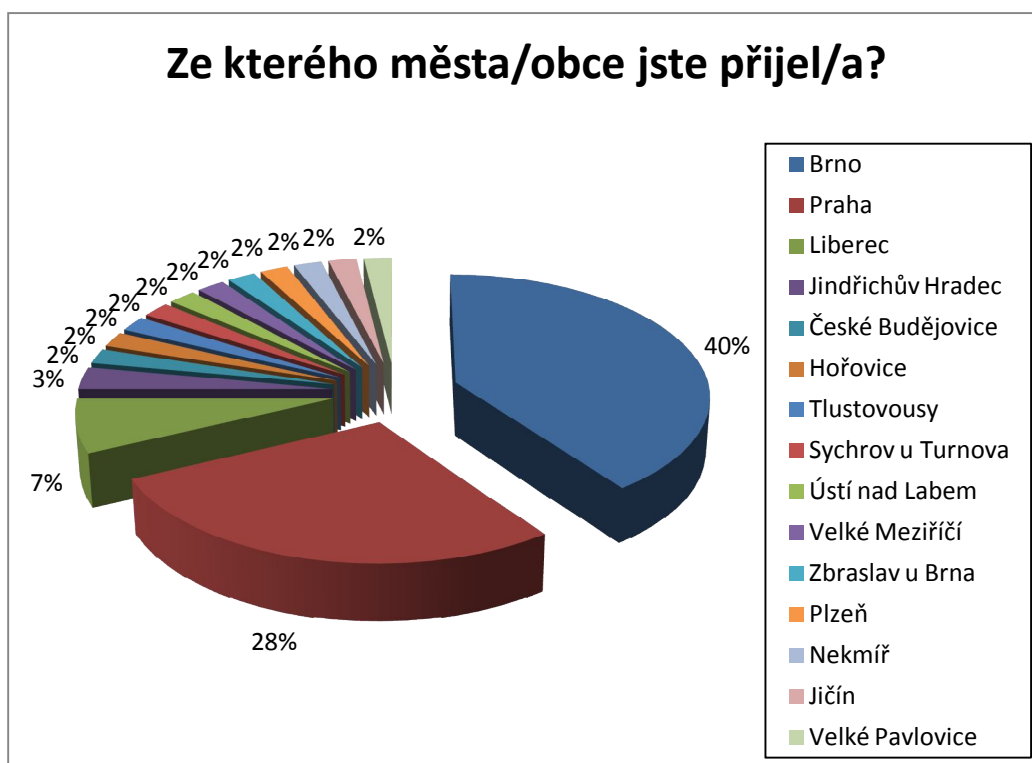

Zdroj: Výsledky dotazníkového šetření

Respondenti podle bydliště

Nejvíce respondentů možná překvapivě nedorazilo odnikud z blízkého okolí, ale ze vzdálené moravské metropole Brna. Respondenti z tohoto města tvořili celých 40 %. Další nejpočetnější skupinu tvořili návštěvníci z našeho hlavního města Prahy. Jednalo se o podíl 28 %. Další relativně početně zastoupenou skupinou byli návštěvníci z Liberce (7 %) a Jindřichova Hradce (3 %). Dále následují s podílem 2 % města České Budějovice, Hořovice, Tlustovousy, Sychrov u Turnova, Ústí nad Labem, Velké Meziříčí, Zbraslav, Plzeň, Nekmír, Jičín, Velké Pavlovice.

Graf č. 6: Respondenti podle místa bydliště

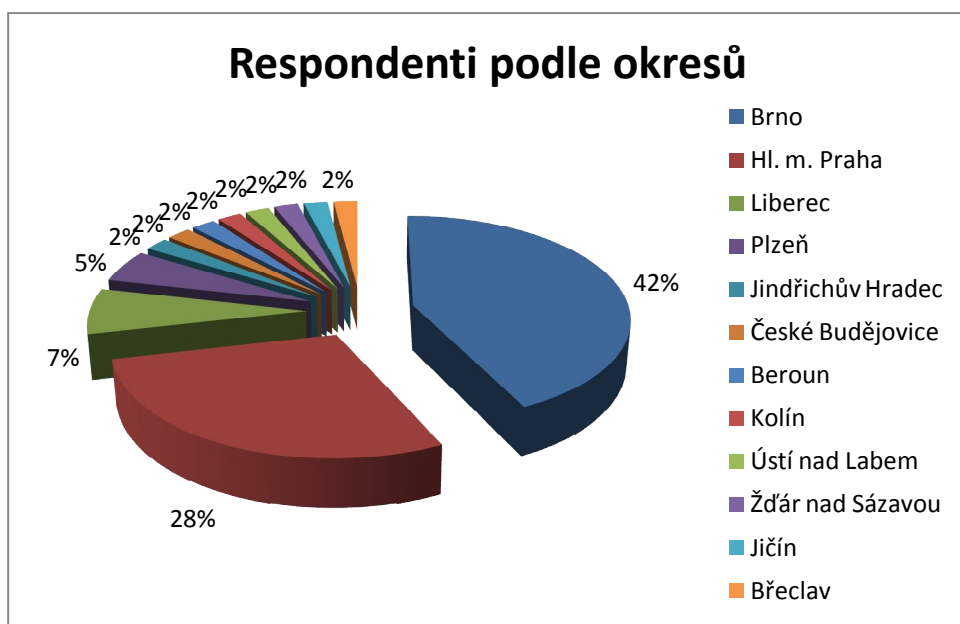
Zdroj: Výsledky dotazníkového šetření

Respondenti podle okresů

Z celkem 76 okresů, do kterých je území České republiky rozděleno, bylo v dotazníkovém šetření zastoupeno dvanáct z nich. Největší počet respondentů (42 %) připadá na okres Brno, ve kterém bylo k 31. 12. 2012 k trvalému pobytu přihlášeno 586 994 obyvatel.⁴⁶ Druhým nejpočetněji územním celkem byla Praha, která je vedena samostatně a nepatří do žádného ze 76 okresů. Se 7 % následuje Liberec, dále Plzeň (5 %) a rovným dílem 2 % se na dotazníkovém šetření podíleli návštěvníci z okresů Jindřichův Hradec, České Budějovice, Beroun, Kolín, Ústí nad Labem, Žďár nad Sázavou, Jičín a Břeclav.

⁴⁶ http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=DEMPU001_OK&&kapitola_id=368

Graf č. 7: Respondenti podle okresů

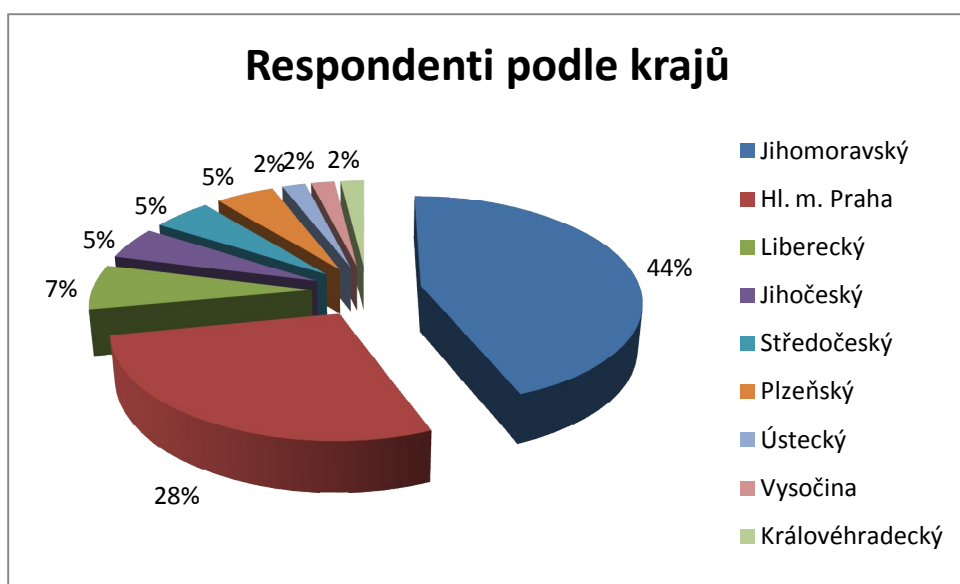

Zdroj: Výsledky dotazníkového šetření

Rozdělení respondentů podle krajů

Mezi účastníky dotazníkového šetření bylo zastoupeno 9 krajů z celkových 14. Nejvíce respondentů patřilo mezi zástupce Jihomoravského kraje (44 %), ve kterém bylo k červnu 2013 k trvalému pobytu přihlášeno 1 168 975 obyvatel.⁴⁷ Ten byl následován krajem Hlavní město Praha (28 %) a dále krajem Libereckým (7 %). Kraje Jihočeský, Středočeský a Plzeňský byly zastoupeny 5 %. Po 2 % procentech získaly kraje Ústecký, Vysočina a Královéhradecký.

Graf č. 8: Respondenti podle krajů

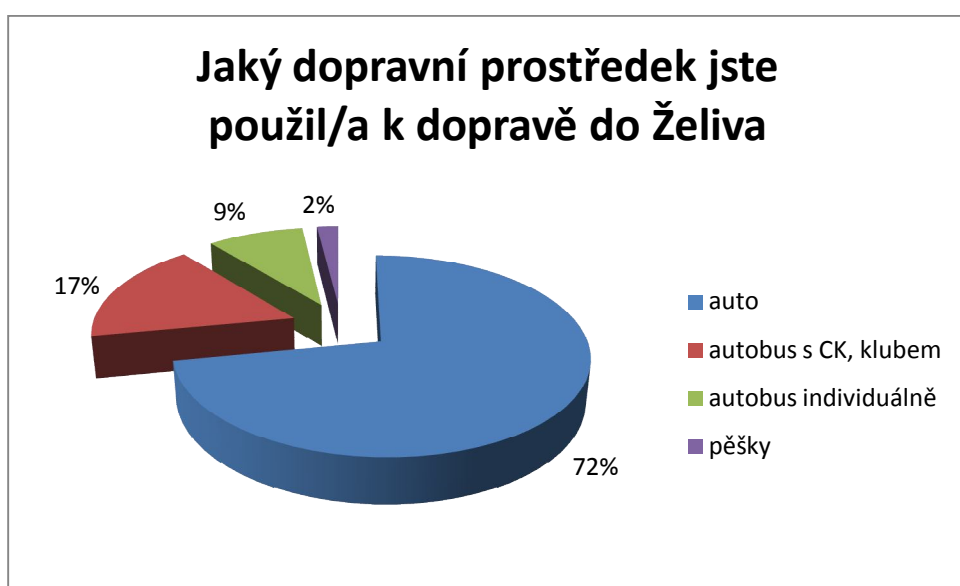
Zdroj: Výsledky dotazníkového šetření

⁴⁷ http://ciselnik.artega.cz/kraje_pocet_obyvatel_hruba_mzda_nezamestnanost.php

Rozdělení respondentů podle způsobu dopravy do Želiva

Nejčastěji používaným dopravním prostředkem pro návštěvníky želivského kláštera bylo osobní auto. Tento dopravní prostředek využilo pro svůj transport celých 72 % respondentů. O poznání menší část tvoří lidé, kteří pro svoji přepravu zvolili organizovanou dopravu autobusem v rámci zájezdu s cestovní kanceláří či klubem. V tomto případě se jedná o 17 % dotázaných. 9 % návštěvníků využilo individuální autobusovou dopravu. Pěšky přišla 2 % dotázaných.

Graf č. 9: Respondenti podle způsobu dopravy

Zdroj: Výsledky dotazníkového šetření

Respondenti podle počtu jejich návštěv v klášteře

Z šetření vyplývá, že velká část návštěvníků kláštera (49 %) zde byla úplně poprvé. Téměř stejně je ale velká i skupina lidí (46 %), kteří zde již minimálně jednou v minulosti byli a do Želiva se opakovaně vracejí. 5 % respondentů pak tvoří lidé, kteří želivský klášter navštěvují pravidelně.

Graf č. 10: Respondenti podle počtu jejich návštěv v klášteře

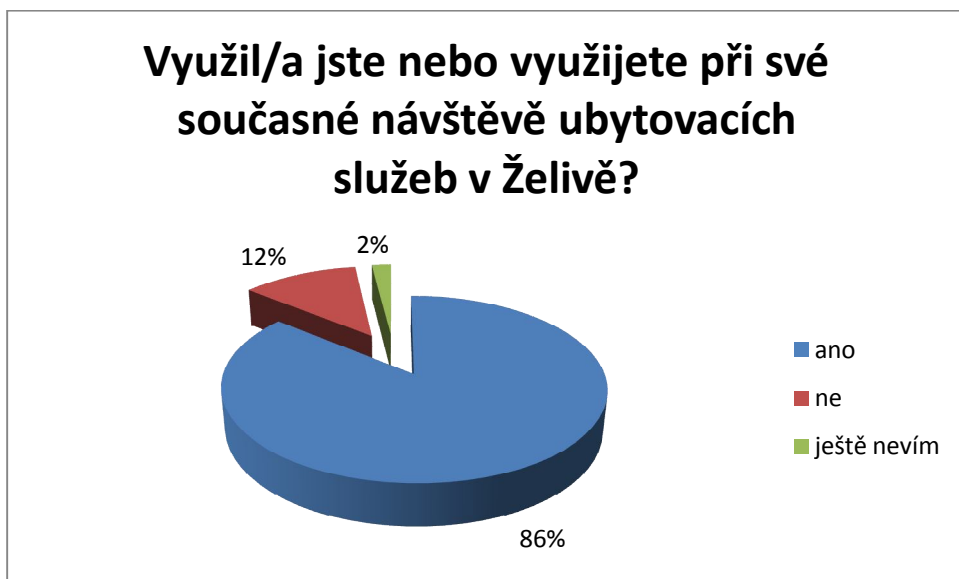

Zdroj: Výsledky dotazníkového šetření

Využití ubytovacích služeb v Želivě

Drtivá většina respondentů (86 %) mělo v plánu ubytovat se při své současné návštěvě kláštera přímo v obci Želiv. 12 % návštěvníků ubytování v Želivě neplánovalo a 2 % dosud nebyla rozhodnuta.

Graf č. 11: Respondenti podle ubytování v Želivě

Zdroj: Výsledky dotazníkového šetření

Rozdělení podle typu ubytování

Z návštěvníků, kteří se zároveň rozhodli v Želivě přenocovat, jich drtivá většina zvolila ubytování právě v Želivském klášteře (84 %). Pouze zlomek respondentů zvolil ubytování mimo klášter, a to buď u příbuzných či známých (2 %) nebo v penzionu a hotelu (2 %).

Graf č. 12: Respondenti podle typu ubytování

Zdroj: Výsledky dotazníkového šetření

Spokojenost se službami

Téměř tři čtvrtiny respondentů (72 %), kteří využili ubytování přímo v klášteře, byly se všemi službami plně spokojeni. Zbývajícím návštěvníkům nevyhovovalo v nejvíce případech jídlo (7 %), dále si někteří stěžovali na nemožnost večerního posezení např. v restauraci. Poslední skupina pak ještě vytýkala málo větrané prostory v přízemí a staré pokoje.

Graf č. 13: Respondenti podle spokojenosti se službami

Zdroj: Výsledky dotazníkového šetření

Zdroj informací o klášteře

60 % respondentů se o klášteře dozvědělo od svých známých a na základě toho se pak rozhodlo k jeho osobní návštěvě. Dalších 14 % se poprvé o klášteře doslechlo prostřednictvím internetu. 9 % si nevzpomíná, kde získali své prvotní informace o klášteře. Ve škole se o klášteře dozvědělo 7 % respondentů a posledních 5 % se o něm dozvědělo z tisku.

Graf č. 14: Respondenti podle zdroje informací o klášteře

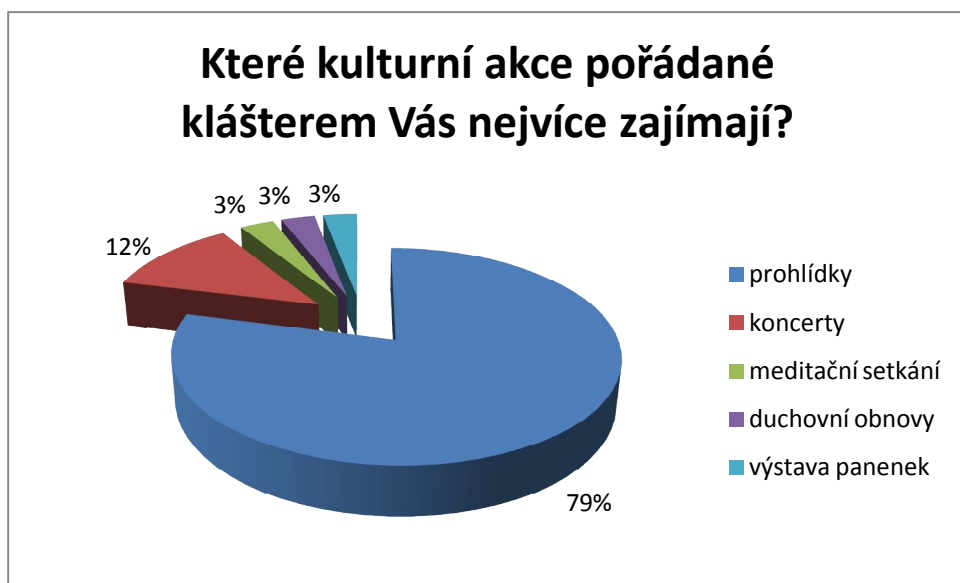

Zdroj: Výsledky dotazníkového šetření

Zájem o kulturní akce

Z průzkumu vyplývá, že většina návštěvníků (79 %) má největší zájem o prohlídky prostor kláštera a klášterního pivovaru. Značná část respondentů (12 %) na prvním místě uváděla koncerty. Část dotázaných si nejvíce cení meditačních setkání, duchovní obnov a zdejší výstavy panenek. Tyto poslední tři kategorie získaly shodně 3 %.

Graf č. 15: Respondenti podle typu preferovaných akcí

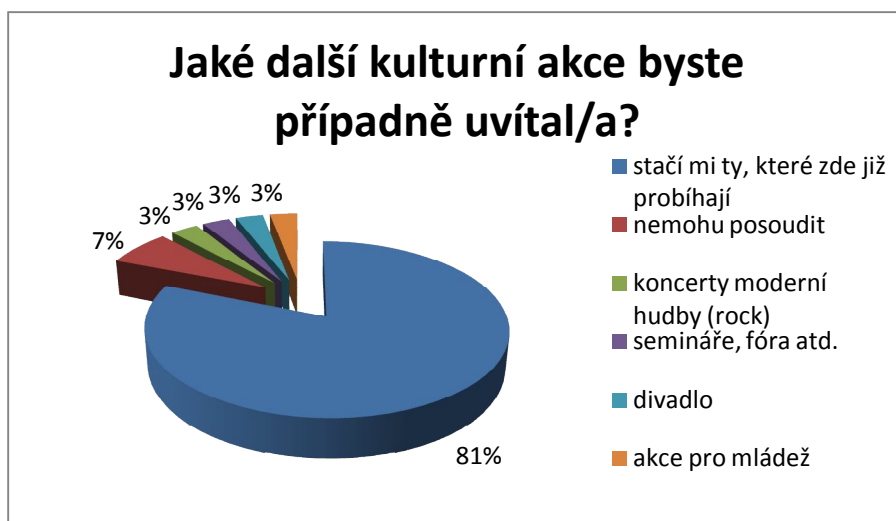

Zdroj: Výsledky dotazníkového šetření

Návrhy na pořádání nových akcí

Respondenti byli většinou spokojeni se současnou nabídkou kulturního vyžití (81 %). 7 % dotázaných nedokázalo vyjádřit na danou věc svůj názor. Zbylí respondenti potom navrhli pořádání dalších seminářů a fór (3 %), hraní divadelních představení (3 %) a více akcí pro mládež (3 %).

Graf č. 16: Respondenti podle nových navrhovaných akcí

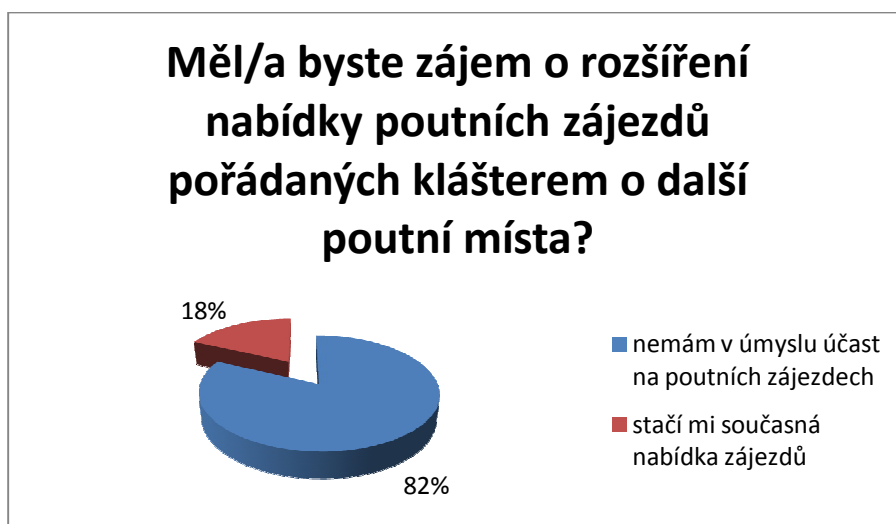

Zdroj: Výsledky dotazníkového šetření

Poutní zájezdy

Více než tři čtvrtiny respondentů (82 %) uvedlo, že nemají v plánu účastnit se jakéhokoliv poutního zájezdu. Zbýlých 18 % je potom schopno vybrat si z již existující nabídky zájezdů, které klášter pořádá a žádné další destinace jim tedy nechybí.

Graf č. 17: Respondenti podle zájmu o nové zájezdy

Zdroj: Výsledky dotazníkového šetření

Rozdělení respondentů podle toho, zda mají v plánu klášter navštívit znovu

Většina dotázaných návštěvníků kláštera (59 %) uvedla, že prozatím další návštěvu neplánuje. Avšak velmi výrazná část respondentů (41 %) již při své poslední návštěvě věděla, že se sem chce v budoucnu znovu vrátit.

Graf č. 18: Respondenti podle toho, zda mají v plánu klášter navštívit znovu

Zdroj: Výsledky dotazníkového šetření

Složení respondentů podle frekvence, se kterou navštěvují církevní památky

Nejvíce dotázaných (59 %) navštěvuje církevní památky zhruba 1 – 5x ročně. Velkou měrou (22 %) je zastoupena i skupina lidí, kteří do církevních památek zavítají více než 10x do roka. 14 % respondentů navštíví církevní památku maximálně 6 – 10x ročně a jen malý zlomek lidí (5 %) nenavštíví žádnou církevní památku v průměru ani jednou do roka.

Graf č. 19: Respondenti podle navštěvování církevních památek

Zdroj: Výsledky dotazníkového šetření

Velká část respondentů (40 %) uvedla, že kromě želivského kláštera žádnou další památku v okolí nenavštívila. O polovinu větší počet dotázaných (60 %) však odpověděl, že kromě kláštera navštívil i některé obce a atraktivity v okolí. 38 % například zavítalo do obcí Červená řečice, Křemešník a Číhošť. 5 % podíl respondentů navštívil také Humpolec, Kocandu, přilehlou ÚN Trnávku či okolní přírodu a kalvárii. Několik respondentů (2 %) se podívalo také na horu Blaník a do zámeckého parku ve Vlašimi.

Graf č. 20: Respondenti podle toho, zda navštěvují i atraktivity v okolí

Zdroj: Výsledky dotazníkového šetření

5.2 Vyhodnocení dotazníku

Mezi nejdůležitější části diplomové práce patřilo vypracování dotazníku a zpracování jeho výsledků. Dotazníkové šetření probíhalo v premonstrátském klášteře v Želivě v období mezi srpnem a listopadem 2013. Snahou bylo pomocí dotazníku co nejvýstižněji popsat návštěvníky, kteří se účastní náboženského cestovního ruchu, dozvědět se o motivech jejich návštěvy, využívaných službách či organizaci jejich cest.

Z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že typickým návštěvníkem želivského kláštera je žena ve věku mezi 46 a 65 lety se středoškolským vzděláním. Překvapením je fakt, že poměrně hojně byla mezi návštěvníky zastoupena věková skupina do 25 let, která tvořila celou pětinu dotázaných (21 %). Z tohoto výsledku lze usuzovat, že ani nejmladší generace není zcela lhostejná k otázkám víry, náboženství a jejich poznání. Vyvrací se tak zde mýtus, že víra je v současné době záležitostí pouze lidí důchodového věku. Lidé starší 65 let totiž tvořili pouhých

9 % dotázaných. Hlavním motivem pro návštěvu Želiva byla pro dotázané samotná návštěva kláštera. Dalšími motivy, které rozhodně nebyly zanedbatelné, byly akce navázané přímo na klášter. Šlo například o farní víkendy, meditační semináře apod. To svědčí o důležitosti podobných akcí pořádaných klášteřem, kterému se takovýmto způsobem výrazně zvyšuje návštěvnost i povědomí o klášteři. Asi nejvíce překvapivý byl výsledek otázky na místo původu návštěvníků. Ukázalo se, že nejvíce respondentů bylo z Jihomoravského kraje a poté z Prahy. Vysočina skončila paradoxně na jednom z posledních míst s pouhými 2 %. Tento výsledek je na jedné straně velmi povzbudivý. Svědčí totiž o vysokém povědomí lidí o klášteři v nejrůznějších koutech naší země. Je tedy vidět, že zdejší klášter je v Česku, alespoň mezi účastníky náboženského cestovního ruchu, velice známý. Na druhou stranu by možná bylo dobré získat vyšší podíl návštěvníků z kraje Vysočina, kteří jsou v regionu doma. Drtivá většina dotázaných použila k dopravě do Želiva automobil, což není nijak překvapivé, jelikož doprava vlakem není možná a pravidelnými autobusovými linkami dosti omezená.

Velká část návštěvníků se do kláštera opakovaně vrací (46 %) a zároveň sem jezdí dosti návštěvníků nových (49 %). To ukazuje na oblíbenost kláštera, kterému se daří, aby se sem velké množství lidí rádo vracelo a současně sem jezdí stále více nových návštěvníků, kteří se o klášteři většinou dozvěděli z vyprávění přátel a známých, což také vyplynulo z jedné z otázek. Pokud návštěvníci kláštera uvažují o ubytování v Želivě, téměř vždy využijí ubytovacích služeb přímo v klášteři, přičemž s úrovní poskytovaných služeb je jich většina plně spokojena. Co se týká kulturních akcí pořádaných klášteřem, většinu návštěvníků zajímají právě prohlídky kláštera a také koncerty. Většině z nich stačí jejich současná nabídka, avšak objevily se návrhy na pořádání rockových koncertů, divadla či dalších seminářů. V otázce poutních zájezdů stačí většině dotázaných současná nabídka zájezdů, avšak většina z nich o účasti na jakémkoliv zájezdu neuvažuje. Celých 59 % respondentů, že co se týká frekvence navštěvování církevních památek, alespoň jednou až pětkrát do roka takovouto návštěvu uskuteční. Většina návštěvníků kláštera při své návštěvě Želiva zavítá i do okolí a navštíví i jiné atraktivity v okolní krajině. 40 % dotázaných však nic dalšího nenavštíví a hlavním motivem k návštěvě Želiva pro ně zůstává klášter, což svědčí o jeho důležitosti pro region.

5.3 Návrhy a doporučení⁴⁸

V návaznosti na provedené dotazníkové šetření bude v této podkapitole uvedeno několik návrhů, které by mohl klášter realizovat za účelem zvýšení své atraktivity pro potenciální

⁴⁸ Kapitola zpracována na základě výsledků dotazníkového šetření a konzultací s opatem Jáchymem Jaroslavem Šimkem

návštěvníky. Veškeré zde uvedené projekty jsou v souladu se zachováním genia loci tohoto místa a byly konzultovány s opatem želivského kláštera Jáchymem Jaroslavem Šimkem. Některé z nich jsou již ve fázi příprav.

Rockové bohoslužby

Cílem tohoto projektu by mělo být oslovení především mladých lidí jejich přilákání k víře. Inspirací k takovýmto bohoslužbám mohou být podobné akce jinde ve světě, kde je něco takového velice běžné. Příkladem může být tzv. Hillsong v Austrálii, což je větší kostel, který svým tvarem připomíná stadion. S kapacitou 3 500 lidí tak během pěti nedělních bohoslužeb docílí celkové návštěvnosti až 15 000 osob. Místem konání těchto bohoslužeb by se mohla stát zdejší opatská zahrada, kde je dostatek prostoru pro pódium a po úpravě terénu i místo pro dostatečný počet lidí. Celková kapacita kostela, kde se nyní konají mše, je zhruba 1 000 lidí. Na případné open-air bohoslužby by se vešlo o poznání větší množství lidí. Co se týká interpretů, kteří by mohli na bohoslužbách vystupovat, mělo by se jednat především o vycházející talenty např. z uměleckých škol a konzervatoří, pro které by bylo vystupování na těchto akcích zároveň i dobrou reklamou a jejich zapojení do projektu by tak bylo výhodné pro obě strany. Klášter by tímto ušetřil na závratných honorářích, které by byly spojeny s účinkováním profesionálních hudebních uskupení.

Vytvoření poutního místa

Při povýšení želivského kláštera na poutní místo by došlo k výraznému zvýšení jeho celkové návštěvnosti. Opatský kostel by mohl být po prvotní opravě povýšen na baziliku a vznik poutního místa by se tímto způsobem mohl uskutečnit. Tímto krokem by se klášter opět více otevřel veřejnosti a širšímu spektru návštěvníků.

Díky dotacím z norských fondů je tento projekt již nyní ve fázi příprav.

Výstavba klášterní restaurace a pivnice

V rámci církevních restitucí by měl klášter získat určité finanční prostředky, které by měly být použity na spuštění projektů, které budou generovat finanční příjmy. Jelikož má klášter již nyní svůj vlastní pivovar, bylo by výhodné vybudovat i svou vlastní restauraci či pivnici, ve které by prodával klášterní pivo. Tímto by splnil podmínky pro přidělení finanční podpory. Existence takového zařízení by samozřejmě podpořila prodej piva z místního pivovaru a zvýšila objem výroby. Současně by opět došlo k prohloubení společenského života v klášteře.

Projekt klášterní restaurace je již v současnosti zpracován a čeká na zahájení realizace.

Rekonstrukce usedlosti Temechov

Jedná se o soubor několika staveb, které klášter v nejbližší době plánuje koupit. V prostorách zdejších budov je dostatek místa pro realizaci i několika projektů najednou.

Usedlost by mohla být například místem vhodným pro podnikání v oblasti agroturistiky. Část statku by tak mohla sloužit zemědělským účelům, chovu hospodářských zvířat a ubytování návštěvníků. Vzniknout by zde také mohlo lesní družstvo, jelikož klášter má v plánu si spravovat lesy vrácené v restitucích sám a získané peníze využít k investicím na další projekty.

Dalšími projekty, které by mohly navýšit zájem veřejnosti a podpořit návštěvnost kláštera, by mohlo být **zpřístupnění Trčkova hradu** a některých dalších, veřejnosti dosud nepřístupných prostor. Zdejší prelatura, která je nyní v havarijním stavu, by v budoucnu mohla posloužit jako prostor pro vytvoření **muzea kláštera**. Dále, pokud by se podařilo získat dostatek finančních prostředků, by bylo možné zrekonstruovat půdní prostory kostela a přeměnit je na **ubytovací kapacity** např. pro budoucí poutníky, ale i pro běžné návštěvníky. Některé nevyužité prostory klášterního komplexu by se výhledově mohly přebudovat na **domov pro seniory** a klidovou zónu.

6. Závěr

Co se týká celkové konkurenceschopnosti kraje Vysočina na poli náboženského cestovního ruchu, je jisté, že má zájemcům o tento druh turismu rozhodně co nabídnout. Na jeho území se nachází hned tři památky zařazené na seznam světového kulturního dědictví UNESCO. Dvě z těchto atraktivit potom patří právě do kategorie církevních památek.

Z výsledků diplomové práce vyplývá, že želivský klášter má v kraji Vysočina v oblasti cestovního ruchu velice silnou konkurenci. Z analýzy návštěvnosti nejvýznamnějších atraktivit kraje a samotného kláštera, je vidět, že prvním třem nejnavštěvovanějším turistickým cílům želivský klášter, alespoň prozatím, nemůže konkurovat. Pokud se však provede srovnání návštěvnosti kláštera pouze v rámci církevních památek, je na tom želivský klášter poměrně dobře a může se směle poměřovat s některými z nejvíce navštěvovaných církevních památek v kraji. V porovnání s dalším z premonstrátských klášterů na Vysočině – klášterem Nová Říše si želivský klášter stojí nesrovnatelně lépe. Zatímco první z nich disponoval v minulých letech návštěvností pouhých několika stovek lidí a teprve v roce 2011 dokázal překročit hranici 1 000 návštěvníků, želivský klášter jich každým rokem přiláká několik tisíc. Klášter v Želivě se navíc může pyšnit neustále se zvyšující návštěvností, která od roku 2009 nepřetržitě roste. U velkého množství atraktivit v kraji a to jak světských, tak i církevních je trend často opačný. Jejich návštěvnost klesá anebo přinejmenším stagnuje.

Za zvyšováním povědomosti veřejnosti o želivském klášteře stojí především vysoká míra nasazení zdejších organizátorů kulturního života. Analýza současného využití Kláštera v Želivě prokázala, že zdejší klášter je dějištěm velkého množství kulturních akcí, které se zde konají v průběhu celého kalendářního roku. Jedná se jak o akce komerční, tak i ty s kulturně-výchovnou funkcí. Klášter je také veden zkušenými manažery a spravován lidmi s dobrými ekonomickými znalostmi. Díky těmto skutečnostem se daří získávat peníze na realizování některých projektů, díky kterým se postupně daří zvyšovat atraktivitu kláštera a tím i jeho návštěvnost. Posledním takovýmto projektem byla například rekonstrukce ambitů v prostorách kláštera, která byly v nedávné době dokončena a v současné době jsou již tyto prostory přístupné v rámci prohlídek organizovaných klášterem.

I přes veškeré rekonstrukční práce, které byly do této doby uskutečněny se v klášterním areálu stále nacházejí místa, která jsou veřejnosti zatím nepřístupná, a to kvůli špatnému stavu těchto prostor. Dá se předpokládat, že postupem času dojde i ke zpřístupnění těchto míst, jelikož vedení kláštera je poměrně úspěšné při získávání finančních prostředků. V rámci církevních

restitucí by měly být klášteru vráceny pole a lesy, které by měly být dalším zdrojem příjmů. Podnikatelské činnosti se klášter věnuje již nyní a to především díky klášternímu pivovaru, který byl opětovně zprovozněn před několika lety.

O rostoucí oblibě želivského kláštera mezi vyznavači náboženského, ale i kulturně-poznávacího cestovního ruchu svědčí i výsledky dotazníkového šetření na základě kterého byly navrženy některé projekty, které by dále mohly zvýšit atraktivitu kláštera v očích veřejnosti. Z něj vyplynulo, že klášteru se daří nejen lákat stále nové návštěvníky, ale i docílit toho, že se sem opakovaně vrací i ti, co už zde někdy dříve byli. Dá se předpokládat, že obliba této destinace v budoucnu i nadále výrazně poroste a návštěvnost se tak bude neustále zvyšovat. Toto tvrzení vychází především z plánu zdejšího opata, udělat ze zdejšího opatského kostela baziliku a vytvořit zde tak poutní místo.

Závěrem lze tedy říci, že klášter v Želivě v posledních letech získává mezi ostatními atraktivitami regionu velmi silnou pozici, která může pod současným velice schopným vedením kláštera dále sílit.

Prameny

- Baštová M., Cvachová T.: Pražská Loreta – Průvodce poutním místem, Řád menších bratří kapucínů, Praha 2001, ISBN 80-902776-6-7
- Černý, J.: Poutní místa jihozápadní moravy. 1. vydání, Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, spol. s r. o., 2005. 302 s. ISBN 80-86559-15-7
- David, P., Soukup, V.: 777 kostelů, klášterů, kaplí České republiky. 1. vydání, Praha: Kartografie, 2002. 308 s. ISBN 80-7011-708-7.
- Dibelková, I. a kol.: Poutní místa v Čechách, Olympia, Praha 2004, ISBN 80-7033-844-X
- Dibelková, I.: Poutní místa na Moravě a ve Slezsku, Olympia, Praha 2005, ISBN 80-7033-875-X
- Horyna, M.: J. B. Santini-Aichel: Život a dílo. 1. vydání, Praha: Karolinum, 1999. 487 s. ISBN 80-7184-664-3
- Charouz, J. I.: Oživené dědictví (brožura)
- Charouz, J. I.: Šest hrdinských let – Internační tábor Želiv 1950-1956 (brožura)
- Indrová, J. a kol.: Cestovní ruch I., Oeconomica, Praha 2004, ISBN 80-245-0799-4
- Kesner, L.: Management kulturního cestovního ruchu. 1. vydání, Praha: Cultropa, 2008. 183 s. ISBN 80-7033-0876-8
- Kupečková, Vendula. Postavení českých poutních míst v mezinárodním cestovním ruchu, Praha, 2008. 73 s. Diplomová práce. Vysoká škola ekonomická v Praze
- Ludvíčková, Anna. Analýza náboženského cestovního ruchu v Pardubickém kraji, Praha, 2012. 90 s. Diplomová práce. Vysoká škola ekonomická v Praze

- Petrů, Z.: Základy ekonomiky cestovního ruchu, Idea Servis, Praha 1999, ISBN 80-85970-29-5
- Sedlák, J.: Jan Blažej Santini: Setkání baroku s gotikou. 1. vydání, Praha: Vyšehrad, 1987. 251 s.
- Večeřová, P.: Kláštery v Čechách, na Moravě, ve Slezsku, Olympia, Praha 2005, ISBN 80-7033-0876-8
- Veverková, B.: Vliv náboženských svátků na cestovní ruch Vysočiny, Praha, 2011. 76 s. Diplomová práce. Vysoká škola ekonomická v Praze
- Vysočina – Dědictví minulosti, 2005 (brožura)

Internetové zdroje:

- tic.jihlava.cz
- www.atlasceska.cz
- www.brandysko.cz
- www.czechtourism.com
- www.czso.cz/xj/redakce.nsf/i/home
- www.hrad.cz/cz/prazsky_hrad
- www.hradkamen.cz
- www.hrad-lipnice.eu
- www.hostyn.cz
- www.chramsvatebarbory.cz
- www.katedralapraha.cz
- www.kr-stredocesky.cz/portal
- www.kr-vysocina.cz
- www.kudyznudy.cz
- www.kutnahora.cz
- www.loreta.cz
- www.mesto-telc.cz/
- www.mkcr.cz
- www.mmr.cz

- www.mupe.cz
- www.musicafigurata.cz
- www.namestnosl.cz
- www.nedvedice.cz
- www.nipos-mk.cz
- www.npu.cz
- www.pelhrimovsko.cz/
- www.poutnidum.cz
- www.pragjesu.info
- www.sikland.cz
- www.strahovskyclaster.cz
- www.tipynavylet.cz
- www.trebic.cz
- www.velehrad.cz
- www.vysocinatourism.cz
- www.zeliv.eu

Osobní konzultace:

- Jáchym Jaroslav Šimek, opat želivského kláštera
- Lenka Vacková, manažerka kláštera v Želivě
- Čeněk Jůzl, místostarosta Havlíčkova Brodu

Další zdroje:

Internetová a telefonická komunikace s pracovníky TIC a správci památkových objektů

Seznam tabulek, grafů a obrázků

Tabulka č. 1: Přístupnost poutního kostela sv. Jana Nepomuckého

Tabulka č. 2: Návštěvnost významných památek a atraktivit na Vysočině

Tabulka č. 3: Hosté v hromadných ubytovacích zařízeních podle krajů v roce 2012

Tabulka č. 4: Počet přenocování HUZ v kraji Vysočina v roce 2012

Tabulka č. 5: Hosté v HUZ dle krajů v prvním pololetí 2013

Tabulka č. 6: Počty přenocování v HUZ podle krajů v 1. Pololetí 2013

Tabulka č. 7: Ceny pronájmu sálů a učeben

Graf č. 1: Zahraniční hosté v hromadných ubytovacích zařízeních v kraji Vysočina v roce 2012

Graf č. 2: Složení respondentů podle pohlaví

Graf č. 3: Respondenti podle věku

Graf č. 4: Respondenti podle nejvyššího dosaženého vzdělání

Graf č. 5: Respondenti podle motivace příjezdu

Graf č. 6: Respondenti podle místa bydliště

Graf č. 7: Respondenti podle okresů

Graf č. 8: Respondenti podle krajů

Graf č. 9: Respondenti podle způsobu dopravy

Graf č. 10: Respondenti podle počtu jejich návštěv v klášteře

Graf č. 11: Respondenti podle ubytování v Želivě

Graf č. 12: Respondenti podle typu ubytování

Graf č. 13: Respondenti podle spokojenosti se službami

Graf č. 14: Respondenti podle zdroje informací o klášteře

Graf č. 15: Respondenti podle typu preferovaných akcí

Graf č. 16: Respondenti podle nových navrhovaných akcí

Graf č. 17: Respondenti podle zájmu o nové zájezdy

Graf č. 18: Respondenti podle toho, zda mají v plánu klášter navštívit znovu

Graf č. 19: Respondenti podle navštěvování církevních památek

Graf č. 20: Respondenti podle toho, zda navštěvují i atraktivity v okolí

Obrázek č. 1: Stavebně-historický vývoj klášterního areálu

Obrázek č. 2: Púdorys a prostory kláštera

Seznam příloh

Příloha č. 1: Rozpis pokojů a lůžek v klášteře 2013

Příloha č. 2: Želivský klášter

Příloha č. 3: Strahovský klášter

Příloha č. 4: Interiér kostela Narození Panny Marie - varhany

Příloha č. 5: Zrekonstruované ambity kláštera

Příloha č. 6: Vstup do Opatské zahrady

Příloha č. 7: Nádvoří před klášterem

Příloha č. 8: Organizační struktura želivského kláštera

Příloha č. 9: Kompletní podoba dotazníku

Příloha č. 1: Rozpis pokojů a lůžek v klášteře 2013

ROZPIS POKOJŮ A LŮŽEK 2013

Patro - pravé křídlo/č.pokoje			18pokojů/75lůžek
Počet lůžek			
101	5		Pro pokoje 101 - 116 jsou společná soc.zař. A sprchy. Dámy (6 x WC, 6 x sprcha). Páni (4 x WC, 2 x pisoár, 4 x sprcha)
102	4		
103	5		
103A	4		
103B	5		
104	8		
105	4		
106	4		
107	4		
108	5		
109	4		
110	4		
111	4		
112	4		
113	4		
114	3		Pokoje 114 a 115 jsou propojeny,
115	2		vhodné pro rodinu
116	2		
Patro - levé křídlo/č.pokoje			6pokojů/10lůžek
117	1		Pro pokoje 117 - 120 jsou společná soc.zař. A sprchy. (3x WC, 1 x sprcha)
118	1		
119	1		
120	2		
121	2		(pokoj se soc.zař. a sprchou)
122	3		(pokoj se soc.zař. a sprchou)
Přízemí			9pokojů/24lůžek
1	2		Pro pokoje 1 - 5 a 8 - 10 společná soc.zař. A sprchy. Dámy (3 x WC, 2 x sprcha). Páni (2 x WC, 2 x pisoár, 2x sprcha)
2	3		
3	2		
4	3		
5	3		
6	3		(pokoj se soc.zař. a sprchou)
8	2		
9	2		
10	4		
CELKEM	109		
apartmán 1	2		3 x ložnice, obývací pokoj, kuchyň, příslušenství
	2		
	2		

CELKEM	6		
TÁBOR	20		ubytování v sále
celkem lůžek/pokojů	109/33 + 6/apartmán + 20/tábor		

Zdroj: <http://zeliv.eu/hostel/pokoje-struktura-pokoju/>

Příloha č. 2: Želivský klášter

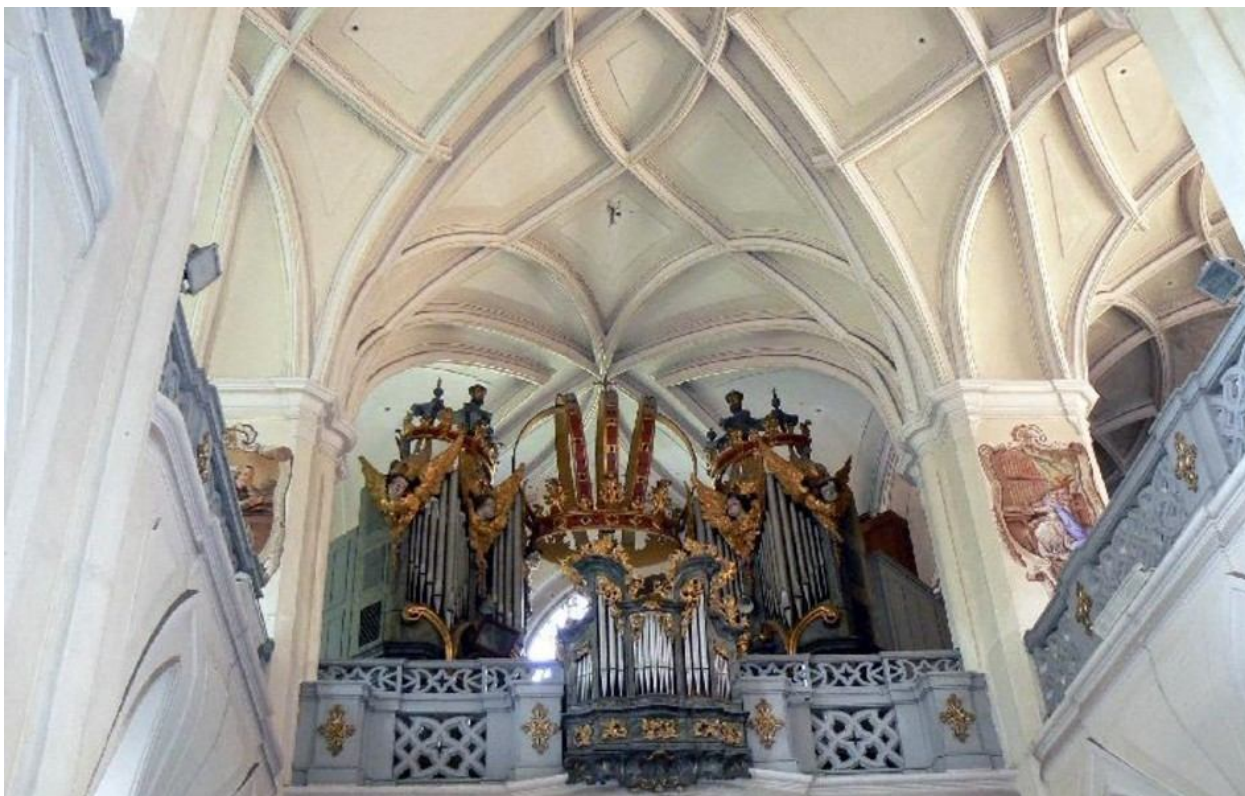
Zdroj: <http://www.dedictvivysociny.cz/cz/kultura/pamatky-50/cirkevni-3/?id=525>

Příloha č.3: Strahovský klášter

Zdroj: http://turistickyatlas.cz/vse/misto/7156_strahovsky-klaster.html

Příloha č. 4: Interiér kostela Narození Panny Marie - varhany

Zdroj: <http://www.turistik.cz/cz/kraje/vysocina/okres-pelhrimov/zeliv/zelivsky-klaster/galerie/17545/>

Příloha č. 5: Zrekonstruované ambity kláštera

Zdroj: <http://zeliv.eu/turisticky-portal/fotogalerie/klaster-zeliv.html>

Příloha č. 6: Vstup do Opatské zahrady

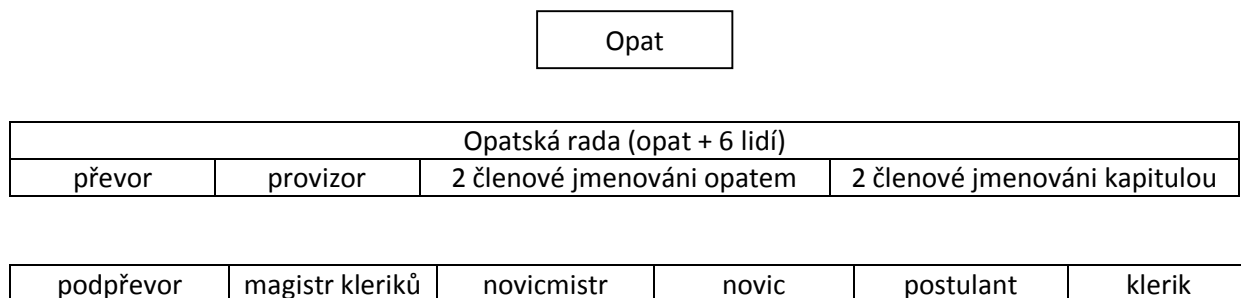
Zdroj: <http://zeliv.eu/turisticky-portal/fotogalerie/klaster-zeliv.html>

Příloha č. 7: Nádvoří před klášterem

Zdroj: <http://zeliv.eu/turisticky-portal/fotogalerie/klaster-zeliv.html>

Příloha č. 8: Organizační struktura želivského kláštera

Manažeři kláštera, osoby pro styk s veřejností

Lenka Vacková

Ing. František Marek

Příloha č. 9: Kompletní podoba dotazníku

1. Ze kterého města/obce jste přijel/a?

.....

2. Jaký dopravní prostředek jste použil/a k dopravě do Želiva?

☐ auto	☐ autobus (organizovaně s CK, klubem apod.)
☐ autobus (individuálně)	☐ přišel/přišla jsem pěšky ☐ na kole

3. Jak byste hodnotil/a možnosti parkování?

☐ s parkováním nebyl problém	☐ byl problém zaparkovat auto
☐ chyběly prostory pro uložení kol (stojany)	

4. Po kolikáté jste již na návštěvě želivského kláštera, kostela?

☐ Jsem zde poprvé
☐ Již jsem zde párkrát byl/a
☐ Jezdím (chodím) sem pravidelně

5. Za čím jste do Želiva přijeli především?

- ☐ návštěva kláštera, kostela
- ☐ návštěva příbuzných či známých
- ☐ jiný motiv (vypište).....

6. Využil/a jste nebo využijete při své současné návštěvě ubytovacích služeb v Želivě?

- ☐ ano
- ☐ ne
- ☐ ještě nevím

7. Jestliže ano, jaký typ?

- ☐ ubytování v klášteře
- ☐ penzion či hotel
- ☐ ubytování u příbuzných či známých
- ☐ jiné (vypište)

8. Pokud jste byli v klášteře ubytováni, byli jste se všemi službami plně spokojeni? Pokud ne, co byste rádi změnili?

- ☐ Nebyl/a jsem ubytovaný v klášteře
- ☐ Byl/a jsem plně spokojen/a
- ☐ Byl/a jsem nespokojen/a s (vypište)

.....

9. Odkud jste se o klášteře dozvěděl/a?

- ☐ Z internetu
- ☐ Z tisku
- ☐ Od známých
- ☐ Z televize
- ☐ Z rádia
- ☐ Odjinud (vypište).....

10. Které kulturní akce pořádané klášterem Vás nejvíce zajímají (prohlídky kláštera, kino, koncerty a jiné...) vypište

.....

11. Jaké další kulturní akce byste případně uvítal/a?

- ☐ Stačí mi ty, které zde již probíhají
- ☐ Měl/a bych zájem o (vypište).....

12. Máte tip na jakékoliv vylepšení některé z akcí pořádaných klášterem, které jste se účastnili? (ať už po stránce obsahové, organizační či jiné) V případě že ano, vypište jej prosím zde:

.....

13. Měl/a byste zájem o rozšíření nabídky poutních zájezdů pořádaných klášterem o další poutní místa?

- ☐ Nemám v úmyslu účast na poutních zájezdech
- ☐ Stačí mi současná nabídka zájezdů
- ☐ Uvítal/a bych zájezdy na tato poutní místa (vypište).....

14. Máte v plánu v budoucnu navštívit klášter či některou z jeho akcí znovu?

- ☐ Ano, již teď o tom uvažuji
- ☐ Zatím další návštěvu neplánuji

15. Jak často navštěvujete církevní památky či akce?

- ☐ Církevní památky a akce navštěvuji zhruba (doplňte).....krát ročně.

16. Navštívil/a jste nějaké atraktivity či zajímavosti v blízkém okolí kláštera? Jaké?

- ☐ Kromě kláštera jsem nic nenavštívil
- ☐ Mimo klášter jsem navštívil ještě

17. Váš věk

- ☐ do 25 let ☐ 25 – 45 let ☐ 46 – 65 let ☐ nad 65 let

18. Pohlaví

- ☐ žena ☐ muž

19. Nejvyšší dosažené vzdělání

- ☐ základní ☐ vyučen/a ☐ středoškolské ☐ vysokoškolské